

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 38.

Torsdagen den 28 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Ledighet från riksdagsgöromålen intill riksdagens slut beviljades herr *Asplund* för tiden från och med den 29 innevarande maj samt herr *Rosén* för tiden från och med den 30 i denna månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Ledamoten av riksdagens första kammare herr *J. E. Berglund* är efter i dag undergången starroperation för en tid av ungefär 3 veckor framåt oförmögen att delta i riksdagsarbetet.

Stockholm den 27/5 1925.

E. Forsmark,
leg. läk.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 132.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 43, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 56 och 57, jordbruksutskottets utlåtande nr 77 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 107, i anledning av väckta motioner angående utredning om och ändring i gällande avtal och uppgörelse av ekonomisk innebörd mellan staten och Stockholms stad; samt

nr 108, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av en överenskommelse mellan staten och Stockholms stad angående ökat bidrag från stadens sida till vägar och parker å Djurgården i Stockholm.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss omorganisation av byggnadsstyrelsen m. m.

Med tillstyrkande i huvudsak av Kungl. Maj:ts i proposition nr 135 framlagda förslag hade utskottet i det föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) besluta, att arméns kasernbyggnadsnämnd skulle upplösas, sedan dess ännu pågående byggnadsverksamhet hunnit avslutas, ävensom i samband därmed bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som för avveckling av nämndens verksamhet kunde finnas påkallade;

b) med tillämpning från och med den 1 juli 1925 besluta, att i 5 § mom. 1 av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle bland befattningar, vilka tillsattes genom förordnande på viss tid, upptagas byggnadschef hos byggnadsstyrelsen med ett arvode av 15,000 kronor för år räknat, ävensom att i den vid berörda avlöningsreglemente fogade tjänstförteckning skulle under rubriken »byggnadsstyrelsen» upptagas såväl sistnämnda befattning som ock befattningen kansliskrivare;

c) bestämma antalet ordinarie befattningar i byggnadsstyrelsen på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
1 generaldirektör, arvode enligt 5 § i reglementet.....	—
1 byggnadschef, arvode enligt 5 § i reglementet.....	—
4 byggnadsråd.....	B 30
1 byråchef.....	B 30
6 intendenten.....	B 26
1 kamrerare.....	B 24
1 sekreterare.....	B 24
1 kansliskrivare.....	B 11
1 förste expeditionsvakt.....	B 7
1 kanslibitråde.....	B 7
1 expeditionsvakt.....	B 5
2 kontorsbiträden.....	B 4

d) godkänna följande stat för byggnadsstyrelsen att tillämpas från och med budgetåret 1925—1926:

Stat:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag.....	kronor 184,800
Vikariatsersättningar, förslagsanslag.....	» 4,500
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.....	» 67,000
	<hr/>
	Summa kronor 256,300

e) i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till byggnadsstyrelsen med 256,300 kronor;

f) till upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra anslag av 97,000 kronor;

g) medgiva, att kostnaden för avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare å byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå finge enligt grunder, som av Kungl. Maj:t fastställdes, påföras anslagen för byggnadsföretag, som genom styrelsen utfördes.

Reservation hade avgivits av herrar *J. L. Widell*, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *J. Pålsson*, *J. B. Johansson* i Fredrikslund, *P. Nilsson* i Bonarp, *S.*

Bengtsson i Norup, O. Olsson i Kullenbergstorp, P. M. Olsson i Blädinge och B. F:son Holmgren, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

*Ang. om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.
(Forts.)*

a) besluta, att arméns kasernbyggnadsnämnd — — — — påkallade;

b) dels avslå Kungl. Maj:ts förslag om upptagande i 5 § mom. 1 av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartementet och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, av en byggnadschef hos byggnadsstyrelsen, dels ock besluta, att i den vid berörda avlöningsreglemente fogade tjänstförteckning skulle under rubriken »byggnadsstyrelsen» upptagas befattningen kansliskrivare;

c) bestämma antalet ordinarie befattningar i byggnadsstyrelsen på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
1 generaldirektör, arvode enligt 5 § i reglementet.....	—
4 byggnadsråd.....	B 30
-----	
2 kontorsbiträden.....	B 4;

d) godkänna följande stat för byggnadsstyrelsen att tillämpas från och med budgetåret 1925—1926:

Stat:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag.....	kronor 169,800
Vikariatsersättningar, förslagsanslag.....	» 4,500
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.....	» 67,000

	Summa kronor 241,300;

e) i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till byggnadsstyrelsen med 241,300 kronor;

f) till upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra anslag av 97,000 kronor;

g) avslå Kungl. Maj:ts förslag i fråga om avlöningar till icke-ordinarie personal å byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå.

Herr Widell: Utskottet yttrar beträffande den av Kungl. Maj:t föreslagna nya byggnadschefsbefattningen hos byggnadsstyrelsen, att inom utskottet tveksamhet förefunnits, huruvida genom denna befattnings inrättande det mål verkligen kunde uppnås, som i sammanhang med statens byggnadsverksamhet framträder såsom det angelägnaste, nämligen vinnande av större sparsamhet och planmässighet i berörda verksamhet.

Då utskottet hyste denna starka tveksamhet, som framgår av betänkandet, förefaller det mig, som om det vore en nödvändig konsekvens härav att icke tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om denna befattnings uppförande på ordinarie stat och tillsättande på sex år som en vanlig chefsplats, med pensionsrätt. Det är icke riktigt att, om man är så osäker om de blivande verkningarna av en föreslagen anordning, då vidtaga den definitivt, utan då bör denna anordnings provisoriska karaktär uttryckas genom att befattningen sättes på extra stat och tillsättes endast på ett år i sänder. I utskottet har jag för min del föreslagit en sådan anordning såsom en kompromiss mellan de olika meningar, som framträdde där. Då emellertid detta förslag icke vunnit något understöd i utskottet, och då jag anser, att det är synnerligen tveklaktigt, om denna nya anordning kommer att leda till önskat resultat, anslöt jag mig till det avslagsyrkande, som från annat håll inom utskottet framställdes, och

Ang. om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.

har instämt i den reservation, som går ut på avslag, och anhåller nu, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen, som förut antagits av andra kammaren.

(Forts.)

Herr statsrådet **Larsson**: Herr talman, mina herrar! Syftet med det nu föreliggande förslaget är att söka åstadkomma större planmässighet och sparsamhet vid statens byggnadsföretag. Detta syfte blev nämligen icke i önskvärd omfattning tillgodosett vid omorganisationen av överintendentensämbetet 1917, då detta ämbetsverk omorganiserades till den nuvarande byggnadsstyrelsen. Att man icke med den omorganisationen nådde det nyss angivna syftet, däråt har givits åtskilliga uttryck, bland annat i en motion i andra kammaren vid 1921 års riksdag av herr Lindman m. fl., vari motionärerna framhålla, att dessa önskemål beträffande planmässighet och sparsamhet i vad det rör statens byggnadsföretag fortfarande äga giltighet. Vid samma riksdag väcktes även i denna kammare en lika lydande motion som den nyss nämnda i andra kammaren, undertecknad av herr J. B. Johansson, vilken jag icke utan en viss förvåning nu finner vara en av reservanterna i statsutskottet.

Jag skall tillåta mig erinra om vad denna motion gick ut på, och herrarna skola därav finna, att det förslag, som här föreligger från Kungl. Maj:t, går just i samma riktning, som motionärerna i andra kammaren och motionären herr J. B. Johansson i första kammaren påyrkade. Jag nämnde, att motionärerna framhöllo, att önskemålen om sparsamhet och planmässighet ej hade kommit till sin rätt vid den förra omorganisationen. Därefter säga motionärerna: »Det får icke anses uteslutet, att brister i organisationen redan framträtt, exempelvis genom att man möjligen icke kunnat förfoga över tillräckligt högt kvalificerade, jämväl praktiskt och ekonomiskt erfarna arbetskrafter för det synnerligen maktpåliggande initiativ- och organisationsarbete, som enligt ovanstående redogörelse påvilar särskilt styrelsens byggnadsbyrå.» Det hade i motionen intagits en redogörelse för de arbetsuppgifter, som byggnadsstyrelsen hade. Motionärerna fortsätta: »Skulle så vara förhållandet, böra dessa brister snarast utredas och avhjälpas, även om därigenom skulle vållas någon ökning av lönestaten, som dock blir av underordnad betydelse med hänsyn till de mycket betydande värden det gäller att hushålla med.» Och i motionens kläm yrkas i första punkten, »att — — — — — chefen för byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå skall tillsättas genom förordnande på viss tid med ett arvode för år räknat, av 16,000 kronor». I den andra punkten innefattar motionen ett förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i ärendet. Herr J. B. Johanssons motion är precis likalydande, med undantag av punkt 2, där herr Johanssons motion något skiljer sig i fråga om utredningsyrkandet. Jag skall tillåta mig citera herr Johanssons motion beträffande punkt 2, där det i sammanhang med den första punkten rörande lön för byggnadsbyråns chef heter: »att i sammanhang därmed i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning i vad mån den genomförda omorganisationen av byggnadsstyrelsen medför eller kan väntas medföra åsyftad planmässighet och sparsamhet i utförandet av statens husbyggnadsarbeten, jämte de förslag, som möjligen av utredningen föranledas.»

Med anledning av skrivelser från riksdagen hade min företrädare i ämbetet tillkallat sakkunniga, som ha verkställt utredning i saken, och det är på de sakkunnigas utredning, som det nu föreliggande förslaget från Kungl. Maj:t är grundat. Vad innebär nu detta förslag i huvudsak? Jo, det innebär, att arméns kasernbyggnadsnämnd skall upplösas, sedan den hunnit utföra det arbete, som den för närvarande håller på med, och vidare innefattar förslaget en mycket liten, försiktigt lagd omorganisation av byggnadsstyrelsen. Det är nämligen så, att de sakkunniga ha föreslagit och Kungl. Maj:t har för riks-

dagen framlagt förslag till en omorganisation på det sätt, att de nuvarande avdelningarna inom byggnadsstyrelsen, d. v. s. utredningsavdelningen och byggnadsavdelningen, skulle omorganiseras till tvenne byråer med var sina specificerade uppgifter. Och beträffande byggnadsbyrån har här föreslagits, att den skulle få en självständig chef i enlighet med vad som uttrycktes i det av mig nyss citerade yrkandet i motionerna — en chef, som skulle tillsättas genom förordnande på viss tid. Vidare föreslås att byggnadsstyrelsen med hänsyn till det omfattande arbete, den har, skulle för det behov av arbetskrafter, som i övrigt kan erfordras, anställa extra personal.

Nu bör det också erinras om något, som reservanterna synas ha fäst stort avseende vid, nämligen att de sakkunniga och jämväl Kungl. Maj:t tänkt sig, att byggnadsstyrelsen i vissa fall skulle kunna utföra arbeten i egen regi. Men förslaget är lagt på det sättet, att dessa arbeten i egen regi icke skulle bli regel, utan man kan förutsätta, att regeln alltjämt kommer att bli, att byggnadsstyrelsen utlämnar arbeten på entreprenad, men i de fall, där det visar sig lämpligt och där statens intresse bättre tillgodoses genom att byggnadsstyrelsen utför arbetet i egen regi, bör det också kunna ske. Jag tror för min del, att för den händelse att kammaren biträder detta förslag, torde det finnas utsikter till att byggnadsstyrelsen på ett bättre sätt än hittills skall kunna fylla sina viktiga uppgifter. Orsaken till att byggnadsstyrelsen icke förut har kunnat fylla dessa uppgifter och i önskvärd omfattning tillgodose kraven på planmässighet och sparsamhet, torde, såsom också motionärerna framhållit, liksom även de sakkunniga påpekat, i huvudsak ha varit att byggnadsstyrelsen saknat tillräckliga arbetskrafter. Och det torde väl knappast kunna bestridas, att på grund av de många uppgifter, som byggnadsstyrelsen har att draga försorg om, det icke är möjligt för den nuvarande chefen, generaldirektören, att kunna ha hand om och på ett tillfredsställande sätt överse alla dessa uppgifter, utan han bör vid sin sida få en praktisk och duktig karl, som har förmåga att bedöma arbetena och hur de böra utföras. Jag kan därför icke se, att man behöver så hårt, som reservanterna och den förste ärade talaren nyss gjort, hålla på, att denne chef, som man även på reservanternas sida tyckes anse, att byggnadsstyrelsen behöver för sin byggnadsbyrå, bör bli tillsatt på extra stat, då, som jag nyss anmärkte, tillsättande av en dylik chef för byggnadsbyrån tidigare av högern förordats — den motion, som väcktes i andra kammaren var nämligen en partimotion från högern — och fastän det bara var en högerman från denna kammare, som framförde motionen här, förmodar jag, att motionen omfattades även av hela högern i denna kammare. Jag menar alltså, att då utskottets förslag skiljer sig från reservanternas endast däri, att befattningen enligt det förra förslaget skulle tillsättas på förordnande för viss tid med ett visst arvode, som är föreslaget till 15,000 kronor, bör man icke ha så stora betänkligheter häremot, då man erkänner, att denna chefspost behöves inom byggnadsstyrelsen och förmodligen kan komma att bli behövlig även för framtiden. Skulle det mot förmodan visa sig, att denna post framdeles ej erfordras, eller om man kanske inom några år skulle komma underfund med att dessa ärenden böra handläggas på helt annat sätt, har man ju bara, när tiden är ute för detta förordnande, att lägga om saken.

Det återstår endast, att vederbörande skall ha pension. Beträffande den saken torde man väl ej heller behöva vara så tveksam, då det kan tänkas att man får en person, som staten i alla fall ej kan undgå att pensionera. Jag syftar — ehuru jag icke vill säga så bestämt, att det blir på det sättet — på byggnadschefen i arméns kasernbyggnadsnämnd, som är erkänt synnerligen skicklig och lämplig på detta område.

Det är alltså här fråga om att söka på ett praktiskt sätt och så försiktigt, som det överhuvud är möjligt, tillgodose kravet på större sparsamhet och större

Ang. om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.
(Forts.)

planmässighet i fråga om statens byggnadsarbeten, och jag hoppas för min del, att första kammaren skall gilla den mening, jag här tillåtit mig anföras, vilken för övrigt framgår av propositionen, och bifalla statsutskottets föreliggande förslag.

Herr **Kvarnzelius**: Herr greve och talman! För min del har jag från början i statsutskottet ställt mig ganska tveksam till Kungl. Maj:ts förslag i denna del och det förnämligast av det skälet, att jag befarade, att ett bifall här till skulle innebära en början till en småningom allt mer omfattande verksamhet på detta område med utförande av byggnader i egen regi. I det avseendet har jag den mycket bestämda övertygelsen, att detta i längden säkerligen skulle bli för statsverket betydligt dyrare, än om man utlämnade företagen på entreprenad i den fria marknaden. Sedan emellertid överläggningarna inom statsutskottet, som varit rätt vidlyftiga, hade resulterat i att man för närvarande skulle stanna vid att såsom ett försök endast anställa en byggnadssakkunnig, fann jag mig icke längre böra motsätta mig detta. Men ifall det på något som helst sätt är meningen eller skulle visa sig en tendens i den riktningen, att man här så småningom skulle få en större stab av personer, som skulle vara till reds att utföra arbeten för statens räkning i egen regi, då är jag, som sagt, fullt övertygad om att det komme att bli mycket dyrbart för statsverket. Visserligen framgår det av propositionen, att arméns kasernbyggnadsnämnd i vissa fall kunnat utföra byggnadsarbeten för statens räkning, där det siffermässigt visats, att kostnaderna blivit lägre än vad entreprenadsummorna, i de ingivna anbuden, belöpte sig till, men därvid får man observera, att dessa entreprenadanbud voro ingivna under högkonjunkturen. Några egentliga prissänkningar hade icke då ägt rum på en massa områden. Detta var 1922, och byggnadsarbetet utfördes sedermera under tiden 1922—1924. Genom att kasernbyggnadsnämnden utförde detta arbete i egen regi, kunde den givetvis successivt tillgodogöra sig den prissänkning, särskilt på byggnadsmateriel, som under den tiden oavbrutet ägde rum. Detta kunde givetvis icke en entreprenör förutse, och därför måste han räkna med en säkerhetsmarginal. Där har man, om man vill, att söka förklaringen till resultatet av kasernbyggnadsnämndens verksamhet i fråga om dessa byggnader.

Sedan kommer en sak till, som herrarna måste observera därvidlag, och det är den frågan: hade kasernbyggnadsnämnden, när den utförde detta arbete, ställt lika stora krav hela tiden på sig själv, som den skulle gjort på en entreprenör i fråga om att utöver hela linjen följa ritningar och byggnadsbeskrivningar? För mig har uppgivits fall, där betydande modifikationer ägt rum, som i sin tur sedermera ha påkallat rätt stora krav på staten för avhjälpande av brister, som uppstått på utförda byggnadsföretag.

En annan sak, som för mig härvidlag är mycket bestämmande, är den erfarenhet, som man fått om vilka svårigheter det är förenat med att bli av med en institution, sedan man väl en gång inrättat den. I det fallet behöver jag endast hänvisa till kasernbyggnadsnämnden och dess strävan att få fullborda kasernbyggnadsetablissemanget för Södra skåningarna, och de svårigheter som restes mot att få detta byggnadsföretag avbrutet. Och när det sedan skulle avvecklas, visade det sig, att det var snart sagt omöjligt att utan särskilda uppoffringar för statsverket bli av med den personal, som var anställd hos kasernbyggnadsnämnden, och det restes även krav på gottgörelse till arbetarna, för att de icke fått fullfölja sitt arbete med fullbordandet av kasernbyggnadsetablissemanget för Södra skåningarna. I ett sådant fall är det tydligt, att staten som företagare står betydligt sämre till än en enskild arbetsgivare, som kan åtaga sig andra entreprenadarbeten och där systerställa personalen eller också gå mera härthänt fram mot den, som man ej har

användning för än vad staten kan göra. Jag vill icke yttra mig i detta sammanhang om huruvida det är att rekommendera att gå så hårdhänt fram, men det är ett faktum, att den enskilde arbetsgivaren i regel endast tar hänsyn till vad som är för honom ekonomiskt fördelaktigt.

Emellertid, om denna byggnadssakkunnige blir anställd hos byggnadsstyrelsen och begränsar sin uppgift till att endast vara en byggnadssakkunnig vid prövningen av entreprenadanbud, vid granskningen av ritningar till byggnader, som skola utföras, och dylikt, om han därvidlag utövar samma goda verksamhet, som statens tryckerisakkunnige gör på sitt område, tror jag, det kan vara till gagn, men jag vill med mycken styrka betona, att det enligt min uppfattning är högeligen önskvärt ur statens egen synpunkt, att denne byggnadssakkunniges verksamhet begränsas till detta.

När nu statsutskottet betonat, att denna befattning tillsättes endast på försök, har jag därför kunnat ge min anslutning till utskottets förslag, och jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Då jag, herr talman, deltagit i utredningsarbetet på detta område och då jag har varit med om att föreslå ungefär vad som sedermera upptogs i den kungl. propositionen, ber jag få yttra några ord.

Jag måste då först säga, att det är med synnerligen stor förvåning jag ser, hur man inom riksdagen motsatt sig den omorganisation av byggnadsstyrelsen, som här föreslås. Riksdagen själv har ju tidigare genom att bifalla en från högersidan framförd partimotion ställt sig på den ståndpunkten, att man fann en omorganisation i ungefär denna riktning önskvärd. Man önskade, att byggnadsstyrelsens behov av arbetskrafter skulle tillgodoses, utöver den rent byggnadskonstruktiva sakkunskap, som för närvarande representeras av arkitekterna, jämväl av en rent praktisk byggnadserfarenhet, som samtidigt skulle kunna verka i kontrollerande syfte. Detta förslag framställdes vid den tiden utan samband med frågan om kasernbyggnadsnämndens upphörande. Först senare kom det till, att man kanske skulle kunna anordna det så, att förändringen i byggnadsstyrelsen, alltså denna komplettering av byggnadsstyrelsen, lämpligen skulle kunna ske i samband med kasernbyggnadsnämndens avveckling. Ty där hade ju staten redan ett byggnadsorgan, som utövade en vidsträckt byggnadsverksamhet, i första hand inriktad på ett visst område, kasernförläggningarna, men som sedermera — det vågar jag säga — i många fall till fördel för staten fullföljt för statens räkning viss byggnadsverksamhet. Jag vill erinra om att de sakkunniga bestodo av f. d. byggnadsrådet Clason, byggnadschefen Lindh, numera översten och överdirektören Meurling, som varit Stockholms stads speciellt sakkunnige på området i många år, samt numera generaldirektören Tengbom.

I början av utredningen var man nog inne på och det framställdes önskingar från olika håll om vida större utvidgning än den, som sedermera förordades i kommittéradets förslag. När man gick närmare in på den frågan, så visade det sig för övrigt, att det inte var bara denna omorganisation, som skäligen borde ske, att byggnadsstyrelsen borde utrustas med rent praktisk byggnadskunskap, utan det visade sig också vara önskvärt, att en viss centralisering i det redan av staten genom en mängd olika myndigheter utförda byggnadsarbetet kunde ske. Sålunda skulle man här vinna två syftemål på en gång, dels att koncentrera det redan pågående i viss omfattning utförda oöngångliga byggnadsarbetet för statens räkning genom en överflyttning av detta arbete från vissa verksamhetsmyndigheter, som nu byggde var för sig, på en central myndighet, och dels också, som sagt, att byggnadsstyrelsen skulle utrustas på det sätt, som riksdagen själv tidigare framställt önskemål om.

Som jag nyss antydde, begränsades den organisation, som föreslogs, till

*Ang. om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.*
(Forts.)

Ang. om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.

(Forts.)

det minsta tänkbara. Och det visade sig, att, när man genom den nya organisationen skulle kunna utföra jämväl arbeten, som nu verkställas genom särskilda, för dessa speciella uppdrag anlidade personer utom verket, man också genom omorganisationen kunde komma fram till ett ur alla synpunkter fördelaktigare och lämpligare resultat. När nu detta förslag i allt fall möter på sätt som skett motstånd i riksdagen, så är det givetvis delvis beroende på den i och för sig förklarliga — jag delar den också — allmänna obenägenheten, att öka ut statsförvaltningen och att anställa nya tjänstemän med mera dylikt på fast stat. Men även om man går, det vågar jag säga, till prövning av denna fråga med den mest bestämda föresats, att man i sådant avseende icke skall gå med på utvidgningar utöver det oundgängliga, så kommer man likväl, när nu, i samband med kasernbyggnadsnämndens avveckling, frågan kommer upp, om man skall förstärka byggnadsstyrelsen, på sätt som nyss av mig angivits, till det resultatet, att detta både ur ekonomisk och organisatorisk synpunkt måste anses vara en synnerligen välbefogad åtgärd.

Vad vidkommer den frågan, i vilken mån byggnadsverksamhet skall utföras av detta statsorgan, så har man ju utgått ifrån — det förefaller mig som om Kungl. Maj:t också gått på samma linje — att detta organs verksamhet primärt skulle vara kontrollerande. Först och främst är det ju i alla fall så, att man icke på något håll ifrågasatt att utförandet av mycket stora byggnader och speciella byggnader skulle verkställas genom byggnadsstyrelsen. Men det finns en hel del mindre, enklare sådana arbeten, som förekomma, i vissa fall upprepade på olika håll. När man i dylika fall kan från byggnadsstyrelsens sida konstatera, att det ingivna entreprenadanbudet uppenbarligen ligger högre än den summa, för vilken det, enligt ordentligt gjorda beräkningar, är möjligt att uppföra samma byggnad i byggnadsstyrelsens egen regi, så skulle dock i dylika fall byggnadsstyrelsen vara så utrustad, att den kunde verkställa arbetet på egen hand. I övrigt skulle, just genom detta organ, man ha tillfälle att alldeles särskilt kontrollera byggnadsanbud, som staten för sin byggnadsverksamhet måste infordra från enskilda och som nog i vissa fall obestriddligen ligga högre, än som varit erforderligt, om staten kunnat utöva en mera ingående prövning.

Jag vågar sålunda till sist säga — jag skall icke under denna brådska upptaga tiden mera — att det förefaller mig, då man tidigare på alla håll varit ense om att byggnadsstyrelsen för en mera allsidig utövning av sin hittillsvarande verksamhet behövde tillgång till praktisk sakkunskap, och då denna omorganisation lämpligen bör ske, såvitt jag förstår, just nu i samband med kasernbyggnadsnämndens avveckling, det förefaller mig, säger jag, att verkligt goda skäl tala för ett bifall till det nu föreliggande förslaget, särskilt med den begränsade omfattning detta erhållit. Jag ber därför, herr greve och talman, att få hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Herr Nilsson, Petrus: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet sade för en stund sedan, att det erfordrades sparsamhet och planmässighet i statens byggnadsverksamhet, men jag är mycket tveksam, huruvida denna sparsamhet och planmässighet befrämjas genom inrättande av en byggnadsbyrå inom byggnadsstyrelsen med där tjänstgörande byggnadschef. Kunde denna befattning begränsas endast till att vara en praktisk rådgivande sådan, så att befattningshavaren vore sakkunnig just på det praktiska området, tror jag, att åtskilligt därmed kunde vara vunnet. Här är ju emellertid avsikten, att man skall inrätta en byggnadsbyrå, som skall hava hand om uppförandet av byggnader i egen regi. Har man en gång gått in för detta, så kommer säkerligen byggnadsbyrån att svälla ut. Man anställer kanske en hel del tekniskt utbildat folk på denna byrå, samtidigt som man för

byggnadsarbetens utförande kanske även anställer en del arbetare, som det under den, kan man säga, ojämna byggnadsverksamhet, som staten dock har, blir svårt att avskeda, när man icke längre har något arbete åt dem. Har man blott beslutat inrättande av en sådan byrå, så torde fortsättningen lätt följa av sig själv. Den erfarenheten ha vi nog gjort från många av statens verksamhetsområden. Speciellt beträffande dess byggnadsverksamhet tror jag icke, att man, i och med inrättandet av en byggnadsbyrå och utförande av byggnadsarbeten i egen regi, kommer att befrämja statens sparsamhet. Jag tror, att snarare motsatsen kommer att inträffa.

Kunde däremot, liksom herr Kvarnzelius gjorde gällande i sitt anförande, då han tillstyrkte bifall till utskottsutlåtandet, denna befattningshavares uppgift inom byggnadsstyrelsen vara av praktiskt rådgivande och kontrollerande art, vore det kanske ej så mycket att invända mot densamma.

Det har nu påpekats, att kasernbyggnadsnämnden tillgodosåg just de intressen, som man här vill främja. Kasernbyggnadsnämnden hade dock ett bestämt antal byggnader att uppföra. Den kunde alltså göra upp en viss plan för sitt arbete och anställa så många befattningshavare som behövdes för dess utförande. Så blir säkerligen icke förhållandet inom byggnadsstyrelsen. Visserligen behöver för statens räkning allt emellanåt byggnader uppföras ävensom en del reparationer å äldre byggnader utföras, men man har därmed ej behov eller jämn sysselsättning för en fast anställd byggnadspersonal, som man kanske ofta finge söka bereda sysselsättning med reparationer o. d. även där dessa ej vore så trängande.

På denna grund anser jag, att det icke skulle vara lämpligt att nu anställa en byggnadschef som hade till följd inrättandet av en byggnadsbyrå inom byggnadsstyrelsen och med en personalorganisation ungefär likställd med kasernbyggnadsnämndens. Vi känna ju till litet var, åtminstone de av oss, som suttit i statsutskottet, och de, som ha erfarenhet av uppförandet av byggnader för landstingens räkning, huru kungl. byggnadsstyrelsen vid prövning av byggnadsförslagen med godkännande av ritningarna i övrigt ofta höjt kostnadsberäkningarnas summa med 10 % eller något dylikt. Byggnadsstyrelsen går gärna ut från förhållandena i Stockholm, där naturligtvis byggnadskostnaderna äro avsevärt högre än de äro ute i landsorten. Jag tror för den skull icke, att den sparsamhet, som det här så mycket talats om, kommer att befrämjas på detta sätt.

Jag skulle för min del däremot icke hava haft något emot att, därest i detta avseende en utredning hade pekat i den riktningen, man inom byggnadsstyrelsen till rådgivare för byggnadsrådet fått ett sådant praktiskt, tekniskt sakkunnigt biträde, men det avses ju egentligen icke här, utan de sakkunniga ha föreslagit, såsom ju herr Ekman också betonade, att man borde tillgodogöra sig kasernbyggnadsnämndens tekniska personal och personalorganisation i övrigt och att man i anslutning härtill inom byggnadsstyrelsen skulle upprätta två byggnadsbyråer. Visserligen framgår detta icke av utskottsförslaget, men jag ser det ändå skymta där bakom, och därför behöver man redan nu säga ifrån, att man icke vill vara med om någon sådan organisation, ty det är just vid inkörsporten man behöver göra motstånd. När man väl släppt in dem igenom grinden, torde det bli svårt att sedan göra någon förändring, och därför bör man, redan när företaget grundlägges, tänka på konsekvenserna och ha klart för sig, hur långt man vill gå och vad man avser med det hela.

På denna grund, herr greve och talman, anser jag det vara klokare att nu avslå utskottsförslaget. Inom utskottet yrkade jag också, att man skulle avslå den kungl. propositionen för närvarande och undersöka huruvida en praktisk byggnadssakkunnig borde anställas i byggnadsstyrelsen, som herr Kvarnze-

Ang. om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.

lius, så vitt jag kunde fatta, huvudsakligen lade tonvikten på. Jag yrkar, herr greve och talman, fördenskull bifall till reservationen.

(Forts.)

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr statsrådet hänvisade i sitt anförande såsom skäl för bifall till utskottets hemställan till en av mig vid 1921 års riksdag väckt motion i detta ämne. Jag kan för min del icke gilla den argumenteringen att, därför att man för fyra år sedan väckt en motion i hit-hörande ämne med begäran om utredning, man sedan, då utredningen föreligger färdig, också skall ovillkorligen ansluta sig till denna utrednings resultat. Det kan ju under tiden hava inträffat åtskilligt, som gör, att man ställer sig tveksam, och herr Ekman hade nog rätt, då han sade, att det för närvarande råder en allmän obenägenhet emot att öka ut statsförvaltningen och tillsätta nya tjänster. Det är tydligt, att denna obenägenhet nu ökats. Man ställer sig emellertid ännu mera tveksam häremot, eftersom det gäller ett område sådant som detta, där det gäller att utvidga statens verksamhet såsom företagare, i detta fall statens byggnadsverksamhet.

Jag tillåter mig därför vidhålla den uppfattning jag haft i statsutskottet och ber således att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet Larsson: Jag ber bara att få säga ytterligare ett par ord.

Jag betonar ännu en gång, att det här icke är fråga om något annat än att tillföra byggnadsstyrelsen en praktisk och duktig karl, som kan på ett tillfredsställande sätt granska de förslag, som föreligga, och avgiva sitt ut-låtande över hur byggnadsföretagen skola utföras, för att statens intressen skola kunna tillgodoses på bästa sätt.

Om herrarna haft tillfälle att läsa de sakkunnigas utlåtande och propositionen, ha herrarna funnit, att detta förslag är så pass försiktigt lagt, att några grundade farhågor härvidlag icke borde kunna förekomma. Vad de herrar, som här yttrat sig, önskat, det är ju också tillgodosett genom det före-liggande förslaget. Herrarna ha ju ansett, att byggnadsstyrelsens nuvarande chef, generaldirektören, som är en både teoretiskt och praktiskt skolad man och en, såvitt jag kunnat finna, mycket duktig karl, men som dock inte kan hinna med allt, vid sin sida bör få en hjälp, och det är ju det som här av-ses.

Här har man talat om att i fall arbeten skola utföras i egen regi, erfordras stor extra personal. Ja, men här är det icke fråga om att anställa någon personal, som skall stanna kvar i byggnadsstyrelsen för beständigt, utan här är det fråga om att, ifall det vid något tillfälle skulle visa sig vara fördel-aktigare, att byggnadsstyrelsen utförde byggnadsarbete i egen regi, får man vid det tillfället och för det byggnadsarbetet anställa erforderlig extra per-sonal, vilken, då arbetet blir färdigt, icke behöver stanna kvar längre. Så-lunda är staten icke bunden i det avseendet. Vad staten däremot skulle binda sig för är denne byggnadschef, som alla synes erkänna är behövlig.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Med anledning av herr Johanssons yttrande vill jag säga, att det icke alls är säkert, att man här får anledning tala om ut-vidgad byggnadsverksamhet från statens sida. Vad man emellertid kan vara säker på att vinna, är en centraliserad och mera sakkunnig ledning av den byggnadsverksamhet, som nu i många fall utföres av vissa verk, i ett par fall endast med ledning av verkets arkitekter och i vissa fall av en helt utomstående sådan.

Det må erinras om, att denna utredning har igångsatts av landshövding Lü-beck, då han var kommunikationsminister. Han följde utredningsarbetena hela tiden, och han hade, så vitt jag förstod, t. o. m. sympatier för en något större

organisation än den, som sedermera blev resultatet av kommitténs verksamhet. Under hela den tid, han var chef för kommunikationsdepartementet, var det uppenbart, att en proposition från hans sida skulle ha kommit och erhållit ungefär samma innehåll som den nu framlagda propositionen. Sålunda, alla som sysslat med detta spörsmål, däri inberäknat både den nuvarande och den förutvarande kommunikationsministern, och jämväl samtliga sakkunniga, ha varit ense om saken särskilt därför att de funnit ekonomiska statsintressen tala för den anordning, som föreslås i propositionen.

*Ang. om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.*
(Forts.)

Herr Hallin: Herr greve och talman! Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet uttalade nyss en from förhoppning, att kammarens ledamöter skulle ha tagit del av de sakkunnigas utlåtande rörande byggnadsstyrelsens omorganisation. Detta torde väl i den brådska, som förevarit dessa sista dagar, knappast var att förvänta. För mig, som deltagit i statsutskottets slutliga handläggning av detta ärende, har det icke varit möjligt att göra så. Frågan har på den avdelning inom utskottet, som har haft detta ärende om hand, givetvis grundligt penetrerats, men för min del måste jag öppet erkänna, att jag icke haft tillfälle att läsa sakkunnigutlåtandet. När jag emellertid ställt mig på utskottsmajoritetens sida och kommer att yrka bifall till dess förslag, sker det dock med någon högre värmegrad än statsutskottets ärade ordförande nyss var i tillfälle att göra.

Jag har även hyst en viss tvekan inom utskottet, huruvida man skulle gå med på detta, men som frågan här är lagd och när man tydligt säger ifrån, att detta endast utgör ett försök, och att man vill pröva sig fram på ifrågavarande område, för att se, om icke den av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärden möjligen skall kunna leda till det mål, som man uppställt för sig, har jag för min del icke kunnat gå emot den kungl. propositionen. Det har också synts mig något eget, att de, som ha reserverat sig och yrkat avslag, gjort det så kort och lakoniskt som skett, utan att de, så vitt man kan finna av utlåtandet, bifogat en enda rad om hur de tänkt sig, att man i framtiden i alla fall skall ordna denna angelägenhet. Man söker ju här få till stånd en centralisering av statens byggnadsverksamhet, och då förefaller det mig, som om det naturligaste skulle vara, att man lade detta arbete i kungl. byggnadsstyrelsens hand.

Orsaken till att jag nu begärt ordet är icke blott att jag velat säga detta, herr talman, utan även att jag vill påtala det verkligen rent abderitiska sätt, varpå riksdagsarbetet nu forceras, och framhålla, att denna anhopning av ärenden här i sista stunden måste på något sätt korrigeras till en annan gång. Är från år få vi bevittna denna ständiga anhopning av ärenden vid riksdagens slut, men det förefaller mig, som om den skulle vara än värre i år än någonsin förut.

I går mötte vi upp här i kammaren med en föredragningslista, upptagande 86 ärenden, i dag, om jag icke missminner mig, hava vi 75 ärenden på föredragningslistan. Det var endast ett fåtal ärenden, som vi hunno avarbeta i går, och hur det skall vara möjligt för oss att få dessa slutarbetade till i morgon kväll eller natten till lördagen, kan jag inte förstå; jag tycker åtminstone det ser mycket mörkt ut. Den föredragningslista, som här ligger på kammarens bord, innebär ju egentligen en hel månads arbetspensum, som nu skall genomgå på ett par tre dagar. Det förefaller mig verkligen vara en ren parodi, och vari man måste söka få en ändring till stånd. Vi böra naturligtvis erkänna, att vi litet var ha skuld till, att detta kunnat inträffa i år, liksom alla år förut, men något korrektiv mot denna, jag måste säga urartning, måste vi söka åstadkomma. Och jag skulle vilja för min del giva uttryck åt den förhoppningen, att riksdagens ledamöter begagna den vila under sommaren, som förestår, att söka uttänka något sätt, så att de, som komma tillbaka nästa år den 10 jan., skulle

Ang. om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.
(Forts.)

kunna giva något uppslag till reformer i förevarande hänseende. Den ordning, som vi ha, att propositioner skola inkomma senast 70 dagar efter riksdagens öppnande, har ju lett till ett helt annat resultat än man med den bestämmelsen åsyftat. Man hade tänkt sig, att det skulle vara mera undantagsvis, som propositioner skulle komma in så sent som den 20 mars, men däremot har det blivit regel, att så gott som de flesta större propositioner komma som en störtstur över oss den 20 mars; och det är ju givet, att detta är en av anledningarna till att riksdagsarbetet blir så sammankört vid slutet av riksdagen. Jag vill icke lägga denna regering någon försumlighet därvidlag till last, ty det har ju varit samma missförhållande även under föregående regeringar. Men jag har velat uttala, att det mål, som man med denna bestämmelse om 70 dagars propositionstid avsåg att vinna, nämligen att icke få så många ärenden mot slutet av riksdagen, har på det sätt, som nu praktiseras, icke nåtts.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till statsutskottets föreliggande utlåtande.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Ja, det synes mig, att denna fråga dock är av den vikt och betydelse, att kammaren bör noga överväga saken, innan kammaren fattar beslut i detta ärende. Det har för mig tidigare varit tillfälle att sysselsätta mig med hithörande saker under mitt utskottsarbete, och jag minns, att vi för några år sedan hade före en stor proposition angående statens byggnadsverksamhet, och det föreslogs även vid det tillfället, att man skulle inrätta en permanent byggnadsbyrå, som skulle taga hand om statens praktiska byggnadsverksamhet. Vi hade emellertid då en kasernbyggnadsnämnd, och jag erinrar mig, att man var inne på den vägen, att man borde avstå från att då gå till beslut och i stället vänta tills kasernbyggnadsnämnden eventuellt fullgjort sin byggnadsverksamhet, varefter den kunde få upptaga den funktion, som nu delvis är här föreslagen. Jag tror, att även om man nu kunde inskränka sig till att endast få denne sakkunnige i byggnadsstyrelsen, så är det inte uteslutet, att man kunde i viss mån utveckla saken sedermera. Jag menar på det sättet, att om det finns materiel och arbetskrafter, som kasernbyggnadsnämnden har haft, och man kunde få en förständig och förnuftig ledning därför, så kunde man kanske försöka sig på att utföra arbeten för statens räkning i egen regi, och det kanske icke alltid skulle vara till skada. Det kunde vara lämpligt för att kontrollera entreprenadsystemet, och det kanske även finns missförhållanden inom detta system, som man icke kan komma till rätta med på annat sätt, än att staten har ett särskilt organ i sin hand, som kan taga upp en konkurrerande verksamhet. I händelse t. ex. av trustbildning på detta område skulle det bli svårt att på annat sätt hålla priserna vid skälig nivå.

Det är också en annan sak, som i detta sammanhang kan vara värd att tänka på, om staten skulle komma dithän, att den kunde upptaga byggnadsverksamhet i egen regi, nämligen att det råder fullständig brist på skolade byggnadsarbetare, särskilt i Stockholm och dess omnejd, och det kunde kanske icke skada, om man tänkte på att upprätta någon sorts skolor, där man tog in yngre arbetare, som här kunde utbildas, i syfte att erhålla ökat antal byggnadsarbetare, så att man finge tillräckligt utbildade arbetskrafter till sitt förfogande. Om nu statsutskottets förslag går igenom, kunde det vara skäl att tänka på, huruvida icke ett sådant behov föreligger och om det befinnes föreligga, bör man icke dra sig för att vidtaga en åtgärd i antydd riktning. Det är dock en allmänt erkänd sak, att icke blott entreprenörerna utan även de egentliga arbetarna på byggnadsområdet ha i viss mån, man kan väl våga säga, missbrukat sin ställning, och om man kunde här liksom på andra områden, där det behöves, på detta sätt avväga förhållandena i rätt riktning, tror jag, att man på så sätt skulle kunna fylla ett länge känt behov. Jag tror därför, att det kunde vara

klokt att bifalla statsutskottets hemställan som en liten början till en sådan utveckling. Man skulle naturligtvis taga det försiktigt, men om det i framtiden skulle visa sig, att man är inne på rätt väg, kunde man gå vidare. Jag yrkar, herr talman, bifall till statsutskottets hemställan.

Ang. om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.
(Forts.)

Herr Pålsson: Herr talman! Jag tyckte mig finna, att statsrådet i sitt sista anförande, där han talade om att det icke var hans eller de sakkunnigas mening, att denne nytillträdande ledamot i byggnadsrådet skulle få annan karaktär än av rådgivande, står i viss mån i strid mot den sakkunnige ledamoten herr Ekmans anförande i denna fråga, ty av hans anförande framgick det ganska klart, att de sakkunniga tänkt sig en fortsättning av byggnadsstyrelsens byggnadsverksamhet, då denna rest av kasernbyggnadsnämnden nu skulle uppgå i byggnadsstyrelsen. Jag tyckte mig även kunna skönja detta däri, att man infört denna rest av kasernbyggnadsnämnden *vid sidan* av byggnadsstyrelsen, och icke, vilket skulle ha varit naturligt, i händelse det skulle vara endast en rådgivande befattning det här vore fråga om, försökt få plats för denne inom rådet, så att man försökt i stället vid lämpligt tillfälle få en av dess teoretiska ledamöter ersatt med denne praktiske ledamot. Under sådana förhållanden och då jag i statsrevisionen sett många bevis på huru kasernbyggnadsnämnden skött sin byggnadsverksamhet, anser jag, då det är tvivelaktigt, hur ett annat beslut här i dag skulle tolkas, bäst att kammaren följer reservationen. Nästa år kan då framkomma ett förslag om, att man skulle ordna det så, att den nyinflyttade ledamoten endast skulle få rådgivande karaktär.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Dahl: Det tyckes råda delade meningar om vad som egentligen innefattas i föreliggande förslag. Det har med mycken skärpa betonats från statsrådsbänken, att det enda, som man här begär, är anställandet av en byggnadschef, men strax därefter har man fått höra en konungens befallningshavande, som är betydligt mera konungslig än Konungen själv, förklara, att vad man här föreslår är endast en liten början, och sedan skall man fortsätta. Man skall t. o. m., om jag fattade honom rätt, statsanställa byggnadsarbetare. Vi ha således åtminstone från visst håll fått en antydning om vad som kan ligga i denna början, som man här vill förmå riksdagen att anamma. För min del har jag, om jag förut varit tveksam, nu låtit mig avskräckas av vad min landshövding yttrade till den grad, att jag kommer att rösta för reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Jag har blivit uppkallad av den siste ärade talaren. Jag trodde i allt fall, att han hade någon kännedom om förhållandena på byggnadsverksamhetens område. Särskilt i Stockholm, kau man väl våga säga, har den enskilda byggnadsverksamheten drivits på det sättet, att man bestämt vågar beteckna det såsom ett missförhållande, och om man inte kan få bukt därmed på annat sätt, så att det enskilda initiativet kan driva fram byggnadsverksamheten på ett tillfredsställande sätt, kan jag inte finna annat, än att staten har både rätt och skyldighet att begagna sig av egna organ för att på detta område såväl som på andra områden se till, att prisläget blir normalt och icke som nu i högsta grad onormalt.

Herr Kvarnzelius: Jag måste inlägga en bestämd gensaga mot den uppfattning, som den ärade talaren på kristianstadslänsbänken har gjort sig till talesman för, nämligen att staten skulle kunna bygga billigare och tillika kunna bringa reda i det oeffterättlighetsystem, som råder inom byggnadsverksamheten, genom att staten skulle lägga sig ombord med byggnadsverksamhet. Om

Ang. om-
organisation
av byggnads-
styrelsen m.m.

det är för dyrt att bygga nu, skulle det säkerligen visa sig bliva betydligt dyrare, om staten uppträdde som byggmästare.

(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Widell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 109, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Widell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Widell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 61.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om ändrad lydelse av 62 § i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skogsvårdens befrämjande jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
uppvärmning
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m.

I en till riksdagen den 30 april 1925 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 228, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett såsom bilaga till statsrådsprotokollet fogat förslag till lag angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m.

§ 1 första stycket i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget lydde:

Den, som driver mejerirörelse, må ej från mejeriet till kreatursföda försälja eller eljest för dylikt ändamål till annan utlämna mjölk eller kärnmjölk, som icke uppvärmts till minst 80 grader Celsius.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m.

*Ang.
uppvärmning
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)*

§ 1 första stycket av utskottets lagförslag var så lydande:

Den, som driver mejerirörelse, eller eljest idkar handel med mjölk, vare skyldig att till minst 80 grader Celsius uppvärma all till kreatursföda avsedd mjölk eller kärnmjölk.

I övriga delar var utskottets lagförslag — fränsett ett tillägg i § 2 — lika lydande med det av Kungl. Maj:t framlagda.

Reservation hade anmälts av herrar Nilsson i Tånga, Nilsson i Kabbarp, Boberg, Luterkort, Johansson i Uppmälby, Sjöblom och Uddenberg, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr statsrådet Levinson: Herr talman! Nu gällande pasteuriseringslag är fakultativ, i det att Kungl. Maj:t på framställning av vederbörande landsting och hushållningssällskap äger förordna om lagens tillämpning inom visst län. Vid sidan av lagen gälla obligatoriska föreskrifter, innefattade i en kungörelse om pasteurisering i län, som är smittat av eller misstänkt vara smittat av mul- och klövsjuka. Pasteuriseringslagen och kungörelsen förete visserligen sinsemellan vissa skiljaktigheter, men båda överensstämman därutinnan, att pasteuriseringstvånget endast riktar sig mot mejeriidkare och att pasteuriseringstvånget innebär förbud mot försäljning eller annat utlämnande från mejeri av mjölk, som icke blivit vederbörligen uppvärmd. Nu ha erfarenheterna från mul- och klövsjukeepizootien ådagalagt nödvändigheten av att i preventivt syfte införa en obligatorisk lagstiftning om pasteurisering av mjölk. Det förslag, som Kungl. Maj:t härutinnan har framlagt, har i stort sett biträttts av jordbruksutskottet. Emellertid skiljer sig jordbruksutskottets förslag i två hänseenden från Kungl. Maj:ts förslag. Den ena skiljaktigheten är den, att under det Kungl. Maj:t följt gällande bestämmelser därutinnan, att pasteuriseringstvånget endast skulle riktas mot mejeriidkare, föreslår utskottet med anledning av ett av lantbruksstyrelsen i ämnet avgivet yttrande, att detsamma skall omfatta även dem, som eljest idka handel med mjölk. Att Kungl. Maj:t i denna punkt gått in för status quo har naturligtvis berott därpå, att man har funnit, att det syfte, som man vill främja, i allt väsentligt nås utan något sådant utvidgande av bestämmelsens tillämplighetsområde, som jordbruksutskottet nu föreslår. Och härtill kommer, att en dylik utsträckning av tillämplighetsområdet måste antagas komma att både försvåra och fördyra kontrollen utan motsvarande nytta.

Den andra skiljaktigheten mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag hänför sig till frågan om tidpunkten för ansvars inträdande vid underlåtenhet att företaga den uppvärmning, som föreskrives. Liksom nu gällande bestämmelser i ämnet innebär Kungl. Maj:ts förslag förbud mot försäljning eller annat utlämnande av mjölk, som ej vederbörligen uppvärmts. Utskottets förslag åter stadgar en skyldighet att uppvärma mjölken och ansvar för underlåtenhet därav. Av utskottets motiver till dess formulering framgår, att formuleringen

Ang.
uppvärmning
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)

valts för att utesluta en sådan tolkning av paragrafen, att, som det heter, ansvar för underlåtenhet att följa lagens bestämmelser ej skulle inträda förrän i det ögonblick, då försäljningen eller utlämnandet av mjölken ägde rum. En dylik tolkning, som utskottet således vill förebygga, skulle nämligen enligt utskottets mening »framkalla kringgående av lagens bestämmelser» och överhuvud taget vara »ägnad att i hög grad försvåra kontrollen å dessas efterlevnad». Ett förtydligande på denna punkt har utskottet ansett vara påkallat, och utskottet synes sålunda avse, att ansvar skall kunna inträda före försäljningen eller utlämnandet av mjölken från mejeri eller mjölkhandel.

Utskottet har hämtat detta sitt förslag från lantbruksstyrelsens yttrande i ärendet, men utskottet har lika litet som lantbruksstyrelsen närmare, än vad som nyss av mig återgivits, angivit innebörden av paragrafen. Av denna framgår visserligen, att vederbörande näringsidkare skall vara skyldig att uppvärma all till kreatursföda avsedd mjölk, men det angives inte, *när* denna skyldighet skall vara fullgjord. Utskottet kan givetvis ej avse, att mejeriidkare skall vara pliktig uppvärma varje levererad mjölkkvantitet genast efter mottagandet. Det vore tydligen orimligt. Mejeriidkaren bör naturligtvis kunna hopsamla en större kvantitet mjölk och *därefter* separera den och verkställa uppvärmningen. En viss tid måste sålunda förflyta efter mjölkens mottagande i mejeriet, innan skyldighet att pasteurisera den inträder. Någon tidsbegränsning i detta avseende har emellertid ej angivits i utskottets förslag, och det möter givetvis stora svårigheter att uppdraga en lämplig sådan gräns. Att angiva en sådan med ett mera allmänt uttryck, t. ex. »inom skälig tid» låter sig näpeiligen göra, då här är fråga om ett straffbud, som noga och klart bör angiva de förutsättningar, varunder ansvaret inträder. Såsom utskottets förslag är formulerat, torde det ej kunna tolkas annorlunda, än att däri angiven näringsidkare har tid på sig att pasteurisera för kreatursföda avsedd mjölk, intill dess mjölken av honom utlämnas och han sålunda blir ur stånd att uppvärma densamma. Den enskilde näringsidkaren kan ej rimligtvis få annan uppfattning av lagbudet, då någon tidsbegränsning däri ej angives, och denna synpunkt bör tillerkännas avgörande betydelse med hänsyn till stadgandets karaktär av straffbestämmelse. Den omständigheten, att motiven tala för annan tolkning, torde icke inverka. De äro alltför otydliga för att giva någon bestämd ledning, huru bestämmelsen enligt desamma bör tolkas, och motiven ha icke kommit på något sätt till uttryck i lagtexten. Utskottets förslag måste sålunda givas enahanda innebörd som Kungl. Maj:ts förslag i förevarande avseende, eller att överträdande av bestämmelsen i § 1 föreligger allenast, där mjölk utlämnas av vederbörande näringsidkare utan att hava vederbörligen pasteuriserats. Härför talar också avfattningen av § 3 och § 4 första stycket, vilka bestämmelser, trots ändringen i § 1, av utskottet i oförändrad form upptagits från Kungl. Maj:ts förslag. I § 3 heter det ju: »Har i fall, som i § 1 avses, stadgad uppvärmning tillfälligtvis ej kunnat ske, skall *vid varans utlämning* mottagaren därom skriftligen underrättas», och § 4 första stycket lyder: »Bryter någon mot vad i § 1 första stycket eller § 2 stadgas eller mot enligt § 1 andra stycket meddelat förordnande, straffes, *där icke för det fall, varom i § 3 förmåles, i samma paragraf föreskriven underrättelse lämnats*» etc. Den motsättning, som sålunda föreligger mellan den av utskottet förordade lagtexten och de av utskottet för densamma åberopade motiven, måste givetvis befaras komma att, därest § 1 antages i den formulering, som utskottet föreslår, medföra osäkerhet vid lagens tillämpning. Denna omständighet är förtjänt av så mycket mera beaktande, som här är fråga om en straffbestämmelse, vars åsidosättande kan medföra t. o. m. straffarbete under längre tid. Vid sådant förhållande synes Kungl. Maj:ts i anslutning till nu gällande bestämmelser i ämnet avfattade förslag äga bestämt företräde framför utskottets förslag.

Herr Sederholm: Vad först beträffar den skärpning genom här föreslagna obligatoriska lagstiftning, som utskottet förordat, ber jag få påpeka det förhållandet, att det inom en hel del städer och samhällen förekommer att större eller mindre mjölkaffärer, och kanske i högre grad de mindre, lämna ut mjölk till kreatursföda, sedan de avslutat sin försäljning av mjölk för dagen. Detta går ju ganska lätt för sig för dem, men den kontroll, som denna lagstiftning vill vinna på att mjölk, utlämnad till kreatursföda, verkligen har blivit pasteuriserad, den äventyras genom denna smygväg eller detta kringgående av lagen.

*Ang.
uppvärmning
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)*

Nu kan man ju säga, att detta spelar ganska obetydlig roll, och att det inte betyder så mycket. Ja, det är möjligt, att det för närvarande på många håll inte betyder mycket, men det är ganska klart, att om det visar sig, att det besvär, det bestyr och den kostnad, som är förenad med pasteuriseringen, kan undvikas, däriegenom att utlämnandet sker, icke av mejeriidkaren utan av mjölkhandlaren, då kommer hela denna omväg, att mjölken passerar över mjölkaffärerna, att anlitas i ökad grad och försvårar mejeriernas mjölkhandel i städerna; och den kommer att driva in mjölkhandeln på dessa okontrollerade banor. Mejerierna komma att sälja mjölken till mjölkhandlarna, icke att lämna den i kommission, som de nu göra, till människoföda, och sedan kunna mjölkhandlarna — de driva icke mejerirörelse — lämna ut den opasteuriserad till kreatursföda, och så kommer lagen att kringgås. Då kan man säga, att så är det nu. Ja, men vi skola komma ihåg, att det nu är en fakultativ lagstiftning. Det är en lagstiftning, som icke kan bli gällande utan att landstingen och hushållningssällskapen ha uttalat sig därför. De kunna överblicka följderna av detta, och de kunna också ordna kontrollen på ett lämpligt och enkelt sätt. När lagstiftningen blir obligatorisk, när det blir en tunga, som kommer att läggas på alla, då framträder också i vida högre grad lockelsen till överträdelse av lagen.

Jag vill också påpeka en annan sak. Här säges att den, som driver mejerirörelse, skall vara underkastad detta. Vad är det då att »driva mejerirörelse»? Det är icke något bestämt begrepp. Att t. ex. separera mjölk och sälja grädde och skummjölk kan knappast kallas att »driva mejerirörelse». Det gör ju varje liten bonde, som har en handseparator. Att tillverka smör och ost till avsalu innebär kanske mera att driva sådan rörelse. Men det finnes även fall, då detta måste anses mindre såsom mejerirörelse än som en husbehovs- och hemhantering. Det är olämpligt, att det icke i lagen distinkt angives, vem och vad den avser. Vederbörande böra veta, huruvida de äro underkastade lagen eller icke. Det är dessa skäl, som föranlett utskottet att föreslå en strängare formulering.

Däremot invänder man, att kontrollen skall bliva så mycket svårare. Men vad beträffar särskilt den kontroll på mjölkhandeln, som jag här talat om, borde den vara vida lättare att organisera än den mjölkkontroll, som skall genomföras vid en hel del små mejerier i landsorten. Mjölkhandeln är i regel förlagd till städer och samhällen med hälsovårdspolis eller i varje fall en kontroll över hälsovårdsförhållandena, något som i hög grad underlättar kontrollen även i nu ifrågavarande hänseende. Jag tror därför, att det skälet icke behöver åberopas mot den formulering, som av utskottet är föreslagen.

Så kommer då den andra sidan av saken eller den, som rör utlämnandet. Jag är inte kompetent att gå in på den juridiska distinktionen här, men för mig har det tett sig så, att ordet »utlämna» innebär, att mjölken överlämnas från mejeriegaren till någon annan. Om vederbörande nu i stället använder den separerade mjölken i sin egen ladugård för sina egna kreatur, kan man knappast säga, att det här förekommit något utlämnande. Men ur synpunkten

Ang.
uppvärmning
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)

av lagens syfte är det lika väl önskvärt, att en pasteurisering sker i ett sådant fall och att han är skyldig att verkställa en sådan, även om mjölken användes till hans egna kreatur. Det kan ju även ifrågasättas, huruvida icke ordet »utlämna» innebär ett visst mått av aktivitet från mejeriidkarens sida, att han skall lämna ut mjölken till mottagaren samt att det alltså även skall bevisas, att han medvetet har lämnat mjölken ifrån sig för det avsedda ändamålet. Jag vågar nu icke säga, om den distinktionen betyder så mycket. Utskottets avsikt har i varje fall varit att förtydliga lagens uttryck på sätt jag nyss nämnde, och då den föregående talaren yttrat, att utskottets formulering i alla fall efter hans uppfattning innebär ungefär detsamma som propositionens, borde den också, om den nu kan medföra ökad klarhet på vissa punkter, vara fullt godtagbar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Luterkort**: Då jag jämte sex andra ledamöter av utskottet avgivit en reservation i detta ärende, ber jag att med några ord få klargöra den ställning vi reserveranter intaga.

När detta ärende förekom till behandling i utskottet, hade vi två ståndpunkter med avseende på den första paragrafen här att välja mellan. Den ena innefattades i det förslag, som avgivits av medicinalstyrelsen och som sammanfaller med den nuvarande bestämmelsen i motsvarande författningar. Den andra var den, som lantbruksstyrelsen formulerat under ärendets förberedande behandling.

Vad det här rör sig om, är nu dessa två ståndpunkter.

Jag skall först något litet uppehålla mig vid den, som herr statsrådet sist uppehöll sig vid, nämligen den, som hänför sig till den tidpunkt, vartill straffet är knutet. Jag vill säga, att den saken icke alls behandlades på avdelningen, men när frågan kom fram i utskottsplenium, pekade jag för min del på även den sidan av saken, och jag anförde, vad lantbruksstyrelsen har sagt därom. Styrelsen hade yttrat att »på visst håll hade gjorts gällande, att med nuvarande lydelse av § 1 i pasteuriseringslagen ansvar för underlåtenhet att följa lagens bestämmelser icke inträdde förrän i det ögonblick, då försäljningen eller utlämnandet ägde rum. Då emellertid en dylik uppfattning, vilken icke syntes sakna fog, givetvis kunde, därest den vunne allmänna utbredning, framkalla kringgående av lagens bestämmelser och överhuvudtaget vore ägnad att i hög grad försvåra kontrollen å dessas efterlevnad, torde ett förtydligande även på denna punkt vara påkallat.» Av detta lantbruksstyrelsens uttalande synes det mig framgå, att lantbruksstyrelsen från sina utgångspunkter visserligen skulle ansett det vara önskvärt, att ett straffskydd inträdde på en tidigare tidpunkt, d. v. s. att uppvärmningen skulle ske, innan mjölken utlämnades, men också att lantbruksstyrelsen icke ifrågasatte, att det skulle bli någon verklig ändring i sak, utan att den nya lagstiftningen på denna punkt skulle komma att täcka den gamla. Jag vill tillägga, att det på denna punkt icke rådde någon meningsskiljaktighet i utskottet. Sedan jag framfört dessa synpunkter, kom den följande diskussionen icke att i något avseende röra sig om denna punkt. Därför anser jag, att man har skäl att antaga, att även utskottet intagit samma ståndpunkt, nämligen att det inte skulle bli någon förändring genom den nya lagstiftningen, utan det skulle bli som det varit hittills. Det synes mig icke heller kunna bestridas, att denna ståndpunkt är den riktiga ur lagtillämpningssynpunkt, nämligen att straffskyddet anknötes till vad det är praktiskt möjligt att anknöta det till eller till den tidpunkt, då mjölken utlämnas. Det förefaller mig vara otvivelsaktigt, att Kungl. Maj:ts förslag till formulering av första paragrafen i detta avseende äger bestämt företräde framför utskottets, och jag är nu liksom förut

på det klara med att Kungl. Maj:ts förslag härutinnan därför bör godtagas.

Vad den andra frågan beträffar, är ju den av större praktisk betydelse. Där föreligger en verklig skillnad, i det att utskottets majoritet har ansett, att straffskyddet bör sträcka sig längre än som föreslagits av Kungl. Maj:t. I detta avseende anförde lantbruksstyrelsen följande: »Enligt § 1 i förslaget skulle lagen gälla den, som dreve mejerirörelse. Emellertid torde mjölk för utfodringsändamål icke sällan regelbundet försäljas även i fall, där rörelsen icke kunde betecknas såsom mejerirörelse i egentlig mening. Även i dylikt fall torde mjölken böra undergå pasteurisering. Det kunde därför ifrågasättas, huruvida stadgandet icke borde utsträckas att gälla även den, som idkade mjölkförsäljningsrörelse.» När nu denna fråga kom upp till behandling på avdelningen, hade vi egentligen icke någon ledning i propositionen för bedömning av vad Kungl. Maj:t egentligen menade. Departementschefen hade endast sagt, att departementschefen icke funnit skäl att i anledning av lantbruksstyrelsens nu berörda förslag företaga någon ändring i det från medicinalstyrelsen kommande förslaget. Då man icke hade någon kännedom om Kungl. Maj:ts motiv, betraktade man det hela ur allmän lagstiftningssynpunkt, så gott man kunde med den kännedom man hade eller kunde skaffa sig om förhållandena. Då måste man säga sig, att om det gällde att skapa ett effektivt skydd, d. v. s. täppa till så många källor som möjligt för smittan, så skulle givetvis en formulering, som även träffade handeln med mjölk jämväl i den mån fråga icke var om mejerirörelse, äga företräde. Det syntes mig alltså ur allmän juridisk synpunkt finnas skäl för lantbruksstyrelsens åsikt. Jag måste därför erkänna, att jag i viss mån bidrog till att avdelningen stannade för det förslag, som sedan blev utskottets. Emellertid kom jag sedermera att skaffa mig några närmare upplysningar om departementschefens intentioner härvidlag. Det framgick då, att departementschefen *med full avsikt* velat begränsa lagens tillämpningsområde på det sätt propositionen anger. Först och främst framhölls det, att man härmed träffade den viktigaste smittokällan, men för det andra tillkom, att lagstiftningens tillämpning härigenom på ett effektivt sätt kunde kontrolleras. För mejerierna finns det kontrollinstitut, och det är synnerligen enkelt för de kontrollanter, som i allmänhet finnas vid mejerierna, att iakttaga, huruvida lagen efterlevs och, därest det brister i det avseendet, göra anmälan till vederbörande åklagare. Då det i övrigt gäller *handeln* med mjölk, kommer man in på ett betydligt svarare fält i vad det rör tillämpningen och särskilt kontrollen. Vi hava, sade departementschefen, måst utgå därifrån, att om vi skola gå så långt, måste det också skapas nya kontrollinstitut, och det kommer att medföra stora kostnader. Det har alltså varit med öppna ögon, som förslaget begränsats på sätt, som skett. Det hade också ansetts att saken icke hade så stor praktisk betydelse, då det ju endast gäller försäljning av mjölk *till kreatursföda*. Det viktigaste vore att få avlägsnad smittofaran från mejerirörelsen. Man måste säga sig, att en dylik ståndpunkt är försvarbar, även om man teoretiskt lagtekniskt skulle hava velat gå på en annan linje. Huvudsaken är dock, att man tager fasta på det materiella underlaget för en lagstiftning, och det har även skett i det kungl. förslaget.

Vidare måste man säga sig, om man ser på lagförslaget, att Kungl. Maj:t däri särskilt tagit fasta på kontrolleringsmöjligheterna, i det att Kungl. Maj:t i § 9 upptagit bestämmelsen, att »föreskrifter om anordnande av tillsyn å efterlevnaden av denna lag och om bestridande av kostnaderna för tillsynen meddelas av Konungen». Därigenom har man markerat kontrollsynpunkten.

Nu kan man ju säga, att även om man anser det riktigt, att man täpper till *alla* tänkbara smittokällor, får kontrollen bli, som den kan, även om den

Ang.
uppvärmning
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)

Ang.
uppvärmning
av till
kreatursföda
avsedd mjölk:
m. m.
(Forts.)

är svår att åstadkomma. Det är åtskilliga fall, där man lagstiftar och där det icke finnes annan kontroll än den, som ligger i vederbörande åklagares skyldighet att överhuvud taget se till, att lagöverträdelser bliva vederbörligen beivrade. Jag erkänner, att det i utskottet föredrogs en del exempel, som visade, att smitta kan spridas genom handeln, ehuru väl jag därvidlag måste tillägga, att det i allmänhet rörde sig om mjölkhandeln i städerna, där den nu ifrågavarande synpunkten icke har större betydelse. Men det förekommer likväl sådana fall, och därvidlag finge man då säga, att det hela komme att bero på åklagarnas sätt att fullgöra sin skyldighet. Då nu emellertid departementschefen har den uppfattningen, att man nu icke bör gå längre än som är förenligt med en effektiv kontroll, har jag funnit, att man bort acceptera denna materiella grundval för lagstiftningen och alltså godtaga den formulering, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Jag ställer mig på den ståndpunkten även därför, att jag i motsats till herr Sederholm tror, att det uppkommer flera tolkningssvårigheter, om man tager den formulering, som utskottet här föreslagit. I utskottet berördes en hel rad frågor, som skulle dyka upp; i vad mån t. ex. lantbrukarna själva skulle träffas av bestämmelserna, om de formuleras, som utskottet föreslagit m. m. Jag tror, att minst lika stora svårigheter uppstå på detta sätt, under det att mejeribegreppet i alla fall är relativt bestämt och avgränsat. Man har där en viss praxis att gå efter.

På dessa skäl ha jag och de övriga reservanterna funnit oss till sist böra biträda Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber, herr talman, att på samma skäl få yrka bifall till den avgivna reservationen.

Herr Hederstierna: Jag har sett på utskottets lagförslag och jämfört det med Kungl. Maj:ts. Om jag då först skall yttra mig om tidpunkten, då pasteuriseringsskyldigheten skall vara fullgjord, är det ju icke tvivel om att Kungl. Maj:ts förslag har bestämda fördelar framför utskottets. Kungl. Maj:ts förslag innehåller ju, att pasteuriseringsskyldighet åligger mejerierna, innan de utlämna mjölken. Där är således en bestämd tidpunkt angiven, när pasteuriseringen skall vara utförd. Går man däremot till utskottets förslag, angives ingen tidpunkt alls. Det står bara, att den, som driver mejerirörelse etc., skall vara skyldig att uppvärma mjölken, men när han skall göra det, när man kan komma på honom och säga, att han underlåtit att fullgöra sin skyldighet, står det ingenting om, utan det står endast i allmänhet, att han skall göra det.

Nu har herr statsrådet välvilligt avgivit den tolkningen — och det är möjligt, att även domstolarna komma att göra det — att uppvärmandet måste hava skett före utlämnandet, men om det är meningen, får man väl vara så god och skriva det i lagen och inte bara så där helt allmänt giva uttryck åt den saken.

Vad som föranlett utskottets avvikande förslag, är naturligtvis, att utskottet vill ha bestämmelsen riktad även mot dem, som idka handel med mjölk, och anser, att även där en fara föreligger. Nu säger herr Sederholm själv, att den fara för närvarande icke tyckes vara aktuell, men man anar, att det kan gå den vägen, att lagen skulle kunna kringgås, och anser det ligga en viss risk i att man icke riktar sig även mot handlarna. Det är mycket svårt att nu med den utredning, som föreligger, säga, om det är möjligt att kontrollera förhållandena på detta område. Man måste, som den siste ärade talaren sade, fråga sig, om man skall kunna ordna en kontroll över mjölkhandeln, om det skulle gå, som herr Sederholm tänker sig, att man börjar sälja sådan här mjölk i handelsbodarna. Då skulle man således få dyka på dem i butikerna och fråga: »Har ni pasteuriserat mjölken, innan ni lämnar ut den?» Detta skulle ju föranleda mycket mera omfattande kontrollåtgärder, och man finge i alla affärer, där man idkar handel med mjölk, undersöka, huruvida även sådan här mjölk

försäljes och om man vidtagit vederbörliga kontrollåtgärder. Jag förmodar, att det utan en vidare utredning måste vara bra svårt att besluta en lag på detta sätt.

Hade det varit tidigare under riksdagen, skulle jag hava yrkat återremiss åtminstone för en omformulering av § 1, vilken jag icke anser det vara möjligt att antaga i det skick, vari den föreligger i utskottets förslag. Men nu i slutet av riksdagen och då vi icke ha någon närmare utredning, får jag i likhet med den siste talaren hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Ang.
uppvärmning
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)*

Herr Trygger: Herrarna få inte misstycka, att jag yttrar mig i denna sak. Jag är småbrukare själv och därför i särskild grad intresserad av att man gör allt, som är möjligt, för att hindra spridandet av smittosamma kreaturssjukdomar.

I likhet med den siste talaren finner jag, att man icke kan formulera § 1 på sätt utskottet har gjort. Det tror jag är omöjligt. Däremot får jag säga, att mig synes att utskottet har rätt i två punkter, nämligen för det första däri, att man också bör försöka skydda sig emot spridande av smitta genom dem, som idka handel med mjölk, och för det andra däri, att man bör se till, att mejeriägarna eller de, som idka handel med mjölk, icke till sina egna kreatur utlämna mjölk, som icke är pasteuriserad. Nu har man visserligen sagt beträffande en utsträckning av bestämmelserna till dem, som idka handel med mjölk, att kontrollen blir så svår. Det tycker jag icke vara något bärande skäl, då det gäller en sådan lagstiftning som denna, helt enkelt därför att det är bättre att ha en bestämmelse, även om den kanske icke träffar alla fall, än att icke ha någon bestämmelse alls. Inte behöver man nödvändigt anordna ett särskilt kontrollsystem, när man har en lag, som förbjuder folk att handla på ett visst sätt. Kommer jag på någon med att han överträder de givna föreskrifterna, drager jag honom till ansvar, och det kommer nog att sätta en hälsosam skräck i de övriga.

Herr Hederstierna sade, att en återremiss vore det riktigaste, och en sådan skulle jag alldeles bestämt tillstyrka, i händelse vi hade mera tid. Men jag tror, att saken skulle kunna anordnas ganska enkelt. Jag tror, att man skulle kunna omformulera Kungl. Maj:ts förslag på sådant sätt, att man tillfredsställer de synpunkter, som i utskottet gjorts gällande, utan att det skall behöva möta alltför stort motstånd ifrån Kungl. Maj:ts sida. Jag tänker mig, att man med utgångspunkt från Kungl. Maj:ts förslag skulle kunna skriva första stycket i § 1 ungefär på följande sätt: »Den, som driver mejerirörelse eller eljest idkar handel med mjölk, må ej till kreatursföda försälja eller eljest för dylikt ändamål utlämna mjölk eller kärnmjölk, som icke uppvärmts till minst 80 grader Celsius.» Då får man först in det fallet, då någon idkar handel med mjölk. Vidare får man brottet fixerat till tiden för utlämnandet, och slutligen träffar man, genom att man stryker orden »till annan», mjölkförsäljaren även i det fallet då han använder mjölken för sina egna kreatur. Det är ju alldeles klart, såsom här har påpekats, att en smitta i den ena ladugården är lika farlig som en smitta i den andra.

Jag gör visst icke anspråk på att så där i en hast kunna formulera en bestämmelse av detta slag, men det synes mig, som om detta möjligen skulle vara ett sätt att tillgodose de olika synpunkterna, och jag vill hemställa till herrarna, huruvida icke detta skulle kunna gå för sig. Det överensstämmer för övrigt med de synpunkter, som herr Hederstierna uttryckt.

Herr Lundell: Jag kan väl förstå de farhågor, som här uttalats mot att utsträcka lagens bestämmelser till mjölkförsäljare, men jag ber att få erinra

Ang.
uppvärmning
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)

om vilka oerhörda kostnader, vi ha haft för mul- och klövsjukan och att vi måste vara beredda på att göra stora uppoffringar, om vi skola kunna hindra spridningen av denna farsot. Jag anser, att om icke lagen utsträcker även till försäljarna av mjölk, då är den ineffektiv. Det är nämligen så, att dessa försäljare vid sidan av sin mjölkförsäljning även bedriva en partiell mejerirörelse. De ha på många ställen separator och kärna, de bereda grädde, skummjolk, smör och kärnmjolk, och ofta avyttra de detta till kreatursuppfödarna. Om icke lagen skulle omfatta även sådana mjölkförsäljare, skulle den lämna en port öppen för smittan att komma ut.

Man har talat om att kontrollen skulle vara så svår. Ja, jag kan inte förstå, att den skulle vara värre i städerna än på landet. Tvärtom bör den vara lättare. Dessutom ligger det i varje kreatursuppfödarens intresse att kontrollera den produkt, han får från mejeriet eller mjölkförsäljaren, och det är mycket lätt att i detta fall göra det. Det behövs bara två reagenser, som äro mycket lätta att få, då de kunna expedieras genom vilket apotek som helst, och hela proceduren vid undersökningen av om mjölken är pasteuriserad eller icke är lika enkel som att tillsätta grädde och socker till kaffe. Det behövs bara ett spetsglas mjölk och ett par droppar reagensmedel, så kan man själv bedöma, om mjölken är pasteuriserad eller ej. Naturligtvis fordras det officiell kontroll, men det bör ligga i förbrukarens intresse att göra denna undersökning, och därför kan han komma i tillfälle att påpeka för den som har den officiella kontrollen om hand, att det bör göras en noggrannare undersökning vid det eller det mjölkförsäljningsstället eller mejeriet.

Beträffande den juridiska formuleringen kan jag icke därom yttra mig, men det förefaller mig såsom om det förslag, som herr Trygger här framställt, skulle kunna vara antagligt, och jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets förslag med den förändring, som av herr Trygger föreslagits.

Herr Boberg: Herr talman! Då denna fråga behandlades inom utskottet, fick jag den uppfattningen, att om det förslag, som nu föreligger från utskottet, kommer att gå igenom, så kommer det att ge upphov till en mängd onödiga trakasserier här i landet. Det blir säkert alldeles omöjligt att kunna kontrollera, vilken mjölk som kommer att användas till kreatursföda och vilken som användes till människoföda. Det finns ute i landet här och var små mjölkhandlande, till vilka lantmännen köra in större eller mindre partier. De skumma mjölken, kanske med separator, kanske för hand, och sälja sedan dels grädde, dels skummad mjölk. Vem kan kontrollera, vart den skummade mjölken sedan går, om den kommer att användas av människor eller om den kommer att användas till djur? Och vad skulle en sådan kontroll kosta? Den skulle ju bli mycket dyr och likväl ineffektiv. Men vad skall det tjäna till att sätta folket under en lag, som endast kommer att trakassera, men som i verkligheten icke lämnar den garanti, som den borde göra?

Jag tycker, att när man skall stifta lagar på sådana här områden, bör man stifta dem så, att man icke onödigtvis ställer till besvär och bekymmer för människor, som naturligtvis icke vilja sprida någon smitta utan allenast verka och arbeta i sin gärning på ett så rätt och förståndigt sätt, som de kunna. Nu ha vi ju redan, som herr Sederholm framhöll, en fakultativ lag på detta område, som tillämpas efter beslut av hushållningssällskap och landsting, i den mån en sådan lag är behöfvig.

Angående den av herr Trygger föreslagna ändringen kan jag, som herr Lundell för sin del sade, icke egentligen bedöma dess innehåll, då jag blott hört men icke sett förslaget, men om det gillas från regeringen och om de jurister, som äro närvarande här i kammaren, gilla detta av herr Trygger framställda förslag, så bör jag ju för min del vara tillfredsställd därmed. Det förslaget var

klarare och synes mig lättare kunna tillämpas än utskottsbetänkandets 1 §, varpå jag yrkar avslag.

Herr Sederholm: Här har, särskilt av herr Luterkort, med stor styrka framhållits, att den kontroll, som skulle behövas för att övervaka lagens tillämpning, skulle bli så betungande, att man redan av detta skäl skulle väja för den vidare formulering, som utskottet föreslagit, d. v. s. att taga med även mjölkförsäljarna. Jag betvivlar att detta är fallet.

Herr Hederstierna har också påpekat svårigheterna att ordna saken. Men vi böra dock komma ihåg, att vi här i Stockholm ha en bestämmelse om att mjölken skall hålla en viss minimifetthalt, och denna bestämmelse skall hälsovårdspoliserna kontrollera. Den gör naturligtvis stickprov här och där för att undersöka saken. Likaså har man t. ex. bestämmelser på landet om att det icke får finnas mer än vissa mängder eldfarliga oljor på gårdarna. Detta skola landsfiskalerna kontrollera. Följden är naturligtvis, att de göra ett och annat stickprov och försöka se till att lagen i huvudsak blir efterlevd, så vida inte situationen på grund av särskilda förhållanden kräver ett särskilt strängt aktgivande på att ingen på något sätt kan kringgå lagen.

Jag menar, att tillämpningen av en sådan bestämmelse i fråga om mjölkhandeln bleve av ungefär samma art. På orter, där det är särskilt strängt att ingen skall komma undan, skulle det krävas speciella åtgärder och kontrollorgan, som även omfattade mjölkhandeln, men i övrigt finge det väl läggas på de redan befintliga organen att övervaka lagen och se till att den icke i huvudsak blir trotsad eller kringgången. Det är väl ändå en skillnad på att ha en sådan lag, även i den mildare tillämpning, jag talade om, emot att den icke finns alls. I senare fallet kunna ju mjölkförsäljarna organisera hela sin mjölkhandel i städerna med hänsyn till detta kringgående. De göra ju då intet lagstridigt, även om åtalsmyndigheterna och allmänheten aldrig så väl observera kringgåendet av vad lagen åsyftat. Jag tror därför, att det är av rätt stor betydelse att denna lagbestämmelse finns i sin strängare avfattning, att den tillämpas rigoröst på de platser, där detta verkligen är nödvändigt, och att den i övrigt tillämpas så, att den i huvudsak blir efterlevd.

Vad beträffar den omformulering, som herr Trygger här föreslagit, får jag för min del ansluta mig till den. Den tar sikte på och tillgodoser de sakliga önskemål, som utskottet har velat tillgodose, och jag tror den är överlägsen med avseende å formuleringen. Utskottet tog utan vidare den formulering, lantbruksstyrelsen gjort, men det är ju möjligt att den var felaktig eller åtminstone mindre god. Under sådana förhållanden ber jag att få ändra mitt yrkande till att avse bifall till vad herr Trygger föreslagit, alltså bifall till utskottets förslag med den modifikation i formuleringen, som herr Trygger påyrkat.

Herr statsrådet Linders: Herr talman, mina herrar! Då jag icke varit i tillfälle att närvara vid denna överläggning, ber jag om ursäkt, om jag skulle upprepa någonting av vad som redan sagts förut.

Utgångsläget för denna fråga är medicinalstyrelsens begäran att med hänsyn till förhållandena inom landet få en lagstiftning av den art, som här är föreslagen. Då herr Sederholm nyss talade om nödvändigheten av att det finns stränga bestämmelser och att de tillämpas rigoröst, vill jag erinra om den erfarenhet, vi alla ha från de tider, som närmast ha gått, hurusom lagstiftning av rigorös karaktär, så snart man finner att den är på något sätt onödig eller för sträng, framkallar en häftig reaktion. Här är det dock medicinalstyrelsen, som närmast representerar det behov, som ur allmän synpunkt gör sig gällande, och det synes mig därför, att man icke hade bort gå längre än till

Ang.
uppvärmning
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)

Ang.
uppvärmning
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)

vad medicinalstyrelsen ifrågasatt. Jag tror att det ur dessa synpunkter saknar större betydelse att indraga handeln under de bestämmelser, som här äro i fråga, och det hade säkerligen varit bättre att i det fallet följa Kungl. Maj:ts förslag. Det är ju alldeles uppenbart, att kontrollen behöver utvidgas betydligt och kommer att försvåras avsevärt, om man på detta vis utvidgar området för kontrollverksamheten även till handeln med dylik mjölk.

Om man tar ett sådant exempel som ett stort mejeri, exempelvis mjölkcentralen här i Stockholm, som skulle få dispens genom att få tillämpa långtidspasteuriseringen, så hur skulle det ställa sig för dess försäljare, som idkar handel med mjölk huvudsakligen till människoföda, men av en eller annan anledning även utförsälja mjölk, som lämnas till kreatursföda? Skulle dessa fortfarande vara undantagna, eller skulle man behöva anordna dispenser även för dem? Jag tror att hela lagen blir mycket mera tillkrånglad och att man har svårt att förutse följderna, i fall man på det viset utskottet föreslagit utvidgar området. Men ett är i varje fall visst, och det är, att så snart man kommer under fund med att detta hade varit onödigt, så uppstår ett ofantligt missnöje med lagens innebörd.

Mig förefaller det riktigast, att då man icke ur de synpunkter, som ha motiverat lagen, har ansett den böra utsträckas längre än till mejerierna, så vore det bättre att — för att använda ett uttryck, som ofta använts här i kammaren — »vänta och se», till dess man vunnit erfarenhet om att det verkligen går att rationellt genomföra en så pass ingående lagstiftning, som denna är redan i den form, Kungl. Maj:t föreslagit, innan man ytterligare utvidgar dess område.

Herr Luterkort: Herr talman! Jag vill i alla fall fästa uppmärksamheten på att det av herr Trygger framlagda förslaget är icke bara en formuleringsfråga, utan det är ett ställningstagande för den princip, som utskottet gått in för, i motsats mot, som herr statsrådet sade, den ståndpunkt, som icke vill gå längre än till de principer, som Kungl. Maj:t ansett sig böra följa. Det gäller ju alltså här för kammaren att taga position, om man vill gå längre än vad Kungl. Maj:t gjort, och i så fall torde det väl icke vara någonting att erinra mot den av herr Trygger framlagda formuleringen.

För min egen del får jag dock säga, att jag tycker att de skäl, som herr statsrådet senast anförde, vore bärande, och jag skall därför be att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Hellström: Då man skall bedöma denna fråga, bör man naturligtvis ta hänsyn till den utgångspunkt, som man har utgått ifrån, då förslaget framlagts. Motiveringen för detta förslag är helt enkelt den, att vi icke ha någon säkerhet för att icke mul- och klövsjukan kan komma att sprida sig ytterligare här i landet och att man därför önskar ha en strängare lagstiftning på detta område, varigenom det skulle bli möjligt att inom de områden, dit sjukdomen kan komma, på ett effektivt sätt motarbeta smittans spridning. Nu har det av lantbruksstyrelsen framhållits, att det finns en lucka i den lagstiftning medicinalstyrelsen föreslagit och att man därför borde se till att man finge bestämmelserna något skärpta. Jag har icke deltagit i detta ärendes behandling å avdelningen, men då det kom därifrån, ansåg jag mig böra förerna mig med dem, som yrkade på denna skärpning.

Vi äro i jordbruksutskottet huvudsakligen män, som icke ha någon juridisk utbildning — det finns endast en jurist i jordbruksutskottet — och det kan ju därför lätt hända, att då en lagtext skall formuleras, det kan bli någon oformlighet. Beträffande själva huvudsaken föreligger emellertid ingen tve-

tydighet, och då nu en så framstående jurist som herr Trygger har givit en formulering, som icke har mött gensaga från de andra framstående juristerna här i kammaren, tror jag icke, det kan vara någon fara med att gå på det förslag, herr Trygger här framställt. Och tar man detta förslag, kommer man att i mycket hög grad vinna det syftsmål, som herr statsrådet avsett att vinna vid framläggandet av lagförslaget, nämligen möjlighet att ha ett skarpt vapen i sin hand, om den olyckan skulle ske, att mul- och klövsjukan komme att spridas till andra områden i landet.

Det har här talats om att kontrollen skulle vara svår, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på att enligt förslaget skall ju Kungl. Maj:t utfärda de närmare kontrollbestämmelser, som kunna erfordras, och de strängare kontrollbestämmelserna behöver Kungl. Maj:t naturligtvis icke tillgripa annat än då det gäller lagens tillämpning inom de områden, dit mul- och klövsjukan kommit. Eljest kan man ju falla tillbaka på den bestämmelse, som finns i § 6, att förseelse mot lagen åtalas av allmän åklagare.

På grund härav ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag i § 1 med den formulering, herr Trygger givit densamma.

Herr statsrådet **Levinson**: Det är ju alltid svårt att på rak arm formulera en lagbestämmelse, och det är lika svårt att på stående fot kontrollera, att en föreslagen bestämmelse går i lås. Hur galet det kan bära till, trots att det är herr Trygger, som framställer förslaget, framgår av konsekvenserna av den i § 1 föreslagna ändringen. I § 3 stadgas nämligen: »Har i fall, som i § 1 avses, stadgad uppvärmning tillfälligtvis ej kunnat ske, skall vid varans utlämnande mottagaren därom skriftligen underrättas.» Använder mejeriägaren eller handlanden opasteuriserad mjölk för sina egna kreatur, skall han alltså — vid bifall till ändringsförslaget — underrätta sig själv skriftligen, och gör han detta, är han enligt § 4 första stycket fri från ansvar! Redan detta är ju ett bevis på hur riskabelt det kan vara att försöka på rak arm formulera en lagtext, och jag ber därför att få avråda från ett sådant försök.

Herr **Luterkort**: Det är riktigt, som herr Hellström framhöll i sitt anförande, att det här gäller grunden för förslaget. Den egentliga grunden är att man försöker stoppa till smittokällorna för denna sjukdom, och att det då i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget föreligger en lucka, det har ingen bestritt. Men herr Hellström har alldeles underlåtit att taga fasta på vad departementschefen framhållit och som även herr Sederholm givit uttryck åt, nämligen att denna tanke, om den genomföres i sin vidsträcktare form, har åtskilliga svårigheter med sig, under det att det icke på något sätt visats, att dessa svårigheter motsvara det resultat, man kan uppnå med avseende å smittoskyddet. Det har visats, att försäljning av mjölk till kreatursföda från handlande förekommer i så ringa utsträckning, att vad man skulle vinna icke står i proportion till de svårigheter av såväl teknisk som ekonomisk art, som det här gäller. Detta anser jag avgörande för saken.

Om det emellertid skulle gälla formuleringen, så vill jag, ehuru det förslag, som herr Trygger framställde, föreföll acceptabelt, ifrågasätta, huruvida det är riktigt att vidtaga en sådan ändring, utan att dessa meningsskiljaktigheter få tillfälle att bryta sig mot varandra i utskottet. Jag vill än en gång stryka under att det har varit mycket ingående diskussioner om de faktiska förhållandena och om svårigheterna med kontrollen, och då tror jag icke, att det kan vara riktigt att nu antaga ett förslag, som avviker från Kungl. Maj:ts, utan att utskottet blir i tillfälle att ånyo yttra sig härom. Om det till exempel förelegat ett lagförslag från något av lagutskotten, tror jag icke, att det skulle

*Ang.
uppvärmning
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)*

Ang.
uppvärming
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)

hava kommit i fråga, att man gjorde en så viktig omformulering beträffande själva grundprincipen, utan att återförvisning till utskottet först ägt rum.

Jag skulle därför, herr talman, vara böjd för att i främsta rummet ansluta mig till återremissyrkandet, då jag under inga förhållanden kan på någon punkt tillmäta den omständigheten, att riksdagen är så långt framskriden, något avgörande inflytande, då det gäller att fatta beslut rörande viktiga frågor. Det är emellertid svårt för mig att framställa ett sådant yrkande, ty det bör ju komma fram från det hållet, där man har den andra ståndpunkten. Jag skulle därför önska, att någon, som hade en motsatt åsikt, i alla fall komme till det slut, att återremiss borde äga rum. Med denna min principiella uppfattning spelar formuleringen för mig mindre roll, då jag anser, att vad jag nu anfört och understrukit i alla fall starkt talar för att herrarna böra antaga Kungl. Maj:ts förslag och icke gå vidare.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Trygger: Redan innan statsrådet kommit med sin anmärkning, hade jag efter samråd med en kollega tänkt på att ordet »utlämna» kanske icke är tillräckligt tydligt för att avse även det fall, att vederbörande själv använder mjölken. Därför bör man tillägga uttrycket »begagna» eller »använda». Då förfaller den gjorda anmärkningen med avseende å § 3.

Jag skall sålunda föreslå det tillägget: utlämna *eller begagna* mjölk eller kärnmjölk, som icke uppvärmts till minst 80 grader Celsius. — Det är ju alldeles klart, att det är mycket svårt att så här hastigt göra en ändring, men denna lag är väl icke förnämligare, än att man med god vilja skulle kunna göra det, om man överhuvud taget anser saken vara riktig.

För övrigt tror jag, att man i lagtolkningsväg skulle kunna hava rätt sig även med att använda ordet »utlämna» i betydelsen jämväl av »begagna» såsom jag gjorde. Ty det står i § 3 »mottagaren», och det förutsätter, att fråga där är om någon annan som mottagare än utlämnaren själv eller hans tjänare.

Herr Elisson: Jag har mycket svårt att förstå, att man från riksdagens sida anser, att man i detta fall skall hava några friare bestämmelser. Ty det ligger i det allmännas intresse att göra vad som göras kan för att skydda allmänheten för smitta. När lagen i de fall, i vilka den anses vara svårtillämplig eller icke praktiskt kunna tillämpas, äger Konungen enligt § 8 för varje särskilt fall medgiva undantag. Därför är ju lagen så avfattad, att när förhållandena visa, att den är svår att tillämpa, kan undantag göras. Under sådana omständigheter kan jag icke finna annat än att det vore till det allmännas bästa, om lagen erhöle utskottets formulering med den ändring, som herr Trygger föreslagit, vartill jag sålunda, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr statsrådet Nothin: Herr talman! Det är med en viss tvekan som jag tar till orda i denna sak, vilken jag icke behärskar. Emellertid ha ett par talare uttalat sin anslutning till den av herr Trygger föreslagna formuleringen under åberopande, att då densamma icke rönt någon gensaga från kammarens jurister, torde man kunna ansluta sig därtill. Jag vill då säga, att det förefaller mig vara fullständigt uteslutet att på detta sätt besluta sig för en ny lagtext, som icke varit genomdiskuterad i utskottet. Man kan helt enkelt icke överblicka de konsekvenser, som en ändrad formulering kan medföra, och de ändringar, som eventuellt skulle kunna behöva vidtagas i följande paragrafer. Det visade sig ju redan vid en första granskning, att i herr Tryggers förslag tarvades en modifikation, och man kan ingalunda med trygghet säga sig, att ej ytterligare modifikationer eller jämkningar behövas.

Jag anser således, att man måste avråda från att lagstifta på sätt här nu ifrågasättes.

Herr Lyberg: Jag kan icke se annat än att vad herr Trygger föreslagit både i sak är det riktigaste och till formen lämpligt. Men jag får säga, att icke heller jag vågar taga på mitt ansvar att omedelbart rösta ja till vad som sålunda föreslagits, ehuru förslaget kommit från det håll, som det gjort, och sedermera har granskats av andra jurister i kammaren. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka ärendets återremitterande till utskottet.

Jag medger, att det är tråkigt, såsom herr Hederstierna sade vid debattens början, att göra detta nu, men jag föreställer mig, att utskottet i afton skulle kunna sammanträda för att övertänka frågan och, under antagande att andra kammaren fattar enahanda beslut som den första, preliminärt fatta ståndpunkt till det Tryggerska förslaget.

Herr statsrådet Linders: Till vad jag nyss yttrade vill jag tillägga, att det faktiska underlaget för den lagstiftning, som här är föreslagen, utgöres av ett par händelser, som inträffade under den mul- och klövsjukeepizooti, som dragit över åtskilliga delar av landet. Det hände dels i Älvsborgs län och dels i Kalmar län, att det bredde ut sig ett par mejerismittor. Från dessa mejerier hade smittan spritt sig till flera gårdar. Ett par mjölkleverantörer hade, innan sjukdomen upptäckts — i Älvsborgs län gick det flera dagar, innan vederbörande veterinär hade klart för sig, att det var mul- och klövsjuka — lämnat mjölk till mejerierna, och på det sättet hade smittan kommit ut. Liknande fall ha ägt rum inom både Malmöhus och Kristianstads län, men de av mig omnämnda båda fallen inträffade utanför det s. k. isoleringsområdet. Då man iakttog detta, fann man det i hög grad påkallat att vidtaga åtgärder för framtiden, så att dylikt icke skulle kunna återupprepas, då det givetvis innebär en stor fara för att smittan skall sprida sig.

Nu menar jag, att om man går till det faktiska läget, har man icke haft någon anledning att utvidga lagstiftningen att gälla i vidare mån än Kungl. Maj:t avsett. En annan sak blir den, om mul- och klövsjukan skulle utbreda sig mera allmänt i andra trakter av vårt land. Då veta vi, att det måste vidtagas ännu strängare åtgärder, men till dess har det förefallit mig vara klokast att reducera frågan till dess rätta omfång och stanna inför det faktiska behovet och låta med en vidare utvidgning anstå, till dess man anser den nödvändig att tillgripa.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, då mitt namn icke är knutet till utskottets utlåtande, men efter herr Lybergs anförande måste jag säga några ord.

Jag kan i likhet med statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet betyga, att erfarenheten av den under de senaste månaderna pågående mul- och klövsjukeepizootien tydligen visat, att man knappast har något att frukta från vare sig små eller stora mjölkhandlare, utan att faran kommer från mejerierna. Vi hava ju haft åtskilliga s. k. mejerismittor, som tydligt och klart visat, att det just är mot mejerierna, som man måste hava sin uppmärksamhet riktad.

Beträffande den ifrågasatta omformuleringen av första paragrafen och såsom en följd därav frågans återremitterande till jordbruksutskottet vill jag bestämt motsätta mig en dylik åtgärd, ty enligt min mening kan ingenting härigenom vinnas. Jag är nämligen fullkomligt övertygad om att den formulering, som paragrafen i fråga fått av Kungl. Maj:t, är den enda riktiga, och jag vill bestämt varna kammaren för att antaga utskottets formulering.

Ang.
uppvärming
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)

Ang.
uppvärming
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)

Jag ber alltså, herr talman, att få på det livligaste yrka bifall till reservationen.

Herr **Fehr**: Herr talman! Det förefaller väl ändå alldeles uppenbart, att det är två punkter, på vilka det vore önskligt, att en komplettering av propositionen kunde äga rum. Det är väl från alla håll vitsordat, att på vissa orter — minst kanske i Skåne — smittan överförts även genom mjölkhandel. Vidare är det icke minst av den siste ärade talaren bekräftat, att mejerierna utgöra en fara, men denna fara är icke till fullo undanröjd genom propositionens förslag, ty enligt detta förslag följer icke ansvar i det fallet, att en gård, som har mejeri, använder produkterna till egna kreatur. Båda dessa punkter synas mig därför — och den senare även med hänsyn till den siste ärade talarens anförande — vara förtjänta av en komplettering.

Herr statsrådet Linders yttrade, att först då epidemien uppträder, kan det vara tid att komma med strängare åtgärder. Men så vitt jag förstår är det här fråga om att hava en stridsberedskap. Epidemien kanske icke avvaktar nästa riksdag, och hur skall herr statsrådet dessförinnan kunna åstadkomma en lagstiftning av vidsträcktare beskaffenhet än vad nu kan bliva antaget? Att det för ändamålet skulle behöva bli urtima riksdag, förefaller mig onödigt.

Jag är icke tilltalad av att lagar skrivas under pågående debatt, och jag vill visst icke påstå, att den av herr Trygger föreslagna formuleringen hör till den allra mest ciceronianska av de lagar, som tillkommit på senaste tiden, ehuru jag vill erkänna, att jag för ögonblicket har det intrycket, att den ingalunda hör till de sämsta. Om emellertid andra kammaren skulle antaga propositionen eller utskottets förslag, vilket som helst, blir ju utskottet i afton i tillfälle att faktiskt utföra en sammanjämkning. Återremissyrkandet synes mig därför icke behöva ifrågakomma. Skulle även andra kammaren välja den nu föreslagna formuleringen, ligger väl däri en viss garanti för att formuleringen stått sig vid en förnyad granskning. Skulle andra kammaren icke vara mogen för detta, får utskottet en viss betänketid.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Tryggers förslag.

Herr statsrådet **Levinson**: Gentemot herr Fehr skulle jag endast vilja erinra, att jag redan i mitt första anförande framhöll att förlänandet av obligatorisk karaktär åt pasteuriseringslagen föreslagits i preventivt syfte med tanke på ett förnyat utbrott av mul- och klövsjukan. Men ingalunda är det så illa ställt, att om lagen i detta avseende icke skulle täppa till alla kryphål, det icke skulle finnas någon möjlighet att råda bot härför, i den händelse epizootien skulle blossa upp igen. Kungl. Maj:t har ju tvärtom möjlighet att, såsom under den gångna hösten, vintern och våren skett, med tillämpning av sin lagstiftningsmakt i administrativ väg ordna saken. Ur ifrågavarande synpunkt kan man således icke säga, att någon olycka är att befara i händelse av bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i avseende å det under behandling varande utlåtandet framkommit följande yrkanden: 1:o), av herr *Trygger*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, att § 1 första stycket i det av utskottet tillstyrkta lagförslaget avfattades sålunda: »Den, som driver mejerirörelse eller eljest idkar handel med mjölk, må ej till kreatursföda försälja eller eljest för dylikt ändamål utlämna eller begagna mjölk eller kärnmjölk, som icke uppvärmts till minst 80 grader Celcius»; 2:o) att Kungl. Maj:ts i utlåtandet behandlade framställning skulle bifallas oförändrad; samt 3:o) att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare enligt berörda yrkanden; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse propositionen på bifall till Kungl. Maj:ts framställning oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

*Ang.
uppvärmning
av till
kreatursföda
avsedd mjölk
m. m.
(Forts.)*

Herr *Sederholm* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontra-proposition därvid antagits bifall till herr Tryggers yrkande, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller Kungl. Maj:ts i jordbruksutskottets utlåtande nr 69 behandlade framställning oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den av herr Trygger under överläggningen föreslagna ändringen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr andre vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sederholm* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 48.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 70, i anledning av väckt motion angående en ifrågasatt utredning rörande statens rätt till viss jord m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen.*

I en till riksdagen avlåten, den 13 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 202, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av statsrådsprotokollet över socialärenden samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

1:o) att för ökning av statens bostadslånefond finge för år 1925 disponeras 8,000,000 kronor såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel;

2:o) att för år 1926 ej mindre till bostadslånefonden inflytande amorteringar för år 1925 finge disponeras till beredande av nya lån ur fonden än även att för samma ändamål finge disponeras såsom nya lån ur rusdrycksmedelsfonden

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen.
(Forts.)

dels de till bostadslånefonden inflytande räntorna för år 1925 och dels, i den mån rusdrycksmedelsfondens tillgångar den 30 juni 1925, efter avdrag av de i föregående punkt angivna 8,000,000 kronor jämte ytterligare 2,000,000 kronor, därtill försloge, ytterligare så stort belopp, att detsamma tillhopa med räntorna och amorteringarna uppginge till sammanlagt högst 8,000,000 kronor; samt

3:o) att till täckande, efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, in- till två tredjedelar av de förluster, som låneförmedlare kunde komma att ådraga sig vid förmedling ur bostadslånefonden av lån, utlämnat efter det ny kungörelse i ämnet utfärdats, finge inrättas en särskild, under statskontorets förvaltning ställd räntebärande fond, benämnd statens bostadslånefonds reservfond, till vilken fond skulle överföras dels den 1 juli 1925 ett belopp av 500,000 kronor att utgå av det på extra stat för år 1922 under femte huvudtiteln till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omförda besparingar och dels årligen, i den mån räntor å omförmälda lån ur bostadslånefonden inflöte, ett belopp motsvarande en halv procent av beloppet vid nästföregående års utgång utestående sådana lån.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom andra kammaren av herr *E. Fast* m. fl. väckt motion, nr 390, vari hemställdts, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 202 i vad som hemställdts under punkterna 1:o) och 2:o) samt med avslag å framställen under punkt 3:o) besluta, att lån ur statens bostadslånefond skulle för åren 1925 och 1926 utgå efter huvudsakligen de grunder, som angåves i kungl. kungörelsen angående lån ur statens bostadslånefond den 20 juni 1924 (nr 262);

dels ock en inom samma kammare av herr *O. Järte* m. fl. väckt motion, nr 429, vari yrkats, att riksdagen icke måtte bifalla de i propositionen nr 202 framställda yrkanden i vidare mån än att för ökning av statens bostadslånefond finge för år 1925 disponeras 4,000,000 kronor såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, samt att för riksdagens bifall i angiven utsträckning till Kungl. Maj:ts förslag måtte såsom villkor uppställas dels ett bibehållande av kommunernas fulla ansvarighet för genom dem utlämnade lån, dels den förändring i avseende å räntevillkoren, som i motionen angivits.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr *Fasts* motion II: 390 samt med avslag å herr *Järtes* motion II: 429, i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts proposition medgiva

1:o) att för ökning av statens bostadslånefond finge för år 1925 disponeras 8,000,000 kronor såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel;

2:o) att för år 1926 ej mindre till bostadslånefonden inflytande amorteringar för år 1925 finge disponeras till beredande av nya lån ur fonden än även att för samma ändamål finge disponeras såsom nya lån ur rusdrycksmedelsfonden dels de till bostadslånefonden inflytande räntorna för år 1925, och dels, i den mån rusdrycksmedelsfondens tillgångar den 30 juni 1925, efter avdrag av de i föregående punkt angivna 8,000,000 kronor jämte ytterligare 2,000,000 kronor, därtill försloge, ytterligare så stort belopp, att detsamma tillhopa med räntorna och amorteringarna uppginge till sammanlagt högst 8,000,000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *J. L. Widell, O. Bergqvist, K. E. Andersson* i Eliantorp, *G. Kobb, O. Olsson* i Kullenbergstorp och *P. M. Olsson* i Blådinge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt herrar *Fasts m. fl.* och *Järtes m. fl.* berörda motioner, II: 390 och 429, medgiva, att för ökning av statens bostadslånefond finge såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel under år 1925 disponeras ett belopp av 7,000,000 kronor att utgå enligt nu gällande villkor;

2) av herrar *A. L. Lindblad, O. U. B. Olsson, J. Nilsson* i Malmö, *J. G. Walles, A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén, L. J. Carlsson-Frosterud, E. Kristensson* i Göteborg, *P. C. Jonsson* i Eskilstuna och *K. S. V. Ward*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag och förty hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å herrar *Fasts m. fl.* och *Järtes m. fl.* berörda motioner, II: 390 och II: 429, i vad desamma skilde sig från Kungl. Maj:ts proposition, medgiva

1:o) — — — — —
 2:o) — — — — —
 samt

3:o) att till täckande efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, intill två tredjedelar av de förluster, som låneförmedlare kunde komma att ådraga sig vid förmedling ur bostadslånefonden av lån, utlämnat efter det ny kungörelse i ämnet utfärdats, finge inrättas en särskild, under statskontorets förvaltning ställd räntebärande fond, benämnd statens bostadslånefonds reservfond, till vilken fond skulle överföras dels den 1 juli 1925 ett belopp av 500,000 kronor att utgå av det på extra stat för år 1922 under femte huvudtiteln till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omfördas besparingar och dels årligen, i den mån räntor å omfördade lån ur bostadslånefonden inflöte, ett belopp motsvarande en halv procent av beloppet vid nästföregående års utgång utestående sådana lån;

3) av herrar *A. R. Rooth* och *O. E. F. Järte*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Rooth**: Herr greve och talman! Jag har tillåtit mig att vid detta utskottsutlåtande anteckna en blank reservation. Nu ber jag emellertid att få ansluta mig till den reservation, som avgivits av herr Widell m. fl.

Efter allt att döma har bostadsproduktionen nu börjat intaga ett normalt läge. Att under sådana förhållanden utvidga bestämmelserna angående lån till främjande av bostadsproduktionen eller giva dessa bestämmelser en mera permanent karaktär än som därmed från början avsågs, anser jag icke vara lämpligt.

Jag ber fördenskull, herr greve och talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Walles**: Herr talman! Jag skall icke ingå i något bemötande av herr Rooths anförande, utan jag har endast begärt ordet för att yttra mig om den ifrågasatta bostadslånefonden.

För min del har jag svårt att förstå det motsånd, som reses mot skapandet av denna fond. Vid ett fullt objektivt bedömande av frågan måste man finna, att bostadsproduktionen på ett ypperligt sätt därmed skulle främjas, vil-

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen.
(Forts.)

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen.
(Forts.)

ket i sin tur så småningom skulle verka höjande för vårt lands bostadsstandard. Det kan väl knappast råda några delade meningar därom, att det är någonting socialt synnerligen gott, om så kunde ske. Bristen på bostäder och trångboddheten utgör i vårt land ett synnerligen svårt hinder för vårt folks lyftning och förfining. Förekomsten av sunda bostäder sammanhänger ju även intimt med vår hälso- och sjukvård. Alla, som syssla med hithörande frågor, erkänna, att vägen till en nationell förbättring av folkhälsan i avsevärd grad bygges genom förbättrade bostadsförhållanden. Inom staten och kommunerna anslås mångfaldiga miljoner kronor till hälso- och sjukvård i ständigt stegrad skala, och därom är ju ingenting annat än gott att säga. Men enligt min mening vore det nationalekonomiskt klokt och förnuftigt att ägna detta stora intresse åt förebyggande åtgärder, och det är detta, som föreliggande förslag tar sikte på. Några statsekonomiska invändningar kunna rättvisligen icke göras mot förslaget, då ju fonden är avsedd att vidmakthållas genom räntemedel och genom låneräntans förhöjning med en halv procent på de beviljade bostadslånen. Från de enskilda låntagarnas sida kunna ju icke heller några invändningar mot denna förhöjning göras, då ju räntan å billiga lån i den allmänna lånemarknaden i alla fall är högre.

Det har gjorts anmärkningar mot att den avlyftning av kommunernas riskbörda, som genom förslaget skulle äga rum, komme att slappa kommunernas kontroll. Jag kan icke finna, att detta resonemang är bärigt. Kommunerna få fortfarande stå en tredjedel av risken. Det är väl dock så, att myndigheterna, oberoende av om beloppet är större eller mindre, se till, att kommunerna icke göra några onödiga förluster. Härtill kommer att de enskilda byggena genom förslaget själva bli intresserade av denna kontroll och att kontrollen härigenom kan skärpas.

Då emellertid denna fråga, som jag anser vara så ytterst betydelsefull, genom andra kammarens beslut kommit i ett läge, som gör, att något framförande av ärendet här knappast kan ske, kommer jag för min del icke att göra något yrkande.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Efter den utgång, denna fråga erhållit vid behandlingen i andra kammaren, tänker jag icke upptaga någon strid med avseende å statsutskottets utlåtande i denna sak. Jag anser mig dock skyldig att något gå in på anledningen till att man har föreslagit en anordning av den beskaffenhet, som yrkas i den kungl. propositionen.

För mig står det nämligen klart, att frågan om att skaffa sunda bostäder är ett av de viktigaste sociala spørsmål, som man överhuvud taget har att pröva i alla industrialiserade länder. Det har, tack vare stöd ifrån staten och bostadslånefonden, kunnat i städernas ytterområden uppväxa små trädgårdsstäder av egnahemsbyggnader. Det är för mig tämligen klart, att man icke bör betrakta det enbart som en kristidsföreteelse, att samhället försöker inrikta en bostadsproduktion på det sättet, att man, i den mån det finns resurser därtill, kan hjälpa människor till egnahem i stället för att hänvisa dem till att bo i städernas hyreskaserner. Det kan icke hjälpas, att det sociala värdet, sett från många olika synpunkter, utav tillkomsten av ett annat slags stadstyp i den mån det är möjligt är av utomordentligt stor betydelse. Jag vill vädja till envar av denna kammares ledamöter, om det icke är riktigt, att det kommer att få ett inflytande på hela den allmänna utvecklingen av oskattbart värde, om man kan bereda den uppväxande ungdomen tillfälle att uppfostras i städer av den typ, som vi alla känna från Stockholms omgivningar, mot om den uppfostras på gatorna, i gränderna eller på hyreskasernernas bakgårdar i de stora städerna. Nu förhåller det sig så, att jag behöver inte bara räkna med det inflytande en sådan förändring av bostadsproduktionen kan komma

att få för det uppväxande släktet, utan det är ju självfallet, att även för egnahemsbyggaren själv har det ett ofantligt värde, att han får sin egen bostad i stället för att bli hänvisad till hyreskasernen. Det stärker hemkänslan, och jag tillåter mig säga, att om det finns en social reform, som har en samhällsbevarande inriktning, så är det utan tvivel en social bostadspolitik av här tänkt typ.

Jag skall nu emellertid inte ytterligare uppehålla mig vid detta, utan jag vill bara påpeka, att om det inte är likgiltigt för samhället, huruvida bostadsproduktionen inriktas på det ena eller på det andra sättet, utan om det verkligen är av värde för samhället att få en bostadsproduktion av den typ, som vi känna i högre grad från de senare åren, sedan statslån börjat medgivas, än vi känna från tidigare år, så är det självfallet, att man bör bidra till, att en sådan bostadsproduktion också kommer till stånd. Den allra främsta förutsättningen för en bostadsproduktion av denna typ är emellertid otvivelaktigt, att det *kan* ordnas en sekundärkredit för egnahemsbyggarna. Vi veta både genom erfarenhet och genom uttalanden, att bankerna inte vilja befatta sig med denna art av sekundärkredit. De avvisa alla anspråk i den riktningen. När det enskilda initiativet alltså inte ställer sig till förfogande, är det självfallet, att samhället här kan gripa in på ett både för nutiden och för framtiden mycket fruktbarande sätt. Det sades i andra kammaren — om jag får återropa det — under den debatt som fördes där, att man på högerhåll var lika intresserad av att få till stånd en bostadsproduktion av den typ, som är tänkt i förslaget i den kungl. propositionen, som man någonsin var, till exempel på vårt håll eller på vänsterhåll i allmänhet. Men jag måste ju säga mig, att betraktar man hela saken uteslutande som en kristidsanordning och inte har något annat strävande än att söka få den ur världen så fort sig göra låter, så är det intresse man kan ha för lösningen av åtminstone en viss del av bostadsfrågan utav i allra högsta grad negativ art, ty yrkandet kommer ju slutligen att innebära, att som sagt hela denna verksamhet från statens sida skall upphöra så snabbt som möjligt.

Vad statsutskottet beträffar, så har utskottet visserligen förklarat sig hysa betänkligheter emot att denna verksamhet skall få en permanent karaktär, men det finns dock en liten ljuspunkt i detta yttrande, då det fortsattes, att utskottet i varje fall anser, att tidpunkten att ta ställning till spørsmålet i fråga ännu inte är inne. Jag kan inte neka till, att jag efter diskussionen i andra kammaren hyser en förhoppning om, att när denna fråga blir på ett grundligare sätt ventilerad inom riksdagen, så skall också intresset för att åstadkomma en mera rationell lösning av spørsmålet från statens sida komma att växa och den tanken mogna, att man ändå inte bör inrikta sig bara på en avveckling av saken.

Vad angår riskfonden, som ju här mellan utskottet å ena sidan samt reservanterna och Kungl. Maj:t å den andra är den egentliga stridspunkten, så har förslaget därom framställts därför, att om man vill fortsätta verksamheten på så sätt, att man förutsätter en borgen från kommunernas sida, så kommer det att uppstå — och kan komma att uppstå mycket snart — den situationen, att kommunerna förklara: hur gärna vi än skulle vilja fortsätta med att teckna borgen för sådana här egnahemsbyggnadslån, så kunna vi inte, därför att vi förstöra våra egna lånemöjligheter. Vi förstöra åtminstone i en viss utsträckning långivarnas förtroende till kommunernas kreditvärdighet. Det är för att åstadkomma en avlyftning, en lättnad i kommunernas borgensbörda som hela detta förslag om en riskfond har sett dagen. Jag vågar för min del säga, att det är en mycket smidig och mycket praktisk lösning av detta riskproblem, om man gör låntagarna solidariskt ansvariga för de förluster, som kunna uppstå på verksamheten. Det kommer inte att medföra några stora

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen.
(Forts.)

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen.
(Forts.)

risker, men trots det att staten nu enligt regeringsförslaget helt och hållet avstår från subventionerna, såväl i form av lägre räntesats som i form av direkt statsbidrag eller någon räntefrihet under viss tid, som förut gällt, trots det att förslaget innebär, att denna bostadsproduktion skall fullständigt bära sina egna kostnader, så medför ändå förslaget en lättnad i den räntebörda, som med all sannolikhet skulle drabba en egnahemsbyggare, om han skulle vända sig till enskilda banker för att få fyllnadslån utöver primärkrediten. Det innebär en lättnad på minst 1.5 procent och säkerligen i många fall upp till 2.5 procent i ränta, därför att staten ju ändå inte bedriver det som en vinstgivande verksamhet, utan skulle utlämna lånen till samma pris, som staten själv får betala för de lån den upptar. Man räcker alltså egnahemsbyggarna en hjälpande hand och lättar kommunernas riskbörda i en viss grad, men skulle ändå låta denna verksamhet bedrivas, utan att staten därmed i och för sig åtog sig någon risk eller försökte skaffa sig någon vinst på rörelsen.

Jag menar sålunda, att det förslag, som är framlagt, är väl genomtänkt, fyller sitt ändamål och möjliggör för kommunerna att fortsätta med sin borgens-teckning för egnahemsbyggarna. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att detta förslag inte endast gagnar städernas invånare genom att lämna dem lån för egnahemsbyggen, utan det gagnar även den egnahemslånefond, som vi ha och som väsentligen har avsetts för små jordbrukslägenheter. Förslaget innebär nämligen en rationell klyvning mellan städernas bostadslånefond å ena sidan och den äldre egnahemslånefonden å den andra. Hittills har det varit på det sättet, att hushållningssällskapen eller förmedlarna av egnahemslånen sett sig tvungna att bevilja lån till egnahemsbyggare alldeles intill städernas ytterområden eller överhuvud taget även i ytterkanterna på stadslignande samhällen ute på landsbygden. Genom den ordning, som här föreslås, skulle man befria egnahemslånefonden från detta krav och kunna koncentrera hela egnahemslånefondens verksamhet på de rena landsbygdsegnahemmen och de små jordbrukslägenheter, för vilka egnahemslånefonden avses, under det bostadslånefonden skulle ensam tillgodose lånebehovet för egnahemsbyggare i städer eller stadslignande samhällen. Det är alltså inte på det sättet, att detta förslag är upplagt uteslutande såsom en städernas intressefråga, utan det åstadkommer en sådan rationell fördelning, som efter min tro är ur alla synpunkter riktig och sund.

Trots det jag sålunda anser, att den kungl. propositionen med stor framgång har rätt sig i den kritik, som riktats mot densamma, och trots det jag naturligtvis med stor glädje skulle se ett bifall till denna proposition, så anser jag ändå icke, att jag i det läge saken kommit genom andra kammarens beslut bör förordna bifall i dag till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen, utan jag anser mig kunna ansluta mig till det av statsutskottet ställda yrkandet. Det innebär i varje fall, att man inte förklarar, att det här bara är en kristidsinrättning, utan man vill blott betänka sig i frågan, om man skall göra det till en permanent inrättning. Man går tills vidare in på ett anslag av 8 miljoner för 1925 och 8 miljoner för 1926, därest rusdrycksmedelsfonden räcker till det. Jag tror nu inte, att det blir fallet, att så mycket pengar stå till förfogande, men principiellt går man in för det och förklarar alltså, att man är villig att under innevarande och nästa år anvisa tillsammans 16 miljoner kronor för detta ändamål. Detta är naturligtvis i alla fall ett mycket stort tillmötesgående mot det förslag, som är framlagt. Därtill kommer en sak, som gjorde ett starkt intryck på mig, och det var, att högern, och, såvitt jag kunde förstå även bondeförbundet i andra kammaren avstodo från den av herr Widell avgivna reservationen, togo tillbaka sitt yrkande om bifall till densamma och ställde sig på statsutskottets ståndpunkt. Det vill med andra ord säga, att det beslut, som i andra kammaren fattades, praktiskt taget i den del, där statsutskottet hade

yrkat bifall till regeringens förslag, blev *enhälligt*. Under sådana omständigheter och då jag inte anser att man, även om här skulle finnas en benägenhet för bifall till tredje punkten, nu i riksdagens sista stund bör föranleda en gemensam votering, och då jag hoppas, att tiden skall mogna för åstadkommandet av en mera permanent lösning av detta spörsmål, anser jag mig som sagt kunna förorda bifall till utskottsförslaget.

Ang. lån till främjande av bostadsproduktionen.
(Forts.)

Herr Carlsson, Carl August: Herr greve och talman! Jag ber att med några få ord motivera utskottets ståndpunkt. När utskottet behandlade denna fråga, är det alldeles riktigt, såsom sagts förut, att vi hade blicken öppen för nödvändigheten av att fortfarande befordra bostadsproduktionen, men utskottet ansåg den väg det nu förordat, nämligen att tillstyrka ett anslag av 8 miljoner kronor för 1925 och 8 miljoner för 1926, vara den säkraste. Beträffande den tredje punkten i Kungl. Maj:ts förslag, om att inrätta en permanent bostadslånefond, ansågs den frågan för närvarande vara för tidigt väckt. Utskottet har styrkts i denna uppfattning genom vissa uttalanden, som gjorts, och jag skall bara be, herr greve och talman, att få citera ett. Det är statsförbundets direktör, herr Lindholm, som också medarbetat vid detta ärendes förberedande utredning och där nämnt en avvikande ståndpunkt. Han säger angående den permanenta bostadslånefonden följande:

»Däremot är jag synnerligen tveksam, huruvida tiden nu kan anses vara inne för ett permanent ordnande av ifrågavarande långivning. Bostadsproduktionen arbetar fortfarande under så ovissa villkor, att tillräckliga hållpunkter knappast stå till buds, då det gäller att för någon längre period framåt bestämma, på vad sätt det allmänna bör bidraga till stödjande av denna produktionsgren. Av praktiska skäl hyser jag vidare starka betänkligheter emot en utveckling, som skulle medföra, att tillgodoseendet av den sekundära fastighetskrediten i stads-samhällena även under normala förhållanden i stor omfattning bleve en kommunen såsom sådan åliggande uppgift.»

Det är sålunda av rena försiktighetsskäl, som utskottet denna gång inte har ansett sig kunna gå med på Kungl. Maj:ts förslag beträffande tredje punkten i det föreliggande förslaget. Jag tror också, att många omständigheter tala för, att riksdagen också bör antaga det förslag, som utskottet här framlagt, ty den kris, som så många gånger har fruktats även för bostadsmarknaden, den kan komma. Om riksdagen nu biträder utskottets förslag och beviljar anslag för innevarande år och nästkommande, så har man ju därmed enligt mitt förmenande ej motarbetat bostadsproduktionen utan snarare tvärtom. Det förhåller sig ju så, att enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle räntesatsen höjas till 5,5 procent. Den nuvarande räntesatsen är 5 procent och enligt utskottets förslag komme denna att fortfarande bliva oförändrad.

Jag tror sålunda, att alla skäl tala för, att riksdagen för närvarande med största lugn kan biträda utskottsförslaget, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! I likhet med departementschefen anser jag det nu inte vara lämpligt, efter det beslut, som andra kammaren har fattat, att fortsätta med någon debatt i detta ärende. Det var dock en sak i det första anförandet, som gjorde, att jag ansåg mig böra begära ordet. Talaren yttrade nämligen, att nu, sedan bostadsproduktionen kommit in i normala gängor, ansåg han sig kunna göra sitt yrkande. Detta om den normala produktionen är ju ett fullkomligt misstag. Man måste fråga sig: vem har utfört den produktion vi nu kunna blicka tillbaka på under de senaste åren? Den gång vi diskuterade frågan om upphävande av hyreslagen, ställdes ju i utsikt en reserv av lägenheter, som just då skulle komma fram. Den uteblev.

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen.

(Forts.)

Det ställdes också i utsikt, att hela affärsbyggnadsverksamheten skulle få anledning att gripa in. Även på den punkten misslyckades det. Man felbedömde en eventuell kommande situation. Produktionen har i stort sett inte utförts av affärsbyggmästare eller på enskilt initiativ, utan den har utförts av kommuner med statens hjälp och av enskilda och föreningar med statens och kommunernas hjälp. Om nu staten och kommunerna toge bort denna hjälp och inte fäste något avseende vid produktionen vidare, så skulle ju hela bostadsproduktionen avstanna och vi skulle utsättas för samma eller ännu värre elände än vi tidigare haft. Jag tycker man bör slå fast detta, då det gäller att ta standpunkt till frågan. Vi äro långt ifrån en ordinarie produktion och den produktion, som skett, har utförts av stat och kommun.

Jag skall inte ta upp någon debatt om den sista punkten, som jag anser vara mycket väl avvägd och lämplig och praktisk, i själva verket ett av de bästa förslag, som kommit fram för en definitiv lösning av sekundärkreditfrågan. Jag skall sålunda inskränka mig till att, som saken nu ligger, yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Rooth: Herr greve och talman! Jag ber att få säga, att jag fullständigt delar herr statsrådets uppfattning om, att ingenting kan vara viktigare för vårt folk än att bereda dem sunda och goda bostäder. Men att staten i den utsträckning, som herr statsrådet antydde, skulle utveckla sin verksamhet på detta område, anser jag vara mycket betänkligt. Då det på sin tid bestämdes, att kommunerna skulle ställas som garantier för denna lånerörelse, så tror jag det var en mycket välbetänkt åtgärd. Jag undrar hur det i denna stund eljest skulle ställt sig med den saken. Jag tror, att man då hade stått inför betydande svårigheter, och då det ju inte är alldeles uteslutet, att vi, måhända inom kort, stå inför en byggnadskrasch, är det angeläget, att staten inte alltför mycket har engagerat sig på ifrågavarande område.

Herr von Koch: Då jag på sin tid hörde till dem, som ansågo, att hyresstegringslagen borde upphöra, så snart de värsta svårigheterna voro över, så ansåg jag mig samtidigt böra säga, att jag hade den uppfattningen, att staten bör vidtaga åtgärder för att befrämja tillkomsten av egnahem och liknande bostadstyper. Jag har stärkts i den uppfattningen av all den erfarenhet, som vunnits under de sista 30 åren, då frågan om egnahem varit på tal. Det är ju en fråga, som tidigare mött motstånd från såväl arbetare som arbetsgivare, men som numera har vunnit allmän burskap. Det är glädjande, att man har nått fram till den erfarenheten, att egnahem äro eftersträvansvärda inte allenast för dem, som leva under lyckliga och ekonomiskt goda förhållanden, utan också för alla andra. Det är lyckligt, säger jag, att man nått enighet därom, så att man kan gå vidare och söka åstadkomma så många och så goda egnahem som möjligt. Därför menar jag, att det var en stor och vacker tanke att i samband med hyreslagens avskaffande en bostadslånefond kom till stånd, som inte allenast under några år skulle skapa ett behöfligt tillskott av bostäder, utan som kunde fortsätta verksamheten även för framtiden. Avsikten härmed var ju att man skulle försöka höja bostadskulturen och indirekt verka för även de minst bemedlades bostadsfråga, vilken ju i alla fall utgör ett av de allra väsentligaste spörsmålen i vår samtid. Jag har för min del också haft starka sympatier för det förslag, som från Kungl. Maj:ts sida här framlagts, om att göra denna bostadslånefond permanent för framtiden. Det är inte något slags understöds- eller välgörenhetssyfte, som ligger bakom detta förslag, utan det är ett försök att få kreditgivningen ordnad på ett sunt och praktiskt sätt och underlätta för de enskilda individerna att skapa sig ett hem på så sätt, att det överhuvud taget blir möjligt för dem att för framtiden behålla sina hem.

Jag kan icke finna, att det ligger något äventyrligt alls i detta förslag. Det är ju, såsom här betonats, ingen förlust för staten man riskerar, utan är det de lånesökande själv som skola så att säga skapa en reservfond, som under kritiska tider skall utgöra en garanti för att kommunerna inte skola behöva lida någon förlust på rörelsen.

Ang. lån till främjande av bostadsproduktionen.
(Forts.)

När min ärade vän herr Carlsson, som i statsutskottet deltagit i detta ärendes behandling, sade, att alla skäl talade för att vi tills vidare borde inskränka verksamheten för de nästa två åren och icke göra fonden permanent, kan jag inte följa honom därutinnan. Jag tror, att det varit ett riktigt steg, om man gått i den riktning, Kungl. Maj:t föreslagit, och det hade haft sin betydelse även därigenom, såsom herr statsrådet nyss erinrade, att man skulle kunna er-hålla en uppdelning av egnahems- och bostadslånefonderna, så att den ena fonden förbehölls småjordbrukare, medan den andra fonden hade till syfte att skapa bostäder, framför allt egnahem.

Det kanske kan intressera kammaren att höra, att av alla emigranter i Förenta staterna svenskarna äro de, som i största antal, procentuellt taget, skapa sig egna hem. Det finnes ingen nation, som i detta avseende överträffar den svenska, och jag tror, att det ligger i särskild grad för den svenska karaktären, detta skapande av självständiga egnahem. Det tycks vara någonting, som appellerar till den svenska karaktären, denna önskan att besitta ett självständigt eget hem. Och från riksdagens sida borde denna önskan beaktas och vinna understöd.

Jag har med detta, herr talman, velat uttrycka en förhoppning, att denna fråga om att göra bostadslånefonden till en permanent institution icke måtte för-gätas utan tagas upp på ett eller annat sätt, så snart omständigheterna det med-ge. Under nuvarande förhållanden yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gjordes propositioner, dels på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt, dels på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Widell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, dels ock på godkännande av det förslag, som innefattades i herr Lind-blads m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny definitiv lönereglering för landshövdingarna och befattningshavare vid länsstyrelserna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

A) i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 183, och herr J. B. Johanssons motion I: 262 samt med bifall till herrar Borells och Christensons i Södertälje m. fl. motioner I: 269 och II: 412 ävensom med avslag å herrar Lauréns, Holmgrens, Wallerius' m. fl. och Höglunds m. fl. motioner II: 409, 410, 411, 413 och 414, fatta beslut på sätt utlåtandet i 21 med A I—A XXI betecknade punkter visade;

B) avslå herr Lorichs motion II: 389.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkterna A I—A V.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
avlöningen för
lands-
kanslist- och
lands-
kontorister.

Punkten A VI

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte besluta, att uti den till avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, hörande tjänsteförteckningen under femte huvudtiteln skulle införas följande:

Verk och befattningar	Avdelning och lönegrad enligt löneplanen
Femte huvudtiteln	
Landsstaten.	
<i>Länsstyrelserna.</i>	
Landssekreterare	B 30
Landskamrerare	B 30
Länsassessorer	B 27
Länsnotarier av 1:a klass	B 24
Länsbokhållare av 1:a klass	B 24
Länsnotarier av 2:a klass	B 21
Länsbokhållare av 2:a klass	B 21
Landskanslist-	B 15
Landskontorister	B 15
Förste expeditionsvakter	B 7
Kansli- och kameralbiträden	B 7
Expeditionsvakter	B 5
Kontorsbiträden	B 4
Skrivbiträden	B 2

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *A. C. Lindblad*, *A. F. Vennersten*, *A. R. Rooth*, *J. B. Johansson* i Fredrikslund, *S. Bengtsson* i Norup och *B. F:son Holmgren* yrkat, att landskanslist- och landskontorister måtte hänföras till lönegraden B 16 och till följd härav anslaget till avlöningar till ordinarie befattningshavare vid länsstyrelserna måtte bestämmas till 2,685,700 kronor och slutsumman av staten för befattningshavarna vid länsstyrelserna till 3,913,700 kronor.

Herr **Rooth**: Herr greve och talman! Jag har tillåtit mig att jämte åtskilliga andra utskottsledamöter vid denna punkt anmäla en reservation och vill i enlighet med mitt däri gjorda yrkande göra den anspråkslösa hemställan, att de å länsstyrelsens stat lägst stående tjänstemännen, nämligen landskontorister och landskanslist- och landskontorister, måtte placeras i lönegraden B 16 i stället för B 15, där de enligt utskottets förslag skulle komma att placeras.

Beträffande frågan om dessa tjänstemäns placering återfinnes på sid. 32 i statsutskottets utlåtande följande uttalande:

»Denna placering har i åtskilliga av de över löneruleringskommitténs förslag avgivna yttranden ansetts för låg i förhållande till de arbetsuppgifter, som ålåg dessa befattningshavare. Av *länsstyrelserna* hava sålunda en del föreslagit befattningarnas hänförande till 10:e (nya 17:e) lönegraden och andra deras inordnande i 9:e (nya 16:e) lönegraden. Tvenne länsstyrelser — i Malmöhus län samt i Göteborgs och Bohus län — hava ifrågasatt en uppdelning av landskanslist- och landskontoristbefattningarna i en högre och en lägre grad. Ett liknande förslag har framlagts av *statskontoret*.

Beträffande landskanslist- och landskontorister hava de sakkunniga, som ävenledes ifrågasatt en uppdelning av dessa befattningar, föreslagit, att till lö-

negraden B 10 (nya B 17) måtte hänföras befattningarna landskanslist av 1:a klass och landskontorist av 1:a klass samt till lönegraden B 8 (nya B 15) befattningarna landskanslist av 2:a klass och landskontorist av 2:a klass.»

Jag hade tänkt, att jag skulle våga mig på ett yrkande, att ifrågavarande befattningshavare måtte placeras i B 17, men för att ha större utsikter att åtminstone i någon mån vinna mitt syfte, har jag inskränkt mig till att föreslå ifrågavarande tjänstemäns placering i B 16. Skulle dessa befattningshavare icke placeras i denna lönegrad, inträffar det mycket egendomliga förhållandet, att åtskilliga av dem enligt den nya löneregleringen få sämre löner än de för närvarande hava.

Det har visserligen i propositionen framhållits beträffande landskanslisterna, att någon egentlig kompetens inte fordras för anställning såsom sådan, men nu är det ett faktum, att dessa unga män, som aspirera till dessa befattningar, i regel ha studentexamen, och åtskilliga ha juridisk examen, och det har även visat sig, att de behöva någon högre kompetens än Kungl. Maj:ts har tänkt sig.

Då jag nu vågar ifrågasätta en uppflyttning med endast en lönegrad, nämligen från B 15 till B 16, kommer den härav betingade kostnaden att för statsverket inte ens motsvara en tiondel av de besparingar, som statsverket genom löneregleringen får tillgodo. Den kungl. propositionen och utskottets förslag innebära nämligen att till statsverket skola indragas högst betydande sportler, som tidigare utgått till vissa av länsstyrelsernas tjänstemän. Jag tillåter mig sålunda hemställa, att kammaren ville gå med på reservationen, detta så mycket mer som utskottet på andra punkter, då det gällt högre ämbets- och tjänstemän, har tillgodosett dem utöver vad Kungl. Maj:ts förslag innebär. Jag ber alltså, herr greve och talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen i denna del.

Herr Walles: Jag ber endast att på de skäl, som i propositionen framhållits, få yrka avslag å reservationen och bifall till utskottets förslag.

Greve Wachtmeister: Jag har inte mycket att tillägga till vad herr Rooth anført. Då jag emellertid varit i tillfälle att under en mycket lång tid på nära håll följa dessa landskontoristers och landskanslisters arbete, skall jag tillåta mig vitsorda mångfalden och den skiftande arten av dessa tjänstemäns göromål. Jag kan också intyga, att det för länsstyrelserna är ytterst viktigt, att denna kår blir väl rekryterad, och för en god rekrytering spelar det en stor roll, att denna personal blir väl och rättvist avlönad.

Därtill kommer, att B 15 för de övriga befattningshavare, som nu där äro placerade, icke utgör någon slutgrad, medan däremot i regel landskontoristers och landskanslisters befordran är slut, när de komma till denna grad. Visserligen händer det ibland, att en landskontorist kan bli häradskrivare och en landskanslist landsfiskal, men i regel är denna lönegrad, som sagt, slutgrad för ifrågavarande befattningshavare.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter ber jag, herr greve och talman, att med avseende å landskontorister och landskanslisters få hemställa om deras uppflyttning i B 16 i enlighet med den avgivna reservationen.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Även jag skall tillåta mig en vördsam hemställan till kammaren, om den icke skulle vilja på denna punkt gå till mötes reservationen.

Jag kan i allo instämma i det anförande, som hölls av greve Wachtmeister. Jag anser för min del, att det skulle vara önskvärt, att innehavarna av just dessa i och för sig anspråkslösa slutplatser kunde erhålla en avlöning, som vore något högre än den av utskottet föreslagna. För min del skulle jag helst ha

Ang.
avlöningen för
lands-
kanslisters och
lands-
kontorister.
(Forts.)

Ang.
avlöningen för
lands-
kanslister och
lands-
kontorister.

sett en uppdelning av ifrågavarande befattningshavare i första och andra landskontorister och landskanslister, vilka då skulle placeras i respektive B 17 och B 15. Men då nu reservanterna gått fram på en annan linje, skall jag be att få ansluta mig till dem och instämma i herr Rooths yrkande.

(Forts.)

Herr Rooth: Herr greve och talman! Med anledning av landshövding von Sneiderns anförande ber jag få nämna, att även jag till en början tänkt mig, att dessa tjänstemän skulle uppdelas i två grader, men jag trodde, att ett yrkande om uppflyttning för alla endast till B 16 skulle ha större utsikter att gå igenom.

Jag vill begagna tillfället att tillägga något, som jag glömde nämna i mitt förra anförande. Det föreligger nämligen motioner från åtskilliga håll, som gå ut på att ifrågavarande befattningshavare skulle uppflyttas i sjuttonde lönegraden, och åtminstone vissa av dessa motioner innehålla för en sådan uppflyttning synnerligen utförlig motivering.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Jag har i detta ärende tillåtit mig väcka en motion, vari jag föreslår en uppdelning av landskanslist- och landskontoristbefattningarna i två klasser i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag. Jag hade trott, att genom en sådan anordning åtskilligt skulle kunna vinnas. Man skulle kunna vinna, att vissa av dessa tjänstemän till fördel och fromma för arbetet inom länsstyrelserna stannade kvar vid sina befattningar såsom landskanslister och landskontorister. Då denna synpunkt emellertid icke vunnit statsutskottets beaktande, har jag ansett det vara en lämplig medelväg att gå på reservationen, särskilt i betraktande av det flertal motioner och framställningar i övrigt, som framkommit angående dessa befattningshavares uppflyttning i lönegraden B 17, ett yrkande, som även jag i min motion upptagit beträffande vissa av dessa tjänstemän. För egen del är jag, som torde vara bekant, inte vidare benägen att öka lönen åt tjänstemän och uppflytta dem i högre lönegrader, men i detta fall har jag funnit sådana skäl tala för ett bifall till reservationen, att jag anser det vara min plikt att biträda densamma.

Jag ber alltså, herr greve och talman, att få hemställa om bifall till reservationen.

Herr statsrådet Möller: Jag behöver väl inte nämna, att ingen skulle hellre än jag unna landskanslisterna och landskontoristerna en uppflyttning i högre lönegrad än som är föreslagen av regeringen och tillstyrkt av statsutskottet. Jag har en mycket stark känsla av att dessa landskanslister och landskontorister ha blivit en smula orättvist behandlade, men när man infört ett enhetligt lönesystem, där varenda liten rubbning kommer att medföra konsekvenser på alla möjliga punkter, sitter man faktiskt fast. Att jag inte vågat föreslå en högre lönegrad för till exempel dessa landskanslister och landskontorister, som enligt det föreliggande förslaget komma att få en oförmånligare ställning i förhållande till länsnotarier och länsbokhållare än de tidigare intagit, beror därpå, att om man gör en jämförelse med till exempel kammarskrivare vid tullen, finner man, att dessa äro placerade i den gamla lönegraden B 9 eller den, som motsvarar B 16 enligt den nya löneplanen. Det är härvid att observera, att för kammarskrivarbefattningar fordras, att vederbörande skall ha studentexamen, alltså en rätt betydande teoretisk kvalifikation. För landskanslist och landskontorist är icke föreskrivet något som helst sådant kompetensvillkor; om de sedan äro studenter, är det en sak för sig, men det kräves, som sagt, icke studentexamen av dem, något, som jag inte heller anser bör krävas för dessa tjänster. Men det är klart, att om landskanslister och landskon-

torister skulle placeras i samma lönegrad som kammarskrivare, av vilka man dock fordrar studentexamen, skulle man ha svårt att kunna hålla tillbaka krav på från andra håll på en liknande uppflyttning. Detta har för mig varit det avgörande skälet härvidlag. Är detta en olycka, så är den en olycka i själva lönesystemet, något som jag misstänker, att man för ögonblicket inte kan komma ifrån.

Jag vill säga, att om man vill rösta för bifall till reservationen, måste man alltså ha klart för sig vilka konsekvenser ett sådant beslut medför i en hel del andra fall. Hade jag den uppfattningen, att det icke skulle få några konsekvenser, skulle jag i och för sig inte ha något att invända mot här ifrågavarande tjänstemäns placering i högre lönegrad.

Herr Kvarnzelius: Av förklarliga skäl har jag inte deltagit i handläggningen av detta ärende inom statsutskottet. Men jag vill begagna tillfället att här giva mitt fulla instämmande i de yttranden, som hållits av greve Wachtmeister och herr von Sneidern. De iakttagelser jag kunnat göra beträffande landskanslisters och landskontoristers arbete ha givit mig den bestämda uppfattningen, att det vore mycket väl berättigat, att de finge en något högre löneplacering. Det är ju svårt för utomstående att konstatera, vilka olika kvalifikationer som krävas av befattningshavare i jämförliga ställningar. Men beträffande landskanslisterna och landskontoristerna har jag den uppfattningen, att deras arbete ställer rätt stora krav på dessa befattningshavare. Med hänsyn till den mångskiftande verksamhet länsstyrelserna ha sig förelagd blir det nödvändigt att dela upp ärendena i grupper på olika befattningshavare, för självständigt uppsättande av yttranden och förslag. På grund därav anser jag, att det skulle vara synnerligen önskvärt, om kammaren här ville gå reservationerna till mötes. När riksdagen nu varit så välvillig, beträffande landshövdingarna, länsnotarierna och länsbokhållarna, synes det mig, som om man icke skulle skipa full rättvisa, om man ej låter landskanslisters och landskontorister få den placering, som i reservationen föreslås.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Jag ber att för min del få till fullo instämma med den siste talaren. Mina sympatier voro egentligen för en uppdelning av här ifrågavarande befattningshavare i två lönegrupper för att därmed tillgodose de landskanslisters och landskontoristers, som stannade kvar inom länsstyrelserna och icke övergingo till andra befattningar. Det synes mig då vara lämpligt, att de tjänstemän, för vilka landskanslist- och landskontoristbefattningarna bleve slutplatser, komme i åtnjutande av något högre löneförmåner än som här föreslås. Men det är ju även så, att de, som skickas ut på andra poster inom länet, där få ett mycket självständigt arbete — det är ju förhållandet med såväl härads-skrivare som landsfiskaler — och då är det nödvändigt att ha tillgång till dugligt och kvalificerat folk, och det är givet, att om löneförmånerna icke äro alltför snävt tilltagna, bidrager detta till en fördelaktig rekrytering.

Jag tror, att man får tolka herr statsrådets yttrande här så, att han med sympati skulle se, att första kammaren här följer reservationen, och de konsekvenser, som därav kunna bli följden, får man väl försöka reda upp.

Jag ber således att till fullo få instämma i reservationen och yrkar bifall till densamma.

Herr Rooth: Herr greve och talman! Det var med glädje och tacksamhet jag hörde, att herr statsrådet icke hade något emot ett bifall till reservationen.

Herr statsrådet varnade emellertid för de konsekvenser, som kunde komma att uppstå av ett sådant bifall. Jag skall be att i anledning härav få nämna,

*Ang.
avlöningen för
lands-
kanslisters och
lands-
kontorister.
(Forts.)*

Ang.
avlöningen för
lands-
kanslister och
lands-
kontorister.
(Forta.)

att några farliga konsekvenser icke lära vara att befara. Herr statsrådet pekade på kammarskrivarna vid tullen. Jag hade just tänkt åberopa dem såsom ett skäl för min uppfattning. Beträffande kompetensen förhåller det sig så, att till landskontorist antages aldrig någon ung man, som icke avlagt studentexamen. För landskanslister däremot kräves i allmänhet icke denna kompetens. Jämföra vi ifrågavarande befattningshavare med kammarskrivarna i tullen, ha dessa senare fått det väsentligt bättre icke blott genom att de blivit uppflyttade i B 16, utan ock därigenom, att de efter vissa år kunna bli uppflyttade i B 17.

Med avseende å de göromål, som åligga dessa olika slag av befattningshavare, kan jag visserligen icke yttra mig med någon större sakkännedom om tullmännen, men jag tror, att jag inte begär någon orättvisa mot dem, om jag säger, att av de landsstatstjänstemän, varom här är fråga, kräves väl mera på den grund, att en hel del arbeten av olika slag, vilka, som bekant, åligga länsstyrelserna, åtminstone till viss del skola fullgöras av dessa befattningshavare.

Herr **Hallin**: Herr greve och talman! Det är otacksamt att uppträda för statsutskottet och förfäktat den mening utskottet givit uttryck åt, nämligen att landskanslister och landskontorister skola placeras i den lönegrad, som här föreslås, då så många landshövdingar i kammaren talat för en högre löneplacering. Jag vill emellertid förklara, att utskottsmajoriteten ingalunda underskattat dessa befattningshavares betydelse för arbetet inom länsstyrelserna, och skulle förvisso också ha velat gå längre än vad som skett, om det varit möjligt. Vi ha emellertid följt Kungl. Maj:t och lönekommittén, vilka föreslå dessa befattningshavares inplacering i B 15. De sakkunniga ha visserligen flyttat upp vissa av dessa befattningshavare, under förutsättning att de bleve uppdelade i två grupper så, att den ena gruppen enligt deras förslag skulle tillhöra B 17, medan den andra, den övervägande delen, skulle hänföras till B 15.

Vill nu första kammaren här i en stämning av gott humör i likhet med vad som skedde för några dagar sedan gå ifrån utskottets förslag och besluta flytta upp vederbörande i en högre lönegrad, skall jag inte sörja däröver, men det kommer givetvis att kosta pengar. Herr Rooth sade visserligen nyss, att det icke skulle komma att kosta något med hänsyn till att alla de indragna sportlerna skulle komma statsverket till godo. Men på nästa års budget kommer ett beslut om uppflyttning dock till synes i ett högre anslag på cirka 50,000 kronor.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Möller**: Jag vill endast tillägga till vad jag sagt förut, att såvitt jag förstår, är skillnaden mellan reservanternas och statsutskottets ståndpunkt den, att statsutskottet liksom regeringen i motsats till reservanternas anse, att ett beslut i enlighet med reservationen skulle medföra konsekvenser av kanske ganska farlig art. Dessa samma talare, som förordat reservationen, skulle säkerligen, därest det inte gällde befattningshavare, tillhörande deras egna verk, med mycket stor styrka framhålla just faran av de konsekvenser, som skulle kunna komma att uppstå, om den befattningshavargrupp det i det särskilda fallet gällde skulle komma att uppflyttas.

Den upplysningen, att ingen antages till landskontorist, som inte har studentexamen, måste bero på missförstånd.

Jag har endast velat påpeka detta. Det är för mig icke något nöje att kämpa för ifrågavarande befattningshavares inplacering i en lägre lönegrad, men jag kan ju ändå inte helt bortse från hänsynen till det lönesystem, som statsmakterna här ha uppbyggt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som beträffande nämnda punkt förordats i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang.
avlöningen för
lands-
kanslisters och
lands-
kontorister.
(Forts.)

Herr *Rooth* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 112 punkten A VI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som beträffande nämnda punkt förordats i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Rooth* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 45.

Punkterna A VII—A X.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten A XI.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte godkänna följande bestämmelser:

a) Beträffande ordinarie landssekreterare och ordinarie landskamrerare, som övergå till den nya lönestaten, skall gälla, att den, vilkens sammanlagda avlöning, tillfällig löneförbättring däri inbegripen, i medeltal under åren 1920—1924 jämte under samma tid i medeltal uppburna sportler, överstiger vederbörandes avlöning, däri inberäknad avlöningsförstärkning, för budgetåret 1925—1926, skall tilldelas personligt lönetillägg, motsvarande berörda överskott, dock högst 5,400 kronor för år räknat, med iakttagande, att det sålunda bestämda särskilda lönetillägget skall avskrivras: med en niondel från och med den 1 juli 1926, med ytterligare en niondel å det ursprungliga beloppet från och med den 1 juli 1927 o. s. v., så att hela beloppet är avskrivet med utgången av juni månad 1934.

Förutom genom nu nämnda successiva avskrivning skall berörda särskilda

Om personligt lönetillägg till landssekreterare och landskamrerare. (Forts.)

personliga lönetillägg minskas i den mån tjänstemannens avlöning till följd av uppflyttning till högre löneklass ökas utöver den i föregående stycke angivna sammanlagda avlöningen omedelbart efter övergången till den nya lönestaten.

Vid tjänstledighet för landssekreterare eller landskamrerare på grund av sjukdom eller av annan anledning skola i fråga om tjänstemannens rätt att uppbära avlöningsförstärkning och för honom eventuellt fastställt personligt lönetillägg gälla de särskilda bestämmelser, som av Kungl. Maj:t i sådant hänseende meddelas.

I fråga om ersättning till vikarie för landssekreterare och landskamrerare må särskilda föreskrifter likaledes av Kungl. Maj:t meddelas, att gälla utöver de i 19 § uti avlöningsreglementet givna bestämmelserna.

b) Beträffande befattningshavares avlöningsförmåner vid förflyttning till annan tjänst skola i fråga om landssekreterare och landskamrerare följande särskilda föreskrifter lända till efterrättelse.

Förflyttas landssekreterare eller landskamrerare efter egen ansökan eller, utan sådan ansökan, på grund av något tjänstemannens förfarande i tjänsten, till befattning inom samma eller lägre lönegrad, skall han, oavsett huruvida den nya stationeringsorten tillhör samma ortsgrupp som den gamla eller icke, med frånträdande av den med den tidigare tjänsten förenade avlöningsförstärkningen och det av honom i sagda tjänst eventuellt uppburna personliga lönetillägget, äga i den nya tjänsten uppbära den avlöningsförstärkning, som tilläventyrs kan vara med densamma förenad.

Varder tjänsteman, om vilken nu är fråga, utan egen ansökan och utan något sitt förvällande förflyttad till tjänst inom samma eller lägre lönegrad, skall han, likaledes oberoende av vilken ortsgrupp, hans stationeringsort efter förflyttningen tillhör, bibehållas vid den avlöningsförstärkning och den rätt till personligt lönetillägg, som han i den tidigare tjänsten ägt åtnjuta.

I herr *J. B. Johanssons* motion, nr 262 i första kammaren, hade föreslagits, utom annat, att riksdagen vid löneregleringen för landshövdingarna och länsstyrelserna på grundval av propositionen nr 183, måtte vidtaga den ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att beträffande ordinarie landssekreterare och ordinarie landskamrerare, som överginge till den nya lönestaten, skulle gälla, att den, vilkens sammanlagda avlöning, tillfällig löneförbättring däri inbegripen, i medeltal under åren 1920—1924 jämte under samma tid i medeltal uppburna sportler, överstege vederbörandes avlöning, däri inberäknad avlöningsförstärkning, för budgetåret 1925—1926, skulle tilldelas personligt lönetillägg, motsvarande berörda överskott, dock högst 7,200 kronor för år räknat, med iakttagande att det sålunda bestämda lönetillägget skulle successivt avskrivas på sätt Kungl. Maj:t föreslagit.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *A. F. Vennersten*, *E. A. Hallin*, *A. R. Rooth*, *J. B. Johansson* i Fredrikslund och *B. F:son Holmgren* yrkat bifall till berörda i motionen nr 262 i första kammaren väckta förslag.

Herr **Rooth**: Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, då jag misslyckats så grundligt vid den förra punkten. Emellertid vill jag icke underlåta att i alla fall säga några ord.

Det gäller här frågan, huruvida landskamrerare och landssekreterare skola erhålla personliga lönetillägg av 7,200 kronor eller, såsom Kungl. Maj:t föreslår, 5,400 kronor. Detta belopp skall, såsom bekant, successivt avskrivas under 9 år. Såsom jag nämnde i mitt förra anförande beträffande andra befattningshavare inom länsstyrelserna, innebär denna lönereglering en lönereduc-

tion, som i alldeles särskilt hög grad träffar landskamrerarna och landssekreterarna, en lönereduktion, varigenom till statsverket indrages flera hundratusen kronor. Det vore väl vid sådant förhållande ej obilligt, att för de ämbetsmän, som träffas hårdast av denna lönereduktion, övergången i någon ringa mån uppmjukades. Det skulle den ju göra genom detta personliga lönetillägg, och då jag nu ifrågasätter, att detta lönetillägg skulle bestämmas till 7,200 kronor i stället för 5,400 kronor, är förslaget i full överensstämmelse med vad landsstatssakkunniga ansett vara skäligt. Det är ingen stor fråga, och summan kommer, såsom sagt, att successivt avskrivas. Den kommer icke att vålla statsverket någon ökad utgift, när mycket större belopp genom löneregleringen indragas till statsverket.

Jag behöver icke här understryka, vilken förnämlig ämbetsställning landskamrerare och landssekreterare intaga. Det finnes väl icke några ämbets- och tjänstemän i den svenska statsförvaltningen på vilka ställas så stora krav både uppifrån och nedifrån. Varje lagändring, som här i riksdagen ifrågasättes, remitteras till länsstyrelserna, och kräver mycket arbete från avdelningscheferna vid länsstyrelserna. Vidare skola dessa ämbetsmän stå till förfogande för hela länets inbyggare för råd och upplysningar i allehanda spörsmål. Landshövdingarna komma och gå, men avdelningscheferna sitta kvar och måste bevara kontinuiteten i länsstyrelsernas ämbetsförvaltning. Jag menar härmed, att man skall se till, att dessa båda ämbetsmän icke komma för långt ned på löneskalan, utan att de bibehållas vid sådan ekonomisk ställning, att man på dessa platser kan få dugliga och kunniga män.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt är avgiven av herr Vennersten m. fl.

Herr Walles: Vid behandlingen av föreliggande ärende på avdelningen och i utskottet har majoriteten funnit det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, högst 5,400 kronor, vara väl avvägt och majoriteten har förordat detta, varför jag får yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid denna punkt, huvudsakligen i anslutning till den motivering, som anförts av herr Rooth. För en del av dessa befattningshavare innebär avståendet av sportlerna en mycket stor inkomstminskning, och för dem blir givetvis övergången från den inkomst de förut hade och den de få rätt så kännbar. Nu kan man ju säga, och jag har även hört den invändningen från många, att det är bra för dem, att de haft mycket stora inkomster under ett antal år. Men beträffande en del av dessa befattningshavare förhåller det sig så, enligt vad jag har kännedom om, att de fått börja med mycket blygsamma löner och fått arbeta för mycket låg avlöning genomsnittligt, till dess de hunnit upp till sina nuvarande befattningar. Om de nu endast ett fåtal år, i några fall ett eller annat år, innehaft dem, är det tydligt, att den höga inkomst de kommit i åtnjutande av, har slukats kanske i hela sin omfattning för att betala av de skulder, som de ådragit sig under sin tidigare tjänstgöring och vilka de kanske ännu icke hunnit amortera. Här föreligga icke samma betänkligheter med hänsyn till konsekvenserna, som jag kan förstå flertalet av kammarens ledamöter hade mot bifall i den föregående punkten, beträffande vilken voteringens utgång ju bestämdes med hänsyn till konsekvenserna. Men i fråga om ett bifall till reservationen i denna punkt kan, så vitt jag förstår, icke anföras den invändningen, att det skulle medföra några som helst konsekvenser. Det innebär endast, att man gör övergången något mjukare och tar mera hänsyn till den ställning, i vilken dessa befattningshavare stått förut i förhållande till den ställning de nu kommit att intaga.

Om personligt lönetillägg till landssekreterare och landskamrerare.

(Forts.)

Om personligt
lönetillägg till
lands-
sekreterare och
lands-
kamrerare.
(Forts.)

Jag vill, medan jag har ordet, herr greve och talman, särskilt stryka under vad herr Rooth sade om de stora krav man ställer på landskamrerare och landsekreterare i fråga om mångsidighet och stora insikter på snart sagt alla administrativa områden. Det är knappast något område i det allmänna livet, där man icke förutsätter, att dessa befattningshavare skola vara goda kännare och hava fullständigt reda på sig. Det är viktigt, att man ser till, att dessa högt kvalificerade arbetskrafter bli väl avlönade. Man har här ett tillfälle att utan synnerligen stora uppförfingar giva ett erkännande åt dem.

En landskamrerare t. ex. kan många gånger om tjäna in sin avlöning bara genom noggrannhet med sitt arbete som kronans ombud i prövningsnämnden.

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Möller**: Naturligtvis förstår jag fullväl, vilket ansvarsfullt arbete som påvilar landskamrerare och landsekreterare, men icke tycker jag, att de tillhöra de uti denna lönereglering misshandlade kategorierna av medborgare, även om man icke skulle biträda förslaget om denna sportelavlösnings bestämmande till det högre beloppet. Det belopp, som nu föreslås, 5,400 kronor, är det högsta belopp, som tidigare beviljats någon kategori befattningshavare såsom sportelavlösning. Det förefaller mig då, att landskamrerare och landssekreterare, som äro placerade i byråchefegrad och dessutom få extra löneförstärkning, icke borde ha rimliga skäl att klaga över den placering de fått i detta löneregleringsförslag.

Herr **Vennersten**: Jag har på de av herr Rooth anförda skälen anslutit mig till den vid punkten förekommande reservationen och hade hoppats, att även om kammaren beaktat chefens för socialdepartementet vid en annan punkt uttalade varning mot att bifalla den där förekommande reservationen med hänsyn till de konsekvenser ett sådant beslut skulle medföra, kammaren ändå skulle lyssna litet mindre till statsrådets framställning vid förevarande punkt. Ty här är det icke fråga om att förebygga en misshandel i avseende å dessa tjänstemän eller motsatsen. Här är uteslutande fråga om att, såsom herr Rooth anförde, göra den övergång, som är nödvändig, litet mjukare. Jag undrar om icke var och en i samma ställning som dessa tjänstemän skulle fordra som en gärd av rättvisa, att man gjorde övergången så mjuk som möjligt. Då landsstatssakkunniga förordat den maximigräns, som här satts, har man i alla fall en auktoritet att stödja sig på, som alla borde vara tillfredsställda med.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Rooth**: Herr greve och talman! Jag vill endast säga, att regeringen hade mycket väl med hänsyn till landskamrerarnas och landssekreterarnas ansvarsfulla ställning kunnat föreslå den högsta ersättningen i detta fall, nämligen 7,200 kronor. Jag ber att återigen få upprepa vad jag sade nyss, att det här är fråga om ett anslag som skäll successivt avskrivs under loppet av nio år.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av godkännande av herr Vennerstens m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr talman, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Rooth** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 112 punkten A XI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Om personligt
lönstillägg till
lands-
sekreterare och
lands-
kamrerare.
(Forts.)*

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föränledes av godkännande av herr A. F. Vennerstens m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna A XII—A XXI.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till högsta domstolen och regeringsrätten jämte en i ämnet väckt motion. *Ang. avlöningen för justitieråd och regeringsråd.*

I detta utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å en av herr Hederstierna i ämnet väckt motion

a) bestämma antalet ordinarie befattningar hos högsta domstolen på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
24 justitieråd.....	A 4
1 förste expeditionsvakt.....	B 7
2 expeditionsvakter.....	B 5;

b) i riksstaten upptaga ordinarie förslagsanslaget till högsta domstolen med oförändrat belopp, 441,500 kronor;

c) bestämma antalet ordinarie befattningar hos regeringsrätten på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
7 regeringsråd.....	A 4
1 förste expeditionsvakt.....	B 7
1 expeditionsvakt.....	B 5;

samt

d) upptaga ordinarie förslagsanslaget till regeringsrätten med oförändrat belopp, 132,500 kronor.

I herr *Hederstiernas* berörda motion, nr 89 i första kammaren, hade hemställts, att riksdagen, därest pensionsfrågan för justitieråd och regeringsråd

Ang.
avlöningen för
justitieråd och
regeringsråd.

(Forts.)

vid innevarande års riksdag vunne sin lösning, måtte besluta löneförhöjning för nämnda befattningshavare och därvid, för så vitt löne reglering komme att äga rum för landshövdingarna i riket, besluta sådan löneförhöjning för justitieråd och regeringsråd, att den relation, som, på sätt i motionen nämnts, för närvarande ägde rum emellan dem och landshövdingen i Stockholms län, allt fortfarande bleve bibehållen.

Herr statsrådet **Schlyter**: Justitieministern, som nyss blev upptagen i andra kammaren, har bett mig meddela, att han sympatiserar med syftemålet i motionen, varför han ansett det blott utgöra fullgörandet av en skyldighet mot dem det här gäller att nu tillkännagiva, att han har för avsikt att taga upp frågan i god tid, så att den hinner föreläggas nästa riksdag.

Justitieministern hade samtidigt önskat undanröja ett missförstånd, som synes ha uppkommit. Det har nämligen meddelats honom, att ett uttalande i motionen uppfattats som en antydning, att vederbörande befattningshavare i justitiedepartementet genom något förbiseende skulle varit vållande till att lönefrågan ej förelagts den nu samlade riksdagen. Någon sådan kritik lär ej varit av motionären åsyftad, och justitieministern har ej heller själv så tolkat hans uttalande. För att undanröja varje missförstånd ville justitieministern emellertid här hava förklarat, att dröjsmålet icke beror på något förbiseende hos någon befattningshavare i justitiedepartementet. Däremot torde riksdagens tid icke nu behöva upptagas med någon redogörelse för de förhållanden, som föranlett, att man ställt sig något avvaktande med förslagets framläggande.

Herr **Hederstierna**: Jag skall naturligtvis icke upptaga kammarens tid med att relatera frågans historia. Skulle jag det göra eller hade kammaren haft tid att taga reda på densamma, skulle kammaren finna, att jag haft mycket goda skäl för att väcka denna motion, och det framgår även av statsutskottets motivering, att utskottet ställer sig fortfarande mycket välvilligt till tanken på en löne reglering för justitieråden och regeringsråden samt att det enda skälet, varför det icke nu vill ingå på frågan, tycks vara det, att något förslag icke kommit från regeringen. Det kanske är att införa här en ny regim, som annars är mycket vanlig i det engelska parlamentet, nämligen att man icke bifaller andra förslag än sådana, som framkomma från regeringen. Emellertid får jag trösta mig med och stödja mig på det uttalande som å justitieministerns vägnar nyss gjorts här, att han till nästa riksdag skall inkomma med förslag till löne reglering för dessa ämbetsmän. Jag får också bekräfta justitieministerns förklaring å mina vägnar, att det icke alls varit min avsikt att på något sätt rikta någon förebräelse mot någon tjänsteman i justitiedepartementet.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om
beredande av
vårdplatser för
sinnessjuka.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 114, i anledning dels av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till avtal mellan å ena sidan staten och å den andra envar av städerna Stockholm och Göteborg rörande nämnda städers övertagande av hela sin sinnessjukvård, dels av väckt motion om statsbidrag till anordnande av kommunala sinnessjukhus.

I en till riksdagen den 13 mars 1925 avlåten proposition, nr 150, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden samma

dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar ingå avtal med envar av städerna Stockholm och Göteborg rörande nämnda städers övertagande av hela sin sinnessjukvård i huvudsaklig överensstämmelse med de vid statsrådsprotokollet fogade förslag härutinnan med av departementschefen i samma statsrådsprotokoll angivna jämkningar.

*Om
beredande av
vårdplatser för
sinnessjuka.*

(Forts.)

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *E. Fast* m. fl. väckt motion, nr 68, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag skulle utgå till anordnande av kommunala sinnessjukhus enligt följande principer:

1) vid nybyggnad med halva byggnadskostnaden, dock högst 2,000 kronor för varje sjukplats;

2) vid inköp och omändring av äldre byggnad med hälften av köpesumman och av omkostnaden för förändringsarbetena, dock högst 1,500 kronor för varje sjukplats;

3) vid omändring av byggnad, som redan vore i vederbörandes ägo, med halva omkostnaden för ändringsarbetena, dock högst 1,000 kronor för varje sjukplats;

4) för erhållande av statsbidrag skulle krävas, att såväl ritningar som anstaltens övriga anordningar vore godkända av medicinalstyrelsen;

5) städer, vars folkmängd uppginge till 40,000 eller som utträtt ur lands-ting, skulle ej kunna erhålla statsbidrag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återropade grunder hemställt,

I) att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar ingå avtal med envar av städerna Stockholm och Göteborg rörande nämnda städers övertagande av hela sin sinnessjukvård i huvudsaklig överensstämmelse med de vid statsrådsprotokollet över socialärenden 13 mars 1925 fogade förslag härutinnan med de av departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll angivna jämkningar; samt

II) att herr *Fasts* m. fl. berörda motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr Petré, Alfred: Herr greve och talman! Jag har begärt ordet för att få till protokollet antecknat, att det i och med riksdagens bifall till det föreliggande utskottsbetänkandet är fastslaget, att det bör tillkomma staten att avhjälpa den rådande bristen på vårdplatser för sinnessjuka. Ett erkännande, att detta är statens skyldighet ligger ju redan däri, att riksdagen beslutat att lämna Stockholm och Göteborg visst vederlag för att dessa städer själva övertagit hela sin sinnessjukvård. Därtill kommer emellertid, att statsutskottet vid avstyrkandet av herr *Fasts* motion om statsbidrag för anordnande av kommunala sinnessjukhus uttryckligen förklarat, att »vård å statsanstalt borde beredas alla de sinnessjuka, som överhuvud taget behövde anstaltsvård» och att platsbristen sålunda bör »avhjälpas genom nyanskaffning av statsplatser».

Efter ett dylikt uttalande från utskottets sida bör det väl vara förhoppning om, att anskaffandet av hospitalsplatser kommer att ske i ett betydligt hastigare tempo, än vad hittills varit fallet.

Vad jag vid detta tillfälle särskilt velat framhålla är emellertid önskvärdheten därav, att icke den fullständiga plan för sinnessjukvårdens anordnande, som nu kan utarbetas, avvaktas, innan åtgärder vidtagas för framläggande av förslag till anordnande av ett nytt hospital i Västerbotten och till utvidgning av Växjö hospital, för vilken utvidgning riksdagen i princip uttalat sig redan år 1918, då anslag beviljades för inköp av mark för uppförande av nybygg-

Om
beredande av
vårdplatser för
sinnessjuka.
(Forts.)

nader. Om dessa två byggnadsföretag gäller, att de under alla förhållanden äro behöfliga, huru än planen för nybyggnader i övrigt kommer att te sig. Detta har också framhållits av medicinalstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t i slutet av förra året, däri medicinalstyrelsen anhöll att få i uppdrag dels att verkställa utredning rörande lämpligaste platsen för ett hospital i Västerbottens län, dels ock att verkställa revision av det tidigare uppgjorda förslaget till utvidgning av Växjö hospital i syfte att söka göra förändringar, så att byggnadskostnaderna måtte kunna nedbringas.

Jag skall nu sluta med att uttala den förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet efter ett riksdagens beslut i den nu föreliggande frågan icke längre tövar med att lämna medicinalstyrelsen det begärda uppdraget, på det att proposition om utvidgning av Växjö hospital, som ju stått på dagordningen under en följd av år, må kunna om möjligt framläggas till nästa års riksdag.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för viss personal inom den civila statsförvaltningen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 116, i anledning av väckta motioner angående tillfällig löneförbättring för lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor;

nr 117, i anledning av väckt motion angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för lärare vid statsunderstödda folkhögskolor;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till de kommunala mellanskolorna m. m. jämte vissa i ämnet väckta motioner;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1925—1926 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag under rikstatsens åttonde huvudtitel till tillfälligt lönetillägg åt vissa vaktmästare; samt

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag under rikstatsens åttonde huvudtitel till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. upp-
rättande av en
professur i
försäkrings-
matematik
m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande av medel från reservationerna å anslaget till uppehållande av försäkringsinspektionens verksamhet för upprättande vid Stockholms högskola av en professur i försäkringsmatematik och matematisk statistik.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:t:s i ämnet gjorda framställning hade utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att av reservationerna å anslaget till uppehållande av försäkringsinspektionens verksamhet ett belopp av 350,000 kronor finge avsättas till en fond, därav avkastningen skulle användas till upprättande och underhållande av en professur vid Stockholms högskola med undervisningsområde i huvudsak omfattande försäkringsmatematik och matematisk statistik.

Ang. upprättande av en professur i försäkringsmatematik m. m.
(Forts.)

Herr **Wohlin**: Jag delar fullkomligt de skäl, på vilka Kungl. Maj:t grundat sin föreliggande framställning, och jag får uttrycka min tillfredsställelse över, att statsutskottet tillstyrkt Kungl. Maj:t:s proposition och att detta livbolagens önskemål om en professur i detta ämne blir förverkligat genom inrättandet av en dylik professur vid Stockholms högskola.

Jag vill endast vid detta tillfälle, då ärendet behandlas i kammaren, såsom min uppfattning framhålla, att vid det definitiva fastställandet av denna professurs benämning den matematiska statistiken icke måtte få en underordnad ställning vid jämförelse med försäkringsmatematiken. Jag håller före, att aktuarierna i livförsäkringsbolagen icke äro betjänta endast med en rent matematisk utbildning, utan att de ha fördel av insikt även i demografien, vilken vetenskapsgren, i den mån den har matematisk karaktär, faller inom begreppet matematisk statistik. Jag önskar att den ifrågavarande professuren icke blir en specialprofessur i matematik, utan att dess innehavare även skall komma att behandla föreliggande frågor från demografiska synpunkter, vilket är till nytta icke minst för livförsäkringsbolagen själva.

Såvitt jag förstår, är beslutet om den definitiva bestämningen av professurens ämnesområde ännu icke fattat, utan kommer denna sak att fastställas av Kungl. Maj:t. Jag har därför velat vid detta tillfälle framföra mitt önskemål i den nu åsyftade riktningen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:t:s framställningar rörande provisorisk löneförbättring för reservstatspersonalen samt i fråga om anslagen till arméns och marinens reservstater;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:t:s proposition angående anslag för budgetåret 1925—1926 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:t:s i statsverkspropositionen gjorda framställning om återbetalning av tillfälliga lånemedel.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 11 A, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12 och 13.

Vad utskottet hemställt bifölls

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkten 23.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25 och 26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 27 och 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29 och 30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 31 och 32.

Lades till handlingarna.

Punkten 33.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkterna 35—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet samt karolinska mediko-kirurgiska institutet, i vad avser punkterna IV och V i föredragande departementschefens hemställan, jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 115, i vad densamma nu vore föremål för prövning, samt med avslag å motionerna I: 250 av herr Swartz och II: 421 av herr Andrén, sistnämnda motion i vad densamma nu vore föremål för prövning, måtte

I) a) under riksstatens elfte huvudtitel, allmänna indragningsstaten, med uteslutande av vad där förekomme angående avlöningsförmåner åt innehavare av personliga professurer vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet samt angående personliga lönetillägg åt vissa befattningshavare vid nämnda universitet och institut, uppföra ej mindre i fråga om personliga professuren vissa under punkten angivna anslagsposter än även vissa under punkten upptagna personliga lönetillägg; samt

b) för sin del besluta, att den rätt till tjänst- och nådår, som enligt prästerskapets och universitetens privilegier tillkomme stärbhus efter befattningshavare vid universiteten i Uppsala och Lund, skulle upphävas samt vid bifall härtill under riksstatens elfte huvudtitel uppföra under rubrik: bidrag till universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn ett ordinarie anslag å 9,000 kronor och under rubrik: bidrag till pensionsinrättningen för änkor och barn efter ämbets- och tjänstemän vid universitetet i Lund ett ordinarie anslag å 7,200 kronor;

II) medgiva, att innehavare av personlig professur ävensom innehavare av P. H. Malmstens professur i nervsjukdomar vid karolinska institutet bleve i pensionshänseende likställd med ordinarie professorer vid universiteten och karolinska institutet och följaktligen underkastad bestämmelserna i 1907 års lag angående civila tjänst innehavares rätt till pension.

I herr Swartz' berörda motion, nr 250, i första kammaren, hade hemställts, att riksdagen måtte såsom personligt pensionstillägg åt akademiräntmästaren i Uppsala *G. T. Brandberg* bevilja ett belopp av 504 kronor för helt år räknat, att, efter det Brandberg avgått från sin tjänst, från allmänna indragningsstaten utgå till honom utöver honom tillkommande pension å 6,996 kronor.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten I.

Herr Trygger: Herr talman! Herr Swartz har väckt en motion, som går ut på, att riksdagen måtte »såsom personligt pensionstillägg åt akademiräntmästaren i Uppsala *G. T. Brandberg* bevilja ett belopp av 504 kronor för helt år räknat, att, efter det Brandberg avgått från sin tjänst, från allmänna in-

*Om pensions-
tillägg åt
akademi-
räntmästaren
G. T.
Brandberg.*

Om pensions-
tillägg åt
akademi-
räntmästaren
G. T.
Brandberg.
(Forts.)

dragningsstaten utgå till honom utöver honom tillkommande pension å 6,996 kronor». I denna motion fäster motionären uppmärksamheten på, att, som vi alla veta, räntmästarna i Uppsala och Lund förut varit likställda med professorerna. Vidare fäster han uppmärksamheten därpå, att räntmästarna emellertid för budgetåret 1924—1925 icke fingo det då för professorer beviljade provisoriska lönetillägget. Begäran därom avslogs av riksdagen, men till räntmästaren i Uppsala anslog riksdagen ett personligt lönetillägg å 1,200 kronor. Anledningen härtill var icke blott den, att den ekonomiska förvaltningen vid universitetet i Uppsala ansågs mycket mera omfattande än i Lund, utan också hänsynen till de förtjänster, som räntmästarebefattningens i Uppsala nuvarande innehavare dels i underordnade befattningar och dels, från år 1907, såsom räntmästare ådagalagt till stort gagn för universitetet och dess ekonomi. Nu veta ju herrarna, att riksdagen har beslutat, att räntmästarna icke vidare skola vara likställda med professorerna och att de följaktligen icke få samma pensionsunderlag som professorer. För en professor är detta 7,500 kronor och för en räntmästare skulle det bli 6,996 kronor.

Denne räntmästare Brandberg, som under hela den tid han utövat detta synnerligen maktpåliggande ämbete har varit ganska ringa avlönad, skall emellertid nu avgå den 11 oktober 1925, och då har motionären ansett, att billigheten krävde, att riksdagen med tillämpande av samma synpunkter, som riksdagen iakttog i fjol, då den beviljade detta provisoriska lönetillägg till honom personligen, också skulle ge honom rättighet att, när han avgår, uppbära en pension, som vore lika stor som en professors pension.

Utskottet har avstyrkt motionen i denna fråga och fäst uppmärksamheten på, att de skäl, som föranledde Kungl. Maj:ts förslag om en särställning beträffande pensionsförhållandena för professorer, icke synas vara för handen beträffande här ifrågakvarande befattningshavare. Detta är bankoutskottets skäl.

Ja, det skälet hade ju haft en viss betydelse, för den händelse här vore fråga om, att man för räntmästare i allmänhet skulle stadga vad som nu föreslås undantagsvis beträffande ifrågakvarande person, men såsom svar på motionen, måste man anse, att bankoutskottets motivering är ganska märkvärdig.

Bankoutskottet motiverar nämligen sitt avslag på det sättet, att det är tillämpligt på ett fall, som rakt inte föreligger. Därför kvarstår den frågan, huruvida dessa personliga skäl, de speciella skälen i detta fall med avseende på denne tjänsteman, äro så starka, att de berättiga motionärens förslag om denna ökning i pensionen med 504 kronor, på samma sätt som dessa personliga skäl i fjol föranledde riksdagen att giva honom ett rent personligt provisoriskt lönetillägg å 1,200 kronor. Det är det, som är frågan. Det är den frågan, som motionären besvarat jakande, det är den frågan, som jag för min del också besvarar jakande, och det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den av herr Swartz avgivna motionen.

Herr Gustafsson, Karl: Herr talman, mina herrar! Då denna motion behandlades i utskottet, var det många röster som höjdes för att man skulle behjarta denna framställning. Då emellertid så nyss förut beslut fattats om, att räntmästarna icke skola vara jämställda med professorerna, ansåg utskottet i dess helhet sig icke kunna gå med på den förevarande framställningen. För min del hade jag, liksom föregående ärade talare, den känslan, att framställningen borde bifallas, men det var ju icke möjligt för oss att kunna i riksdagens sista timme få fram saken så, att vi kunde få den bifallen. Detta ärende har ju liksom så många andra fått forceras i riksdagens sista timme, och då blir behandlingen kanske icke alltid så grundlig, som man skulle önska

eller vilja, att den skulle bli, om man hunnit diskutera alla sakliga skäl, som föreligga.

För min del ber jag få instämma i den föregående ärade talarens yrkande om bifall till motionen.

*Om pensions-
tillägg åt
akademi-
räntmästaren
G. T.
Brandberg.
(Forts.)*

Herr Lindley: Herr talman! Jag har icke deltagit i ärendets behandling, men jag nödgas dock uttala, att jag icke kan ansluta mig till vice utskottsordförandens ståndpunkt, där han trots det att ett enhälligt utskottsutlåtande föreligger, vari han själv deltagit, likväl nu yrkar bifall till motionärens framställning.

Jag vill först och främst säga, att jag mycket väl kan förstå, att riksdagen kan gå med på att lämna en räntmästare extra ersättning under den tid han är i full tjänstgöring för ett merarbete, som han utför, eller på grund av att han visar sällspord duglighet för denna sin verksamhet. Men föreligger det verkligen nu något skäl att när denne person skall avgå, giva honom en förlöpande ersättning, som skall taga sig uttryck i höjd pension. Framför allt, må jag säga, tycker jag icke riktigt att det är lämpligt att omedelbart efter det att riksdagen har fattat sitt beslut om, att räntmästarna icke böra ställas på samma linje som professorerna, fatta ett beslut i den riktningen, att en av dessa räntmästare skall åtnjuta precis samma pension som professorerna.

Jag vill också tillägga att jag var närvarande vid den första förberedande diskussionen om denna motion inom utskottet, och jag kan försäkra min granne på stockholmsbanken, att just motionärens auktoritet och den stora välvilja och aktning, som vi hysa för honom, hade nästan varit nog för oss att acceptera detta hans yrkande, om det funnits någon möjlighet att kunna göra det. Men att gå med på ett beslut, som skulle så våldföra ett kort förut av riksdagen fattat beslut och höja pensionsbeloppet för den ifrågavarande räntmästaren, det kan man säkerligen icke göra. Det skulle man få mycket ont av efteråt.

Jag nödgas därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Ja, jag kan icke neka till att jag verkligen hade trott, att min ärade kollega på stockholmsbanken, herr Lindley, skulle vara hygglig emot mig den här gången, ty herrarna veta icke, hur hänsynsfull jag är emot honom i allmänhet. Saken är nämligen den — jag skall tala om en liten hemlighet, som passerar här på dessa bänkar — att så snart det är omröstning och det ropas ja och nej, så kommer vad jag ropar aldrig fram till herr talmannen, därför att från herr Lindley höjes en kolossalt stark stämma, som tager bort ljudet av vad jag vill föra fram. Jag tycker därför, att när man paralyserar en kollega så ofta på det sättet, skulle man någon gång kunna visa honom vänlighet.

I sak vill jag säga, att det är mycket riktigt, såsom herr Lindley säger, att man icke kan gå ifrån den grundsatsen med avseende på räntmästarna, som fastslagits genom det beslut, som nyligen fattats, men här är fallet det, att denne räntmästare, som snart avgår, har under sin tjänstetid varit mycket illa betalad i förhållande till sin viktiga befattning. De nya lönerna för räntmästare, enligt B 30 eller vad det är, äro däremot väsentligt fördelaktigare än den lön räntmästaren har för närvarande.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hem-

Om pensions- ställan med den ändring, som föranleddes av bifall till herr Swartz i ämnet
tillägg åt väckta motion; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara
akademi- med övervägande ja besvarad.
rättsmästaren

G. T.
Brandberg.
(Forts.)

Punkten II.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 60, i anledning av väckt motion om kompletterande dekorerings av andra kammarens plenial;

nr 61, i anledning av väckt motion angående den riksdagens ledamöter tillkommande ersättning för resa till och från riksdagen; samt

nr 62, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 17 april 1925 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 222, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll,

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (nr 141 s. 42),

2) lag om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat,

3) lag om ändrad lydelse av 6 § lagen om kyrkofond den 9 december 1910 (nr 141 s. 37), och

4) lag om förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika löneboställen,

dels ock hemställt, att riksdagen, därest de under 1), 3) och 4) omförmälda lagarna bleve av riksdagen antagna, ville bemyndiga Kungl. Maj:t att bestämma dagen för deras ikraftträdande.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, likaledes till lagutskott hänvisade motioner, nämligen inom första kammaren nr 299, av herr *Wohlin* m. fl. samt inom andra kammaren nr 452, av herr *Olsson* i Kullenbergstorp och *Svensson* i Grönvik, nr 453, av herr *Gustafson* i Kasenberg, och nr 454, av herr *Pehrsson* i Göteborg, i vilken motions syfte instämt herr *Olsson* i Berg m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga fyra under punkten införda förslag till lagar i nu ifrågavarande ämnen;

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet hemställt under A), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att riksdagen ville bemyndiga Kungl. Maj:t att bestämma dagen för ikraftträdande av de under 1), 3) och 4) intagna lagarna.

Beträffande utlåtandet i dess helhet hade reservation avgivits av herr *Åkerman*, som förklarar sig icke vara beredd att i vidare mån bifalla propositionen än att han — i syfte att åt de myndigheter, som för närvarande hade att handlägga frågor om löneboställens bebyggande, giva mera fria händer i berörda hänseende och sålunda öppna möjlighet för ett mera ekonomiskt bebyggande av boställena — hemställde:

A) att riksdagen, med avslag i övrigt å ifrågavarande proposition, måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 20 och 22 §§ ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (nr 141 s. 42);

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad som hemställts under A), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att riksdagen ville bemyndiga Kungl. Maj:t att bestämma dagen för ikraftträdandet av den under A) angivna lagen.

Beträffande förslaget till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 hade reservation avgivits av herrar *Hederstierna*, *Klefbeck*, *Sandegård*, *Lindqvist* i Halmstad, *Lindley*, *Söderberg* och *Sjögren*, som på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts härutinnan framlagda förslag allenast med vissa ändringar beträffande 32 och 33 §§.

Vidare hade reservation utan angivet yrkande anmälts av, utom andra, herr *Edward Larson*.

Slutligen fanns vid utlåtandet fogat ett särskilt yttrande av herrar *Lyberg*, *K. G. Westman* och *Persson* i Trången.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Åkerman**: I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 35 hemställles,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att utskottets däri framställda lagförslag föredragas vart för sig;

att vid behandlingen av förslaget till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 först föredrages 30 § och att därvid överläggningen må röra sig om utlåtandet i dess helhet;

att, därest 30 § godkännes med den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit, Kungl. Maj:ts förslag i övrigt läggas till grund för den fortsatta föredragningen, som sker paragrafvis och, där så erfordras, moment- eller styckevis, med iakttagande, att näst efter 30 § behandlas återstående paragrafer under IV kap., därefter i ordningsföljd övriga paragrafer i vederbörande förslag, samt sist ingress och rubrik;

att sedan alla lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställan i punkten A föredrages;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse något av lagförslagen kommer att helt eller delvis återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; samt

Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)

Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)

att utskottet lämnas bemyndigande att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastisk boställsordning den 9 december 1910

30 §.

Denna paragraf lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

1. Domkapitlet bör tillse, att inom stiftet belägna boställen varda till hus och ägor behörigen vidmakthållna. Anser domkapitlet boställes rätt vara genom något av domstol eller annan myndighet meddelat beslut förnärmad, eller att vid sådant beslut icke iakttagits vad i 9 och 23 §§ föreskrives, skall domkapitlet i behörig ordning överklaga beslutet.

2. Över fullgörandet av arrendator åliggande brandförsäkringsplikt hålle domkapitlet noggrann tillsyn.

(i utskottets förslag:)

Domkapitlet bör tillse, att inom stiftet belägna boställen varda till hus och ägor behörigen vidmakthållna. Anser domkapitlet boställes rätt vara genom något av domstol eller annan myndighet meddelat beslut förnärmad, eller att vid sådant beslut icke iakttagits vad i 9 och 23 §§ föreskrives, skall domkapitlet i behörig ordning överklaga beslutet.

Över fullgörandet av arrendator åliggande brandförsäkringsplikt i de fall, då boställe skall vara för domkapitlets räkning brandförsäkrat, hålle domkapitlet noggrann tillsyn.

Herr statsrådet **Olsson**: Jag förstår mycket väl, herr talman, att det är nödvändigt för oss alla att vi begränsa oss. Men i det skick, vari detta ärendet nu föreligger, anser jag, att det också är nödvändigt, att jag ger en liten orientering.

Den lagstiftning i fråga om det ecklesiastiska avlöningsväsendet, som vi fingo 1910, hade som ledande princip, att prästerna inte längre skulle erhålla sina löner in natura. De skulle visserligen ha fri bostad och husbehovsved, men annars skulle deras löner utgå i pengar. Då den ecklesiastika jorden som på detta sätt liksom lösgjordes, ändå allt fortfarande skulle tjäna som bidrag till prästernas avlönande, måste den följaktligen utarrenderas, och 1910 antogs också bestämmelser om obligatorisk utarrendering. Det är med denna utarrendering, som vi nu ha att syssla, och att den inte är en bagatell utan rätt betydande, framgår ju redan därav, att den årliga avkastningen uppskattas till omkring två miljoner kronor.

Det ser ut, som om denna utarrendering från början på något vis kommit på sned. I varje fall visade det sig tämligen snart, att den nya ordningen inte lämnade tillfredsställande resultat. Det var inte bara så, att det blev bra liten avkastning, utan man hade också svårt att få de olika löneboställena utarrenderade enligt gällande bestämmelser. I det fallet äro ett par siffror rätt betydande. Under åren 1914—1919 var det 1,146 boställen, som skulle ha utarrenderats. Av dessa var det endast 664 stycken, som från början utarrenderades på hel tjuguarperiod, medan det däremot ännu i slutet av år 1920 fanns 315 stycken, som kunde utarrenderas för allenast kortare tid, och av dessa utarrenderades inte mindre än 147 stycken utan skyldighet för arrendatorn att upp-

föra de byggnader, som synerätten hade föreskrivit. Det är klart, att detta hade sina orsaker, och som det vanligen brukar förhålla sig, voro naturligtvis orsakerna av mångahanda slag. Den som vill titta i de arrendesakkunnigas betänkande kan säkerligen få klart för sig, att många av dessa orsaker voro såväl tillfälliga som lokala, men det ser ändå ut, som om det skulle vara åtminstone tre fundamentala brister i själva arrendesystemet som sådant — så som det nu föreligger i de gällande författningarna.

Den första bristen ligger däri, att den nämnd, som skall verkställa arrendeuppskattningen, inte alltid är så sammansatt, att man har garanti för att värderingen är att lita på. Landsfiskalen och kontraktsprosten, som nu utgöra kärnan, kunna vara utmärkta och bra människor i och för sig, men bara den omständigheten att en människa är landsfiskal eller kontraktsprost, innebär naturligtvis ingen garanti för de kvalifikationer, som behövas för den här sysslan. Vidare är den nybyggnadsskyldighet, som åligger arrendatorerna, många gånger synnerligen betungande, och den är detta framför allt därför, att arrendatorn skall förskottera kostnaden, och endast så småningom får igen den. Det förekommer ju dessutom, att de hus, som synas in, inte alltid äro avpassade efter boställets storlek — detta därför att bestämmandet av dessa hus inte ingår som ett led i själva arrendeuppskattningen utan sker av en myndighet, som vanligtvis mycket litet vet både om betingelserna för boställets utarrendering och om samma boställes avkastning. I detta avseende ger sakkunnigbetänkandet rätt groteska upplysningar. Det är inte bara så, att man många gånger synat in hus, för vilka byggnadskostnaden är sådan, att man behöver hundra år för att kunna täcka den med arrendesumman, utan det behövs ibland många hundra års arrendesummor. Ja, det finns t. o. m. ett fall, där man har mellan 800 och 900 år att amortera — ett fall om vilket man nästan kan säga, att det är som skapat för Metusalem. Så kommer till sist den skyldighet, som åligger arrendatorn, att gå prästen till handa både med skjuts och en del andra tjänstbarheter. Detta är någonting som gör, att arrendebeloppet naturligtvis blir lägre, och det uppmuntrar heller inte några spekulanter.

Det är på alla dessa punkter, som den kungl. propositionen försökt att rätta till. Den går ut ifrån, att det ligger i allas intresse, att avkastningen blir den största möjliga. Men för att detta skall kunna ske, är det nödvändigt, att man går ifrån den gamla ordningen och slår in på nya vägar. Framför allt är det nödvändigt, att man får bort den dualism, som ligger däri, att arrendeuppskattningen sker på ett håll och boställets bebyggande avgöres på ett annat — en anordning, där man bokstavligen kan säga, att den ena handen inte vet, vad den andra gör. Den kungl. propositionen söker att rätta till detta på så sätt, att den i likhet med arrendesakkunniga vill inrätta en boställsnämnd på tre personer — kunniga i lantbruks- och affärsförhållanden. Den skulle väljas på tre år; ordföranden jämte ersättare för honom av Kungl. Maj:t, den ene bisittaren jämte ersättare av häradsrätten eller magistraten i stad och den andre bisittaren jämte ersättare av domkapitlet. Ledamöterna skulle ha rese- och dagtraktamentsersättning, och till ordföranden skulle kunna utgå arvode. Nämndens verksamhetsområde skulle begränsas till tingslaget, men ordföranden skulle kunna vara ordförande för flera sådana distrikt. Denna nämnd skulle således dels verkställa arrendeuppskattningen och dels skulle den uppgöra förslag beträffande vilka hus och hurudana hus det skulle finnas på bostället. Eftersom denna nämnd dessutom skulle få åt sig anförtrödda dels de ekonomiska besiktningsarna och dels av- och tillträdessynerna på boställena, kan man säga, att den skulle få karaktär av en permanent boställsnämnd. Genom detta förfarande ville man vinna två saker: man ville vinna verkligt dugande personer — framför allt till ordförandeposten — och därigenom, att man inte gjorde distrikten

*Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)*

Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)

alltför små, ville man också hos nämnden samla all slags erfarenhet om den ecklesiastiska utarrenderingen.

Men utom de brister, som på detta sätt skulle avhjälpas, finns det en annan, som sammanhänger med dessa. Jag har nämnt, att synerätterna inte alltid iakttagit nödig försiktighet, då det gällde att bestämma, vad som skulle nybyggas. Om jag återigen påpekar, att arrendatorn skall förskottera byggnadskostnaderna, kan man ju lätt förstå, att det många gånger skall bliva rätt besvärligt vid utarrenderingarna. För att nu råda bot på detta missförhållande har den kungl. propositionen tagit upp en annan tanke, som de arrendesakkunniga framfört, nämligen den att man skulle ställa byggnadskapital till arrendatorernas förfogande. Kyrkofonden skulle lämna förskott, och den skulle då ha rätt att av boställenas avkastning få gottgörelse såväl för dessa förskott som för en skäligen ränta.

Jag kommer sedan och till sist till skjutsersättningen och de tjänstbarheter, som jag förut nämnde. »I 13 § av den ecklesiastiska arrendeförordningen», skriver utskottet, »enligt den lydelse, som den för närvarande har, stadgas, att vid utarrendering av löneboställe, som är avsett för jordbruk, skall under vissa förutsättningar göras förbehåll därom, att arrendatorn skall mot måttlig ersättning verkställa för tjänst innehavaren och hans familj erforderlig skjutsning, avlämna vissa för tjänst innehavarens hushåll behöfliga förnödenheter samt tillhandahålla vissa andra tjänstbarheter.» Det är uttrycket »måttlig ersättning», som givit upphov till mångahanda tydningar och tolkningar och som har åstadkommit många olika förhållanden på olika orter, förhållanden, som i allmänhet innebära en maskerad löneförbättring för prästerna. Detta har naturligtvis i sin tur inneburit, att arrendena pressats ned — förklarligt nog eftersom ju en större eller mindre del av arrendets värde ligger dold i dessa tjänstbarheter. Nu har jag trott, att det vore riktigt, att man sökte återföra förhållandena till vad de voro avsedda att vara 1910 och att således arrendatorerna visserligen förpliktas att, där så är nödvändigt, tillhandahålla prästen skjuts och andra tjänstbarheter men att detta inte skulle ske till underpris utan till pris, motsvarande det som är gängse på orten. Men det är klart, att om man går den vägen, följer därav som en tvingande nödvändighet, att skjutsersättningen till prästen höjes. Det har länge klagats över den låga skjutsersättningen, och denna klagan är berättigad. Det är därför, som den kungl. propositionen också gått in för ett högre skjutsbidrag — ett skjutsbidrag, som i normala fall utgör en fördubbling av det nuvarande och som i särskilda fall kan gå däröver.

Detta är i korthet den framställning, som Konungen har gjort till riksdagen. Den bygger på de arrendesakkunnigas förslag och på de nästan samstämmiga yttrandena av de myndigheter, som hörts över de sakkunnigas betänkande. Om jag skulle våga ett kort omdöme om hela detta ärende, skulle jag vilja säga, att det är mer än väl omvitnat, att det inte är bra som det är för närvarande, att orsakerna, som detta beror på, inte ligga i det fördolda utan äro rätt så uppenbara, och att de förslag, som framlagts i propositionen, mänskligt att döma skulle något så när rätta till förhållandena och i varje fall hjälpa ett gott stycke.

Nu har det i samband med propositionen väckts motioner, men då jag förmodar, att motionärerna själva vilja något säga, tänker jag inte säga något om dem, utan jag övergår till utskottet. Och då det även är så, att det i utskottet finnes reservanter och reservanterna väl också ha något att säga, tänker jag begränsa mig till det allra yttersta.

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att någonting bör göras och att någonting bör göras så snart som möjligt. Man vill således, att arrendeuppskattningsnämnden skall göras bättre skickad för sitt ändamål. Man vill, att byggnadsfrågan skall avlyftas från synerätterna och förläggas till de ut-

arrederande myndigheterna. Man godtager reseanslagen till prästerna och byggnadsförskotten ur kyrkofonden. Men utskottet vill inte vara med om några nya bestämmelser, när det gäller de ekonomiska besiktningarna eller synerna, och utskottet har dessutom tänkt sig en helt annan nämnd — inte någon boställsnämnd utan i stället endast en uppskattningsnämnd.

Jag förstår, att det närmast är kostnaderna, som ha avskräckt utskottet, och alldeles särskilt det arvode, som Kungl. Maj:t föreslagit för ordföranden i boställsnämnden. Det kan ju hända, att det också förelegat någon liten rädsla för något nytt, som man inte vet, var det slutar. Det är inte så lätt att i utlå-tandet tyda, vad som legat bakom. Utskottets nämnd omtalas på sidan 11. Den skulle bestå av »tre ojäviga i orten bosatta, i lantbruks- och därmed sammanhängande affärsförhållanden kunniga män, av vilka en, tillika ordförande, utses av länsstyrelsen, en av domkapitlet och en av pastoratet. Då uppskattningsnämnd, efter vad nyss anförts», säger utskottet vidare, »icke bör få karaktären av en fortbestående institution utan torde böra tillsättas för varje förekommande fall, lärer någon föreskrift angående nämndens tjänstgöringsområde icke vara behöfvlig.» Det är mycket möjligt, att denna nämnd blir billig, men det är tämligen säkert, att den inte kommer att ge, vad man egentligen vill, att en sådan här nämnd skall ge. Den blir alldeles för tillfällig. Det kommer inte i denna utskottets nämnd att samlas den erfarenhet, som man vill ha samlad, och det kommer inte att finnas någon kontinuitet. Därigenom att man tagit bort arvodet, har man heller inte något riktigt gott hopp om att man skall kunna få till ordförande personer med de kvalifikationer, som Kungl. Maj:t hade tänkt sig.

Nej, skall man gå denna billiga väg och ändå försöka att göra någon nytta, då tror jag, att man i stället bör taga det förslag, som ligger före i herr Hederstiernas m. fl. reservation. Och då jag har den lilla misstanken, att Kungl. Maj:ts förslag inte har några utsikter i denna kammare, vill jag för min del rekommendera just herr Hederstiernas förslag. Det är visserligen inte det bästa, men det är det näst bästa.

Herr Hederstierna: Efter herr statsrådets redogörelse för nuvarande förhållanden beträffande de ekklesiastiska löneboställena kan jag fatta mig ganska kort. Han har ju skildrat de olägenheter, som för närvarande vidlåda hela utarrenderingen av de ekklesiastiska löneboställena. Orsaken till att det kommit så på sned, som för närvarande är fallet, är nog främst den, att man 1910 inte riktigt tänkte sig för eller att man tänkte sig en annan utveckling än den, som sedan ägde rum.

När man bildade de s. k. prästgårdarna, där prästen skall bo och som uteslutande användas som hans bostad och trädgård samt avskiljas från den övriga jorden, som skulle utarrenderas till löneboställe, var det klart, att det måste byggas avsevärt på dessa löneboställen, även om det förut fanns arrendatorer. Ofta skötte prästen jordbruket med sitt folk, och då blev ju behovet av byggnader ännu större. När man skulle göra arrendeuppskattningen, skulle det föreskrivas, hur mycket byggnader, som skulle uppföras på de blivande löneboställena. Det ordnades så, att den arrendeuppskattningsnämnd, som skulle bestämma hur mycket byggnader det skulle bliva, gick efter föreskrifterna om det antal laga hus, som skulle finnas, och kom till en ganska hög byggnadssumma. När sedermera arrendena skulle utbjudas på auktion, häpnade naturligtvis spekulanterna över den oerhörda byggnadsskyldighet, som skulle komma att åligga arrendatorerna. Nu hade man icke tänkt igenom saken, och följden blev, att det genast uppstod processer om vem ifrågavarande byggnadsskyldighet ålåg. De som skulle bevaka boställets intressen fordrade naturligt-

*Lagförslag om
ändringar i
eklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)*

Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastik
boställs-
ordning.
(Forts.)

vis, att alla dessa byggnader skulle uppföras. Vederbörande spekulanter förklarade, att de under sådana förhållanden icke kunde taga emot arrendet. För att få ett högt arrende för framtiden ville de, som hade att bevaka boställets intressen, då lägga byggnadsskyldigheten på församlingarna. Man drev den satsen, att församlingen gent emot den nya arrendatorn skulle svara för att de byggnader funnos, som han enligt arrendeuppskattningsnämndens föreskrifter skulle hava. Däremot gjorde andra gällande, att bostället övergick från prästen till den nya arrendatorn, och som man icke kunde ålägga prästen byggnadsskyldigheten, måste denna stanna hos arrendatorn. Han skulle därför få uppföra de byggnader som voro föreskrivna. Det blev som sagt rättegångar, och därvid hyllade sig den ena hovrätten till den förra åsikten och den andra till den senare. När sedan målen kommo upp i högsta domstolen, stannade majoriteten där för den meningen, att församlingarna icke kunde betraktas såsom avträdare, utan det blev de nya arrendatorerna, som skulle bygga. Detta hade man icke tänkt sig, när man skrev den nya boställsordningen, och följden blev naturligtvis att det hela försumpades. När man har fått arrendatorer på dessa villkor — många gånger ha spekulanterna dragit sig för att övertaga arrendena med denna byggnadsskyldighet — har det blivit utomordentligt låga arrenden, och den ena arrendatorn efter den andra har stupat på saken, då han åtagit sig byggnadsskyldigheten.

Sedan har nu tillkommit en annan omständighet, nämligen det uppvaknande intresse för bildande av egna hem, som vi möta här i den ena frågan efter den andra. Därför har Kungl. Maj:t förklarat, att de tjugu år, som äro föreskrivna i boställsordningen, utgöra en för lång tid, och för att möta intresset för bildandet av egna hem å boställena har man förkortat arrendetiden, som på sista tiden föreskrivits till sju år. Detta gör det ännu svårare för arrendatorn att bygga, då han har anledning att tro, att han icke får behålla arrendet mer än sju år. På grund härav är det för närvarande synnerligen sorgligt ställt med dessa löneboställen, och det är alldeles nödvändigt, att vidtaga några åtgärder.

Detta är väl, vad som framför allt föranlett det långa sakkunnigbetänkande, som avgivits, och förevarande proposition, som har sakkunnigbetänkandet till grund. Vill man iakttaga de ecklesiastika boställenas verkliga intresse, kan jag icke förstå annat, än att man måste tacksamt taga emot det synnerligen lojala anbud och förslag, som här gjorts av Kungl. Maj:t. Det är ett fullt lojalt förslag för att rycka upp löneboställena ur den försumpning, i vilken de för närvarande befinna sig. Som jag nyss sade, är det nu egnahemsintresset, som dyker upp igen och som här framkallat en motion. Vi komma säkert att få höra ett mycket kraftigt uttalande från motionärshåll, gående ut på att man av hänsyn till egnahemsfrågan och för att man skall få se, hur egnahemsintresset kan tillgodoses med den ecklesiastika jorden, tills vidare bör låta denna fråga vila och därför avslå föreliggande förslag. Jag kan icke se, att ett sådant resonemang är berättigat. Vi ha här att göra med ecklesiastik jord. Man må kalla rättssubjektet vad som helst — jag kallar det svenska kyrkan — men det är ecklesiastik jord, och så länge det är ecklesiastik jord, är det dennas intressen, som här böra iakttagas. Jag har ingenting att invända, om man kommer till den åsikten, att det intresse, som den ecklesiastika jorden skall uppbära, blir lika väl tillgodosett, om man byter ut den ena jordbiten mot den andra eller, som ligger närmast till hands, byter ut den till den ecklesiastika jorden hörande åkermarken emot skog. Det har jag som sagt ingenting emot, och jag är gärna med om utskottets yttrande i den riktningen. Men här finnes så mycket ecklesiastik jord, som skall utarrenderas under de närmaste åren, att det säkerligen kommer att finnas tillräckligt med jord för egnahemsintressena, i den mån dessa kräva, att man lägger beslag på den ecklesiastika jorden, och jag kan därför icke förstå, att det finnes något fog för att man av dylik anledning för-

kortar arrendetiden och avstår från att ordna arrendeförhållandena, som Kungl. Maj:t föreslagit.

En sak, som man här vill söka vinna, är alltså att vi nu verkligen få detta ordnat. Och hur skall det ske? Jo, kyrkofonden skall låna till arrendatorn, vad som behövs för uppförande av erforderliga byggnader. Först skall man ha en nämnd, som icke går så strikt till väga, som förut skett, utan som verkligen har rättighet att föreskriva, hur mycket byggnader det skall bli på ett boställe. Den skall se till, hur mycket bostället tål vid och hur det bör ordnas förståndigt. Sedan det avgjorts, skall kyrkofonden låna åt arrendatorn, vad han behöver för att fullgöra sin byggnadsskyldighet. Det kan icke kyrkofonden ha något emot, ty om byggnader uppföras, blir naturligtvis arrendet högre, och kyrkofonden får så småningom tillbaka sina pengar. Det ligger i kyrkofondens intresse att få detta ordnat, ty om jorden råkar i lägervall, kommer naturligtvis kyrkofonden att drabbas av större utgifter, emedan församlingarna icke få tillräckliga inkomster av boställena. Det är därför av mycket stort intresse att denna jord verkligen bringas att lämna någon inkomst.

Sedan har det varit en annan olägenhet, som också har skrämt arrendatorerna. Det var som herr statsrådet berörde, den omständigheten, att arrendatorn skulle vara skyldig att lämna prästen s. k. tjänstbarheter, d. v. s. de naturaprestationer, som prästen behöver. Anledningen till, att denna föreskrift om tjänstbarheterna kom till år 1910 var, att man tänkte sig, att det, när löneboställena skulle utarrenderas, kunde uppkomma en sådan situation, att prästen stode utan naturaförmåner. Därför fick man ordna det så, att han skulle kunna få naturaförmåner från lönebostället. Det var aldrig meningen, att prästen skulle förtjäna på denna anordning, att prästen skulle hava en ekonomisk fördel av detta, utan meningen var, att arrendatorn skulle få ersättning för de prestationer han fullgjorde efter i orten gängse pris. Nu inflöt det emellertid i arrendeförordningen, som utfärdades utan riksdagens hörande — själv är jag oskyldig till denna sak — ett stadgande om att arrendatorn skulle lämna tjänstbarheterna till »måttligt» pris. Detta har tolkats olika på olika håll. Många gånger har stadgandet tolkats så, att arrendatorn har ansetts skyldig att lämna ifrågasvarande tjänstbarheter — mjölk, smör, skjuts etc. — för ett lägre pris än vad som varit i orten gängse, och detta har naturligtvis i sin tur föranlett, att spekulanterna på arrendet blivit skrämde. Nu är det däremot meningen att utfärda en föreskrift om att i kontraktet icke får intagas bestämmelse om skyldighet för arrendatorn att lämna tjänstbarheter i andra fall än då det anses möta avsevärda svårigheter för vederbörande präst att få dessa förmåner från annat håll än lönebostället. Och där tjänstbarheterna skola lämnas av arrendatorn, skola de ersättas efter i orten gängse pris.

Detta är nu huvudsaken av vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Jag och mina medreservanter finna detta förslag i sin totalitet icke blott fullkomligt acceptabelt utan synnerligen rekommendabelt, och det är med fullaste övertygelse, att detta innebär ett förståndigt ordnande av hithörande frågor, som jag tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag. Det är endast i ett avseende mitt och mina medreservanterns förslag skiljer sig från Kungl. Maj:ts; det är beträffande den s. k. boställsnämnden. Den boställsnämnd, som Kungl. Maj:t har föreslagit, skulle utgöras av en ordförande — vilken man nog tänkt sig skulle bli gemensam för hela länet och erhålla arvode — och två ledamöter, utsedda, den ena av domkapitlet och den andra av häradsrätten eller, i fråga om stad, av magistraten. Nu hava vi reservanter tyckt det vara en alldeles för dyrbar apparat att ha en med arvode avlönad person, som skulle resa omkring och förrätta syn på alla dessa boställen. Det måste bli för dyrbart för kyrkofonden, som naturligtvis skulle få betala detta, och det borde kunna ordnas billigare. Vi hava tänkt oss, att det skulle vara nog med att förordna en ordförande för varje

*Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)*

Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)

tingslag, och dessutom skulle en ledamot för samma tjänstgöringsområde förordnas av domkapitlet och en utses för varje pastorat av pastoratet självt. När man då skulle förrätta syn på ett boställe, skulle länsstyrelsen ha sin representant och domkapitlet sin; pastoratet skulle företrädas av den ledamot, som valts i ett närbeläget pastorat, ty den av pastoratet självt valde skulle ju vara jävig. Som det nu är, är det landsfiskalen, som förrättar ekonomiska besiktningar, under det att av- och tillträdessyn förrättas av häradshövding och nämnd. Detta har emellertid förefallit mig vara en alldeles för stor apparat. Med den höga ståndpunkt, som våra äldre hemmansägare och nämndemän, vilka skulle komma i fråga till medlemmar av boställsnämnden, intaga, och med den erfarenhet de hava just i sådana här frågor, kan jag icke se, att det skulle vara någon fara att till boställsnämndens avgörande överlämna frågan om vilka hus, som skola finnas på ett boställe, d. v. s. arrendeuppskattningen. Nämndens medlemmar kunna förstå, att så eller så beskaffade hus behövs det; mera behövs det icke. De kunna också säga, att den ifrågavarande jorden är så liten, att där behövs icke några hus, utan den bör utarrenderas utan byggnadsskyldighet åt någon granne, som kan ordna jordbruket förståndigt. Jag kan icke se, att det skulle vara någon fara i att åt boställsnämnden överlåta även ekonomiska besiktningar samt av- och tillträdessyner. Nämndemännen i våra bygder äro så vana vid sådana frågor, att jag kan icke se, att däri skulle ligga någon fara, och skulle någon, vare sig pastoratet eller boställets innehavare eller någon annan känna sina intressen läderade, finns det ju rätt att klaga. Man får då en laga syn av häradshövding och nämnd. Jag kan icke se, att vi därigenom skulle komma in på några äventyr.

Denna billigt organiserade boställsnämnd, som jag och mina medreservanter föreslå, är den enda avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag, som vi förorda. Ecklesiastikministern har ju nu själv förklarat, att han icke har någonting att erinra mot vårt förslag om boställsnämnden, och det är därför jag hoppas, att den reservation, som jag och mina medreservanter avgivit, skall innebära en tillfredsställande lösning på detta synnerligen svåra problem.

Vad den nu föredragna paragrafen beträffar ber jag, herr talman, att i överensstämmelse med vad jag nu anfört få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Åkerman: Som herrarna finna av min reservation, har jag där i ingressen skrivit, att jag icke är beredd att i vidare mån bifalla Kungl. Maj:ts förslag, än att jag vill vara med om den ändring, som i reservationen finnes angiven. Jag är icke beredd till annat. Felet är kanske mitt, men jag måste dock säga, att jag har så starka betänkligheter mot ett så pass vittgående förslag som den kungl. propositionen, att hur gärna jag än önskat att åtminstone med min röst bidra till enighet inom utskottet, har det icke varit mig möjligt. Jag kan icke värja mig för den tanke, som har tagit sig uttryck i den av herr Wohlin m. fl. väckta motionen, att det dock är fara värt, att man genom att nu vidtaga en så genomgripande lagstiftningsåtgärd som här är ifrågasatt kan i någon mån komma i vägen för de reformtankar beträffande den ecklesiastiska jorden, åt vilka riksdagen vid mer än ett tillfälle givit uttryck. Inom kammarkollegium, som ju haft dessa frågor på remiss, har man också, enligt vad kollegii utlåtande ger vid handen, hyst farhågor, men kammarkollegium har dock lyckats övervinna sina betänkligheter. Jag har icke kunnat göra desamma. Jag är — jag säger det uppriktigt — rädd för detta förslag. Jag vågar mig icke på det. Men det kan ju, som jag redan sagt, vara mitt fel. Jag tycker även beträffande de, om jag så må säga, mindre frågorna i detta förslag — frågan om tjänstbarheterna, som utgå till prästerna, m. m. — att det är fara värt, att ett föregripande sker. Jag kan icke heller finna annat än

att då prästerna dock fått dessa frågor så pass nyligen ordnade, kan ett ingripande nu på detta område komma rätt olägligt för flera.

Nu är det vidare så, att frågan om skjutsbidragets höjande är sammankopplad med frågan om tjänstbarheterna på det sättet, att man måste bifalla förslaget om skjutsbidraget för att kunna röra vid den andra frågan. Om man då icke finner förslaget om skjutsbidraget riktigt smakligt, faller det av sig självt, att man icke vidare behöver reflektera på frågan om tjänstbarheterna. Vad beträffar den föreslagna lagen om skjutsbidrag får jag säga, att jag tycker, att den innehåller ett tråkigt moment, nämligen att prästerna i åtskilliga fall skola göra framställning om ett högre skjutsbidrag än som man velat ge dem vid löneregleringen. Jag tror, att det blir icke så få präster, som komma att finna detta vara genant, och dessutom förutsätter detta en ganska minutiös bokföring från prästens sida över de utlägg, som han gör för skjuts. Jag tror, att det icke är uteslutet, att skjutsbidragsfrågan skulle kunna ordnas på ett smakligare sätt. Då det förslag, som här föreligger, icke har tilltalat mig, måste jag därifrån komma till den slutsats, som jag redan nämnt, att jag icke reflekterar på att göra någon ändring beträffande de s. k. tjänstbarheterna.

Jag vill också nämna, att det nog till rätt stor del är ett visst psykologiskt moment, som härvidlag spelar in. Jag kan icke värja mig för den tanken, att om man nu vidtager denna stora reform, så engagerar man sig ändå i en tämligen vidlyftig historia, och det kan nog tänkas, att det längre fram kan utnyttjas av motståndarna till en jordreform. Vi veta icke, hur vare sig regeringen eller riksdagsmajoriteten ser ut, när den frågan kommer före. Man får vara beredd på att både den ena och den andra kan växla. Och inrättar man sig nu efter den här föreslagna stora reformen, är det ju icke utan, att man kan komma att vilja slå sig till ro och säga: Ja, nu ha vi nyss genomfört denna reform; varför skola ni då rota i denna sak nu igen? Jag kan icke värja mig för, att saken i viss mån ligger till på det sättet. Därför kan jag icke övervinna mina betänkligheter.

För att jag icke skall glömma det, vill jag redan nu säga, att beträffande frågan om tjänstbarheterna tycker jag, att ur psykologisk synpunkt ögonblicket icke är riktigt lyckligt valt för att vidtaga denna reform, ty nationen är ju ännu, kan man säga, icke riktigt ur gungningen efter kristiden. Den tiden lade sig även på lynnena. Utom det att mycket annat kom i olag, kommo också människornas lynnena en smula på sned. Jag tror, att man på landet ännu har den tid i minnet, då arrendatorerna fingo lämna både mjölk och smör till prästen för orimligt billiga priser. Detta har nog vållat en viss förargelse, men det går ju över med tiden. Men just nu, medan man ännu lever under intrycket av denna ledsamma period, tror jag icke, att det är något lyckligt psykologiskt ögonblick att verkställa dessa reformer av ekonomisk natur. Men det är ju en smakfråga, och jag vill visst icke klandra regeringen för att den haft en annan syn på denna fråga än jag.

Det är en annan sak, som skrämt mig, om jag får begagna detta starka uttryck. Det är, att det här råder så många meningar om det sätt, varpå denna förvaltningsreform skall utföras. Det är icke mindre än tre förslag, som här föreligga: Kungl. Maj:ts förslag, det av herr Hederstierna och hans medreservanter framlagda förslaget — ehuru jag erkänner, att det icke är så stor skillnad mellan detta förslag och Kungl. Maj:ts förslag — och så slutligen utskottets förslag. Nu har man ju allmänt ansett, att ett genomförande av Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra för stora kostnader. Med hänsyn till departementschefens uttalande här under debatten behöva vi kanske icke längre räkna med det, utan endast med det Hederstiernska förslaget — om jag så får kalla det — och utskottets förslag.

Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)

Det Hederstiernska förslaget har bibehållit den i mitt tycke egendomliga anordning, som finnes i Kungl. Maj:ts förslag, att man överlämnar en så pass svår fråga som hållande av av- och tillträdessyn till den föreslagna boställsnämnden — eller vad man nu vill kalla den för — beträffande vilken det icke finnes någon garanti för att den kommer att inrymma någon juridisk sakkunskap. Jag har, mina herrar, verkligen hållit icke så få sådana syner, och jag kan tala om för herrarna, att vid många av dessa syner hava uppstått ganska invecklade juridiska spörsmål. Det lyster mig att se, om denna s. k. boställsnämnd skall vara i stånd att klara upp dessa frågor. Nu har man därtill i såväl propositionen som i det Hederstiernska förslaget ordnat saken så, att om man icke är nöjd med boställsnämndens beslut vid av- och tillträdessynen, får man begära laga syn, vilken för rättas av häradshövdingen med nämnd. Men varför man valt denna form, att man skall begära laga syn för att få rättade kanske rena juridiska frågor, kan jag icke förstå. Vad skola domaren och nämnden göra på platsen för att se på husen och jorden, som de ju icke behöva se, om det är en ren rättsfråga, som det gäller. Jag anser, att detta är en olycklig anordning. Men med min åskådning har jag icke ansett mig hava någon anledning att lägga mig i selen för att få en rättelse härvidlag till stånd. Jag påpekade saken i utskottet, men de herrar, som omfattade det Hederstiernska förslaget, brydde sig icke om denna sak utan tyckte, att det kunde gå på detta sätt, i den tanken, att man i de fall, då icke någon syn på platsen behöves, skulle kunna arrangera sig på något praktiskt sätt. Detta har nu ordnats på ett annat sätt enligt utskottsförslaget. Utskottsmajoriteten har nämligen tänkt sig, att det skulle vara arrendeupp- skattningsnämnden, som skulle bestämma om husen på bostället, men endast vid löneboställets, om jag så får säga, vardande, under det att den fortgående besiktningen och de av- och tillträdessyner, som i fortsättningen kunna behövas, skulle förrättas av de nuvarande myndigheterna. Men jag vill göra herrarna uppmärksamma på, att såsom det Lybergiska förslaget eller utskottets förslag — jag kan ju gärna säga det, då jag råkade försäga mig, att det är herr Lyberg, som egentligen står för formuleringen av utskottets förslag i denna del — nu är avfattat, tror jag, att det blir rätt stor tveksamhet beträffande tolkningen av denna paragraf. Det står nämligen, att lönebostället skall vara försett med de byggnader, som efter behörigt förslag bestämmas av den utarrenderande myndigheten. Det kan lätteligen misstolkas så, att man tror, att varje nybyggnad skall bestämmas på det sättet, men det är ju icke meningen, vilket man ser, då man kommer in på det kapitel, som handlar om ekonomiska besiktningar och av- och tillträdessyner. Där finner man ju, att utskottet har bibehållit dessa förrättningar på det sätt, som de för närvarande försiggå. Jag kan icke heller värja mig för den farhågan, att det kan uppkomma komplikationer genom denna anordning. Det kan uppkomma komplikationer på grund av den dualism, som här införts. Redan denna av utskottet skapade dualism — att bestämmandet av byggnaderna vid löneboställets tillkomst, om jag så får säga, försiggår på ett sätt och bestämmandet under löneboställets fortvaro försiggår på ett annat sätt — gör, tror jag, att det kan skära sig på dessa punkter. Det är otänkbart, att man under den relativt korta tid, som stått till förfogande, under utskottsbehandlingen kunnat så penetrera en så pass vidlyftig sak, att man kan säkert påstå, att här är någonting galet. Men jag har på känn, att utskottsförslaget härvidlag innebär en fara för komplikationer, och därför får jag säga, att hur starka betänkligheter jag än har mot att åt boställsnämnden överlämna en så svår sak som att hålla av- och tillträdessyn, skulle jag dock vara mindre rädd för en sådan anordning än att skapa den dubbelställning, som enligt utskottets förslag införes, varför jag i likhet med departementschefen föredrager den Hederstiernska reservationen på denna punkt.

Herr statsrådet redogjorde för hur rasande det nu varit ställt på åtskilliga platser och hur synerätterna gått fram, kan man efter denna beskrivning säga, alldeles i blindo och synat på byggnader, som boställena icke förmått bära. Han anförde ju ett mycket groteskt exempel, det av honom s. k. Metusalemsbostället, men sådana fall kunna väl också bero på att den utarrenderande myndigheten bestämt årsbeloppen alldeles för lågt. Då kan man komma till sådana underbara resultat. Hur som helst vill jag emellertid visst icke förneka, att det på många ställen varit bedrägligt just på grund därav, att synerätterna hava tagit till byggnadsskyldigheten för stor, men därtill hava de ansett sig vara tvungna genom lagens avfattning. Lagen är så avfattad, att synerätterna knappast haft något annat att göra, men många gånger har detta rättats till genom att den utarrenderande myndigheten har blundat för synerättens utslag. Man har icke brytt sig om detta utan ställt dess genomförande på framtiden och ordnat saken med utarrendering av bostället utan byggnader eller med ett mindre antal byggnader än synerätten föreskrivit.

Jag kan nu icke förstå, varför icke en domare med två eller tre kloka nämndemän — ty de flesta nämndemän äro gudskelov kloka — skulle kunna begripa att ordna frågan om ett löneboställes bebyggande. De äro ju från trakten och hava mycket väl reda på sig, men bristen är naturligtvis, att de kunna stå i för liten kontakt med arrendeuppskattningsnämnden. Den saken kan emellertid, mina herrar, i praxis hjälpas med litet god vilja. Jag känner ett län, där förståndiga myndigheter etablerat en fruktbarande samverkan mellan synerätterna och arrendeuppskattningsnämnderna. Det går nog för sig. Att det skulle vara säkert, att man med kungl. förslaget skulle få så mycket större sakkunskap i boställsnämnden än man nu har hos dessa nämndemän, som sitta i synerätterna, vågar jag betvivla. Jag anser därför bäst att behålla denna organisation, sådan den nu är.

Jag vill emellertid, mina herrar, icke lämna de nu anmärkta bristerna utan hjälp. Därför har jag i min reservation just föreslagit en ändring, genom vilken man utan att på något sätt rubba den nuvarande organisationen kan uppnå ett enligt min tanke ganska gott resultat. Jag vill nämligen ge synerätten friare händer än den för närvarande har, och därför föreslår jag en omskrivning av de två paragrafer i den gällande ecklesiastiska boställsordningen, som för närvarande binda synerättens händer och tvinga den att votera in byggnader, som boställena icke kunna bära. Jag vill ge dessa människor friare händer, så att de kunna säga: detta boställe ligger så till, att här icke behövs några hus. Här finns hus i närheten, som arrendatorn kan begagna, eller också: där skall bara byggas ett hus i stället för sex. Alltså fullständig frihet för synerätten. Därigenom gör man den stora besparingen, att man icke bygger så stora hus, att jorden icke kan bära dem ekonomiskt.

Sedan jag föreslagit denna ändring, så frågar man kanske: Men varför vill ni då inte vara med åtminstone om det förslag, som är framlagt här, att man skall lämna förskott ur kyrkofonden, så att arrendatorn slipper komma i några vidlyftigheter, utan hela ruljangsen, så att säga, bekostas av kyrkofonden? Nej, det vill jag icke göra, därför att då skulle det inträffa att vad jag helar med den ena handen, det river jag ned med den andra. När jag vill att synerätten skall spara så mycket som möjligt vid boställets bebyggande, då vill jag inte inleda den i frestelse med dessa förskott ur kyrkofonden, ty det ligger snubblande nära till hands, att synerätten tänker som så: Det där huset blir för dyrt; det är kanske bäst att inte bygga det, men vi ha kyrkofonden att lita till. Nåväl, à la bonne heure, då bygga vi. Jag vill inte investera kapital på detta sätt genom att låta kyrkofonden tagas i anspråk vid bebyggande, och därför har jag även ställt mig avvisande mot förslaget om kyrkofondens utnyttjande på detta sätt.

*Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)*

Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)

Sedan är det korttidsupplåtelseerna. Ja, det råder nog mycket olika meningar om, huruvida det verkligen är så nedpressande på arrendevillkoren, att det blir en relativt kortare arrendetid. Man får dock inte glömma, att arrendatorn har optionsrätt. Han har all anledning förmoda, kanske taga för visst, att han får sitta där, såvida han inte bär sig alltför fumligt åt. Därför menar jag, att man bör bibehålla dessa korttidsupplåtelse i den mån det är görligt. Utskottet har ju i motiveringen skrivit om den saken, och det har ytterligare betonats i en reservation av herr Westman m. fl. Jag anser det vara av vikt, att inte dessa boställen engageras i alltför långa upplåtelse, ty även på den vägen kan man stänga den blivande jordreformen.

Ja, jag skall inte upptaga herrarnas tid längre. Det skulle ha varit mycket att säga, men det går inte för sig. Även detta stora ärende ligger så till, att vi i riksdagens sista timme måste avgöra det. Jag vågar påstå, att det inte är lagutskottets fel. Utlåtandet gick till kansliet den 20 maj och har alltså legat där en rundlig tid. Ärendet kom sent in till utskottet, och motionstiden gick mycket sent till ända. Arbetet har icke ytterligare kunnat forceras, fastän vi haft hjälp från ämbetsmannavärlden av personer, som varit fullkomligt inne i saken. Jag tror, att utskottet har anledning vara mycket tacksamt för denna värdefulla hjälp. Att frågan har kommit före så sent är att beklaga, men det är icke vare sig regeringens eller utskottets fel.

Då jag nu kanske tagit tiden i anspråk alltför länge, skall jag sluta med att enligt den mening jag uttryckt i min reservation yrka avslag på utskottets hemställan på denna punkt.

Herr statsrådet Linders: Herr greve och talman! Då jag i likhet med den siste ärade talaren har en liten smula erfarenhet om de syner på ecklesiastiska boställen, som det här är fråga om, inte i egenskap av domare, utan i egenskap av kronombud, så ber jag, då jag hyser en alldeles motsatt uppfattning till den han här uttalat, att också få yttra några ord i anledning av hans anförande, speciellt om de uppgifter, som enligt förslaget skulle ligga i boställsnämndens hand, men som för närvarande handhavas av andra myndigheter.

Jag vill då först säga, att den av herr Åkerman anvisade vägen till hjälp ur de svåraste förhållandena, den är i mitt tycke ingen hjälp alls, utan den innebär bara en liten formell ändring, som i realiteten icke har något att betyda, ty där synerätterna praktiskt ha handlagt byggnadsfrågor och vad till dessa syner hör, där har man redan mångenstädes slagit in på den väg, som herr Åkerman ville anvisa. Utskottets ordförande är också mycket betänksam beträffande det sätt, varpå man försökt att låta boställsnämnden lösa uppgifterna, och han tillerkänner helt enkelt ej en sådan boställsnämnd kompetens att utföra vad det här är fråga om. Jag bestrider riktigheten av detta utskottsordförandens uttalande. Den erfarenhet en domare kan ha haft av dessa syner och vad med dem sammanhänger, torde i huvudsak ha rört sig om syner enligt 64 §, och det får jag medge, att vid så invecklade syner som där ha ägt rum vid övergången, har domarekompetens vid synerätten varit absolut nödvändig, för att man överhuvud skulle kunna gå i land med uppgifterna. Men det är dock en väsentlig skillnad mellan dessa förhållanden och de enkla förhållandena vid av- och tillträdessyn i vanlig mening. Av- och tillträdessyn skulle, där församlingens intressen berördes, fortfarande hållas av synerätten, alltså vid prästgårdarna, samt i sista hand även vid andra av- och tillträdessyner, där särskilda förhållanden sådant påkalla. Det är däremot de enkla förhållandena, som skola redas upp vid en arrendegård vid ombyte av arrendatorer och nya arrendeperioder som inrymmas åt boställsnämnden. Jag vill fråga kammaren, om inte en boställsnämnd, sammansatt

på det sätt, som här varit ifrågasatt, skulle kunna fylla kompetensen därvidlag, då i alla fall de flesta av- och tillträdessyner här i landet nu ombesörjas av ett par nämndemän. Jag trodde däremot, att man skulle komma att rikta den anmärkningen mot förslaget, att man inte helt enkelt överlämnat detta syneuppdrag till en vanlig av- och tillträdessyn enligt nyttjanderättslagen. I regeringsförslaget har man emellertid velat vara på den säkra sidan genom det arrangemang, som här har vidtagits.

I fråga om bebyggandet vill jag ytterligare säga, att det enligt utskottet ju fortfarande skulle kunna ligga under synerättens prövande att uttala sig om detta, liksom även den ekonomiska besiktningen skulle kunna upptaga byggnadsfrågor till behandling. Det har talats om en dualism härvidlag, och jag skulle kunna anföra ett exempel från min egen erfarenhet, då jag som kronombud var närvarande vid en laga syn, där synen bestämde vissa byggnader och arrangemang, men med hänsyn till de praktiskt ekonomiska förhållandena gick man inte längre än till vad man ansåg vara nödvändigt för den allra närmaste tiden. Detta hindrade emellertid inte, att om något är begärdes och hölls en ekonomisk besiktning. Må vara, att den tillkom genom domkapitlets förbiseende. Emellertid beslöt denna ekonomiska besiktning uppförande av nybyggnader, som synerätten två år tidigare icke ansett nödvändiga. Byggnandet verkställdes därefter snabbt nog och arrendatorn begärda insynen för erhållande av arrendeavdrag, som också beslöts av laga syn. Alltså synerätt, domaren med nämndemän och ombud, måste infinna sig för att insynna vad den ekonomiska besiktningen hade beslutat utan laga synerättens hörande.

Ja, det må man väl dock erkänna, att ett sådant förhållande i längden är alldeles ohållbart. Bebyggandet av ett jordbruk är dock inte någon domstolsfråga. Det är en praktiskt ekonomisk angelägenhet, som står i allra närmaste samband med frågan om utarrendering av egendomen. Det kan ingen komma ifrån. Varje person, som varit med om bebyggande av jordbruk, vet, att detta är en praktiskt ekonomisk fråga och att man måste pröva egendomens art och bärkraft för att kunna komma till ett gott resultat. Det finnes å andra sidan otaliga exempel på att synerätterna beslutat alldeles orimliga nybyggnader blott för att enligt nuvarande föreskrifter få löneboställe fullbyggt. Sålunda finns det många löneboställen, synade 1915 eller 1916, vilka icke äro författningsenligt utarrenderade på grund av omöjliga byggnadsföreskrifter, utan allenast upplåtna för ett eller annat år, därför att man överhuvud taget inte kunnat få någon arrendator på annat villkor än tills vidare suspension av byggnadsbesluten. Många ha de fall varit, då arrendatorn gått ifrån sin optionsrätt, därför att han inte velat påtaga sig ruinerande byggnads-kostnader.

Mig förefaller det, som om utskottets förslag icke vore till fyllest, i vad det avser dessa frågor. Det blir inte riktigt stadga över det hela, icke det fasta grepp, som man behöver på de ekonomiska och praktiska frågorna, utan att man här också skaffar en bestämd ordning för arrendeuppskattning och till-lägger de administrativa myndigheterna beslutanderätten i byggnadsfrågorna. Helst bör en egendoms bebyggande avgöras i samband med arrendeuppskattningen. Vidare anser jag nödvändigt att denna uppskattningsnämnd får en sådan ställning, att den kommer att fungera någon längre tid och kan skaffa sig erfarenhet på området. Framför allt är det av vikt, att nämnden får så stort arbetsområde, att enhetlighet kommer till stånd beträffande boställena inom ett visst län eller distrikt. Men detta går ej med den lösliga form, som utskottet här har tänkt sig, utan syftet torde vara betydligt bättre tillgodosett i den reservation, som herr Hederstierna m. fl. avgivit.

Slutligen vill jag säga till dem bland motionärerna, som tydligen ansett, att det varit ett grundskott mot det förslag, som det här är fråga om, att det för-

*Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastisk
boställs-
ordning.*
(Forts.)

Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)

hållandet, att man skulle behöva jord för sociala ändamål, för skapande av mindre jordbruk icke behöver vara ett hinder för att få en tillfredsställande arrendeförordning och en praktisk ordning i de förhållanden, med vilka man beträffande de ecklesiastiska egendomarna har att röra sig. Jag tror icke, att någon regering kan undgå att, även om det hittills varit uppskjutet, — det hör icke till mig att yttra mig om den saken beträffande den nu sittande regeringen, därför att dessa frågor icke handläggas på det departement, för vilket jag för tillfället är chef — efter det frågan blivit så aktuell som den för närvarande är upptaga till prövning, huruvida och i vilken utsträckning man kan och bör använda sig av ecklesiastiska egendomar för social egnahemsbildning eller, om man hellre vill använda uttrycket, för skapande av mindre, självständiga jordbruk. Men att ordna detta i en hast lärer väl icke kunna ske och sida vid sida med detta komma säkerligen fortfarande att bibehållas arrendejordbruk, vilkas förvaltning behöva bättre tillgodoses beträffande administrativa och ekonomiska förhållanden än för närvarande är fallet.

Som sagt, jag skulle vilja säga, att en förnuftig arrendeordning och möjlighet till praktiskt bebyggande av boställena bör icke lägga hinder i vägen för befrämjande av den sociala uppgift, man anser de ecklesiastiska egendomarna böra tjäna.

Herr Lyberg: Herr talman! Detta ärende är så pass vidlyftigt och invecklat, att man riskerar att antingen bli för lång eller för oklar, och i valet mellan dessa båda alternativ vill jag taga risken av det senare.

Jag ber att huvudsakligen få hänvisa till det kompendium — om jag så må kalla det — som jag och ett par andra av utskottets ledamöter, just med hänsyn till denna situation, låtit åtfölja utskottets utlåtande och som återfinnes sist i detsamma.

Emellertid vill jag konstatera, att utskottets majoritet liksom regeringen samt herr Hederstierna och hans medreservanter ansett, att det alls icke är bra som det är med utarrenderingsresultatet, de åtgärder, som för utarrenderingen för närvarande skola vidtagas, och den ordning, som härvid tillämpas.

Ecklesiastikministern har angivit de »fundamentala bristerna» i nuvarande bestämmelser sålunda, att de skulle vara tre. Den första skulle bero på den sammansättning, som uppskattningsnämnderna ha, den andra på de bestämmelser om nybyggnadsskyldigheten, som för närvarande finnas, och den tredje på den ecklesiastiska arrendeförordningens bestämmelser angående utförande av s. k. tjänstbarheter. Han tillade, att det framför allt vore beklagligt med den dualism, som rådde vid utarrenderingen och som berodde på att synerätten skall bestämma om *byggnadsskyldigheten* och en annan myndighet om *utarrenderingen*. Jag ber få konstatera, att alla dessa fundamentala brister ävensom den dualism, som ecklesiastikministern särskilt talade om, skulle komma att undanröjas genom bifall till vad utskottet föreslagit.

Men Kungl. Maj:t har därutöver ifrågasatt tillsättandet av en permanent, delvis avlönad nämnd, kallad boställsnämnd. Genom boställsnämnden skulle man — säges det — vinna, utöver vad som skulle vinnas genom bifall till utskottets förslag, större kontinuitet och större erfarenhet i fråga om de åligganden, som skulle lämnas åt boställsnämnden. Jag vill då erinra om, att vad boställsnämnden skulle ha att göra mera än den arrendeuppskattningsnämnd, som utskottet förutsätter skall finnas, avser befattningen med ekonomiska besiktningar samt av- och tillträdesstyren. Därjämte finnes det en väsentlig skillnad mellan utskottets förslag och Kungl. Maj:ts förslag så till vida, att, medan utskottet förmenar, att arrendeuppskattningen, d. v. s. den förberedande åtgärd, å vilken den utarrenderande myndigheten grundar utarrenderingen, skulle anförtros åt personer, som skulle ha uppdraget mera som ett tillfälligt

förtroendeuppdrag, ett hedersuppdrag, så skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag detta jämte ekonomiska besiktningar samt av- och tillträdessyn å lönebeställningen handhavas av denna permanenta, delvis avlönade nämnd, denna nya statsinstitution.

Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastisk
beställnings-
ordning.
(Forts.)

Jag är icke övertygad om och utskottet har icke heller varit övertygat om, att man icke i allt väsentligt skulle vinna den av Kungl. Maj:t eftersträfvade kontinuiteten även utan beställningsnämnd, under förutsättning nämligen att vederbörande se till, att då vid olika tillfällen å samma lönebeställe skall verkställas arrendeuppskattning, man söker få samma personer i uppskattningsnämnden. Herr Hederstierna har med rätta betonat, att våra lantmän i allmänhet ju äro så hemma i hithörande förhållanden, att någon större svårighet att få lämpliga personer icke torde föreligga, även om man icke har den permanenta nämnden.

När nu utskottet avstyrkt förslaget om inrättandet av en beställningsnämnd, så har — förutom det att man ansett sig kunna vinna på den av utskottet föreslagna vägen vad Kungl. Maj:t egentligen åsyftat — därjämte mot inrättande av denna nämnd inväntas för det första, att man därigenom skulle skapa ett nytt förvaltningsorgan, låsa fast förvaltningen vid en ny institution, vilket sedermera skulle i hög grad försvåra eller i varje fall skjuta på framtiden de mera genomgripande reformer, som äro nödvändiga beträffande den ecklesiastiska jordens förvaltning och som äro nödvändiga därför, att redan nu förvaltningsformerna äro sådana, att de kostnader och det arbete, som med förvaltningen äro förbundna, äro i orimligt hög grad betungande. Detta, att man skulle försvåra möjligheten till en mera vittomfattande förvaltningsreform, har av kammarkollegium mycket starkt understrukits, och collegium har angivit vissa möjliga riktlinjer för en blivande omläggning av förvaltningen. Jag skall icke nu giva mig in härpå, utan vill endast framhålla — vad som också konstateras i det lilla kompendium, varom jag talade i början av mitt anförande — att kammarkollegium uttalat stor tveksamhet om lämpligheten av vad som föreslagits, ehuru, av skäl som Kungl. Maj:t och sakkunniga åberopat, collegium dock ansett sig böra i huvudsak tillstyrka vad Kungl. Maj:t sedermera föreslagit.

Detta är sålunda det första, *positiva* skälet mot inrättande av en beställningsnämnd.

Det andra skälet, som herr Hederstierna erinrat om, är kostnadsfrågan. Vi ha icke känt oss övertygade, att kostnaderna skola komma att inskränka sig till vad som förutsättes i yttrande till statsrådsprotokollet. Vi veta litet var, att lönestater och arvodesbelopp hava en oförbrännelig benägenhet att förkovras. Det tredje skälet, vilket jordbruksministern nyss sökt bagatellisera, är att man tycker det vara en smula vågat att låta beställningsnämnden övertaga befattningen med av- och tillträdessyn å lönebeställningen. Jag erinrar blott om att Kungl. Maj:t icke vågat låta beställningsnämnderna förrätta av- och tillträdessyn även på prästgårdar. Emellertid medger jag, att detta skäl är det minst välgående av dem, som anförts mot beställningsnämnden.

Om jag så övergår till herr Hederstiernas reservation, så vill jag säga, att densamma träffas av alldeles samma anmärkningar, som riktats mot Kungl. Maj:ts förslag om beställningsnämnd, dock skenbart i ringa grad av den, som hänföret sig till kostnadsfrågan. Ty enligt denna reservation skulle ordföranden i beställningsnämnd icke få något arvode. Men tror någon och tror herr statsrådet, att det blir möjligt att få någon dugande person, som vill åtaga sig detta permanenta ordförandeskap — vilket i vissa fall giver ett tjugotal förrättningar årligen — utan något arvode? Jag är rädd för, att herr statsrådet icke kan svara ja på den frågan. Jag är så mycket mera övertygad därom, som statsrådet i sitt anförande vid debattens början sade någonting om, att det, som han allra mest hade att anmärka mot *utskottets* förslag, vore, att utskottet icke ansett, att något arvode till uppskattningsnämndens ordförande

Lagförslag om
ändringar i
ecklesiastisk
boställs-
ordning.
(Forts.)

skulle utgå. Denna statsrådets anmärkning träffar helt och fullt herr Hederstiernas reservation. Skillnaden är den, att det icke är möjligt att upprätthålla den av herr Hederstierna och medreservanter föreslagna av statsrådet nu godtagna boställsnämnden utan arvode åt ordförandena, till antalet två à trehundra stycken.

Av skäl, som jag i detta sammanhang icke skall beröra har jag för min del därjämte ansett, att man icke bör gå in för förskott från kyrkofonden.

Jag vill, sedan jag nu i korthet motiverat den ståndpunkt, som utskottet intagit, slutligen erinra om, att utskottet — enhälligt, såvitt jag kan finna — velat giva Kungl. Maj:t vissa direktiv och att, såvitt jag hittills kunnat höra av vad som sagts från statsrådsbanken, dessa direktiv äro sådana, att de kunna och böra accepteras av Kungl. Maj:t. Direktiven äro av den beskaffenhet att de, om de följas, avlägsna de farhågor, som yppat sig, att man genom att antaga, vad som föreslås av utskottet skulle försvåra möjligheterna att utnyttja den ecklesiastiska jorden för bildande av smärre jordbruk och egna hem. Dessutom har utskottet enhälligt uttalat sig för, att den utredning, som senast förra årets riksdag begärde hos Kungl. Maj:t angående den ecklesiastiska jordens disponerande för smärre jordbruk och egna hem, fortast möjligt bör igångsättas. Jag tillåter mig för övrigt framställa den frågan — som kanske blir obesvarad — om det är regeringens avsikt att under den närmaste tiden igångsätta denna av riksdagen upprepade gånger begärda utredning.

In summa menar jag liksom utskottet, att även vad herr Hederstierna och hans medreservanter föreslå är, såsom han betecknade Kungl. Maj:ts boställsnämnd, en alldeles onödigt stor apparat, att man även med den apparaten kommer att åsamka staten stora utgifter och att den icke, åtminstone kan man icke med någon säkerhet påstå det, kommer att fylla de uppgifter, som regeringen tror, att boställsnämnden skulle fylla.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets utlåtande rörande förevarande paragraf.

Herr talmannen: Mina herrar! Då vi strax före kl. 4 började behandlingen av detta ärende var det min avsikt, att ärendet skulle föras till slut i dag. Men då tiden redan är långt framskriden och det ännu återstår en lång rad av talare, vilkas anföranden kunna väntas bli långa, så tillåter jag mig hemställa, att kammarens förhandlingar nu måtte få avbrytas för i dag.

Denna hemställan bifölls.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 260, till fullmäktige i riksbanken i fråga om försäljning till telegrafverket av riksbankshuset i Falun.

Anmäldes och bordlades

sammansatta stats- och bevillningsutskottets memorial:

nr 9, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets memorial nr 6, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 10, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 24, angående användande av riksbankens vinst för år 1924 m. m.;

nr 68, angående ersättning åt sakkunnigt biträde, anlitat av bankoutskottet vid handläggning av vissa ärenden;

nr 69, i anledning av väckt motion angående utredning rörande förbättring av pensioner åt änkor efter befattningshavare i statens tjänst; och

nr 70, i anledning av väckt motion om utgivande av ett större historiskt och statsrättsligt arbete om den svenska riksdagen;

andra lagutskottets memorial:

nr 37, angående arvode åt förordnade revisionssekreteraren Seve Ekberg, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 142 med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m. ävensom vissa i samband därmed stående motioner; och

nr 38, angående arvode åt bibliotekarien hos socialstyrelsen N. O. Nilsson, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 110 med förslag till lag om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar ävensom i anledning därav väckta motioner; samt

första särskilda utskottets memorial nr 3, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande de i utskottets utlåtande nr 1 framlagda förslag dels angående försvarsväsendets ordnande och dels till värnpliktslag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5,34 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.